

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku

Monitoring „Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 – 2020” za rok 2016

Białystok 2017

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW:

CIS – Centrum Integracji Społecznej

ES – Ekonomia społeczna

GUS – Główny Urząd Statystyczny

KIS – Klub Integracji Społecznej

KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

LGD – Lokalna Grupa Działania

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej

NGO – Organizacje pozarządowe

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

OZRSS – Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PES – Podmioty Ekonomii Społecznej

PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

PRFON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PS – Przedsiębiorstwo społeczne

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

PUW – Podlaski Urząd Wojewódzki

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

SS – Spółdzielnia socjalna

SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

UMWP – Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

WPRES – Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim
na lata 2013-2020

WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

SPIS TREŚCI		
Wstęp.....		4
Rozdział 1.	Założenia metodologiczne monitoringu WPRES za rok 2016.....	6
Rozdział 2.	Realizacja Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020 Podlaskim - główne działania	8
2.1.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.....	8
2.2.	Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	11
2.3.	Wojewódzki Urząd Pracy.....	17
2.4.	Podlaski Urząd Wojewódzki.....	18
2.5.	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego.....	18
2.6.	Samorządy gminne i powiatowe.....	20
Rozdział 3.	Stan ekonomii społecznej w regionie.....	39
3.1.	Ogólna sytuacja ekonomii społecznej.....	39
3.2.	Przedsiębiorstwa społeczne.....	41
3.3.	Podmioty reintegracyjne.....	51
3.4.	Podmioty działające w sferze pożytku publicznego.....	81
3.5.	Podmioty sfery gospodarczej.....	92
Wnioski i rekomendacje		99
Spis map, tabel, wykresów		103
Kwestionariusz ankiety.....		105

Wstęp

W dniu 21 grudnia 2012 roku Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XXIV/289/12 przyjął **„Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020”**. Jest to dokument strategiczny, który wyznacza podstawowe kierunki działań w województwie podlaskim mające na celu rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej. Dokument ten został opracowany metodą partycypacyjną z udziałem osób reprezentujących podmioty działające w obszarze ekonomii społecznej, instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy społecznej z terenu województwa podlaskiego.

Podmiotem odpowiedzialnym za koordynowanie realizacji **„Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020”** (WPRES) oraz monitorowanie jego wdrażania jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku. Wdrażanie zapisów Programu wymaga skoordynowania wielu działań. Jednym z nich jest monitoring, czyli stały i systematyczny proces zbierania i analizowania danych, który pozwala na opisanie aktualnego stanu realizacji założeń. Celem monitoringu jest gromadzenie informacji pozwalających na dokonanie oceny stanu realizacji Programu, stanu ekonomii społecznej w regionie, a także weryfikację założonych kierunków działania. Regularny monitoring pozwala obserwować kształtujące się aktualnie postępy w realizacji Programu oraz ukazuje czy zakładane rezultaty są osiągane zgodnie z wcześniejszymi założeniami.

Niniejszy raport został opracowany zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz w oparciu o monitoring realizacji WPRES za rok 2015. Materiał składa się z trzech rozdziałów. W pierwszej części przedstawione zostały założenia metodologiczne. W drugim rozdziale opisano działania realizowane na terenie województwa podlaskiego w 2016 r. przez kluczowe instytucje realizujące zadania w obszarze ekonomii społecznej tj. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku oraz samorządy gminne i powiatowe. Trzecia część opisu poświęcona jest analizie stanu ekonomii społecznej w regionie. Informacje te dotyczą zasobów instytucjonalnych województwa

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

w obszarze ekonomii społecznej, aktywności tych przedsiębiorstw oraz ich działalności społecznej.

Rozdział 1.

Założenia metodologiczne monitoringu WPRES za rok 2016

Monitoring Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 – 2020 za rok 2016 został opracowany na podstawie **analizy danych zastanych (*desk research*)** oraz **analizy wyników własnego badania uzupełniającego**.

Aby uzyskać informacje z zakresu teoretycznego dotyczącego działalności podmiotów ekonomii społecznej na wstępie przeprowadzono analizę dokumentów zastanych, ustaw raportów badawczych oraz innych dostępnych opracowań.

Dane na temat stanu ekonomii społecznej pozyskano z:

- Danych dostępnych na stronach internetowych podmiotów zaangażowanych w realizację działań WPRES,
- Danych instytucji publicznych oraz podmiotów ekonomii społecznej,
- Krajowej Rady Spółdzielczej,
- Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych,
- Baz danych Głównego Urzędu Statystycznego,
- Stowarzyszenia Klon/Jawor,
- Danych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej,
- Rejestrów Wojewody,
- Danych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej,
- Raportów badawczych tj.:
 - Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim za rok 2016,
 - Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego,
 - Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego,
 - Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim,
 - Monitoring Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 – 2020 za rok 2015 itp.

Celem pozyskania danych dotyczących działań realizowanych w obszarze ekonomii społecznej w 2016 r. na terenie województwa podlaskiego przeprowadzono również własne badanie ankietowe. Narzędziem zastosowanym w badaniu był kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby monitoringu WPRES. Został on skonstruowany adekwatnie do

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

rodzaju realizowanych zadań. Ankieta została przesłana drogą elektroniczną do następujących instytucji:

- Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego (Departament Europejskiego Funduszu Społecznego, Departament Rozwoju Regionalnego),
- Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku,
- Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej subregionu: Białystok, Suwałki i Łomża.

Monitoringiem został objęty również Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, który bezpośrednio realizuje zadania Samorządu Województwa Podlaskiego związane z koordynacją i monitorowaniem rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

Dane z badania ankietowego uzupełnione zostały wywiadami telefonicznymi z przedstawicielami podmiotów ekonomii społecznej np. spółdzielni socjalnych czy centrów integracji społecznej oraz danymi ze sprawozdań CIS i KIS.

Rozdział 2.

Realizacja Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020 - główne działania

2.1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku

Jednym z zadań Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku jest realizacja zadań z obszaru ekonomii społecznej. W 2016 r. ROPS realizował Projekt pozakonkursowy pt. **„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”** współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa VII Poprawa Spójności Społecznej, Działanie 7.3 Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego.

Działania w Projekcie realizowane były w formie czterech zadań:

- Tworzenie regionalnych sieci współpracy sektora ekonomii społecznej – sieciowania PES i OWES,
- Wspieranie samorządów lokalnych, podmiotów ekonomii społecznej i innych instytucji w tym nauki, biznesu itp. w obszarze ekonomii społecznej,
- Upowszechnienie wiedzy i dobrych praktyk obszaru ekonomii społecznej – zwiększenie widoczności ekonomii społecznej w regionie,
- Koordynacja regionalnego wieloletniego programu rozwoju ekonomii społecznej.

W ramach pierwszego zadania „Tworzenie regionalnych sieci współpracy sektora ekonomii społecznej – sieciowania PES i OWES” w 2016 r. zorganizowano **4 jednodniowe spotkania sieciujące** nt. „Zawiazywanie i rozwój partnerstw, sieci współpracy podmiotów ekonomii społecznej” dla przedstawicieli centrów integracji społecznej (CIS), klubów integracji społecznej (KIS), warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), zakładów aktywności zawodowej (ZAZ), organizacji pozarządowych oraz spółdzielni socjalnych oraz **dwudniowe spotkanie sieciujące** nt. „Zawiazywanie sieci współpracy podmiotów ekonomii społecznej pracujących z osobami bezdomnymi” dla przedstawicieli organizacji pozarządowych pracujących z osobami bezdomnymi.

W ramach zadania „Wspieranie samorządów lokalnych, podmiotów ekonomii społecznej i innych instytucji w tym nauki, biznesu itp. w obszarze ekonomii społecznej”

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

zorganizowano: **4 jednodniowe szkolenia:** „Marketing i budowanie wizerunku podmiotów ekonomii społecznej”, „Realizacja zadań z obszaru ekonomii społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z podmiotami ekonomii społecznej”, „Budowanie stabilności finansowej podmiotów ekonomii społecznej poprzez usługi użyteczności publicznej”, „Rola jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju ekonomii społecznej oraz rozwiązywaniu problemów społecznych”, **2 jednodniowe warsztaty:** „Podstawy prowadzenia księgowości w podmiotach ekonomii społecznej”, „Zamówienia społecznie odpowiedzialne i klauzule społeczne”, **3 dwudniowe szkolenia:** „Praktyczne możliwości wspierania i finansowania działań z zakresu ekonomii społecznej dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej”, „Zasady zakładania i zarządzania organizacją pozarządową”, „Źródła finansowania podmiotów ekonomii społecznej”, **3 dwudniowe warsztaty:** „Podstawy ekonomii społecznej z uwzględnieniem zlecania zadań przez jednostki samorządu terytorialnego”, „Pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację zadań z obszaru ekonomii społecznej”, „Tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych”. W 2016 r. uczestnikami niniejszych przedsięwzięć byli przedstawiciele: 48 organizacji pozarządowych oraz 60 instytucji innych niż PES tj. gminnych oraz miejskich ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin i miast, starostw powiatowych, powiatowych urzędów pracy, wojewódzkiego urzędu pracy oraz regionalnego ośrodka polityki społecznej.

Ponadto zorganizowano **seminarium nt. „Ekonomia społeczna w wymiarze lokalnym”** i zrealizowano **281 godzin doradztwa** z dwóch zakresów: zamówienia publiczne (101 godzin) oraz opracowanie i aktualizacja dokumentów strategicznych (180 godzin).

W ramach zadania „Upowszechnienie wiedzy i dobrych praktyk obszaru ekonomii społecznej – zwiększenie widoczności ekonomii społecznej w regionie” zorganizowano: **V Podlaskie Targi Ekonomii Społecznej** (w których udział wzięły 23 podmioty ekonomii społecznej), **5 czterodniowych wizyt studyjnych** (20 dni): „Prezentacja dobrych praktyk w zakresie aktywizacji społeczno-ekonomicznej na przykładzie podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim”, „Aktywizacja społeczno-ekonomiczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działalność podmiotów ekonomii społecznej z uwzględnieniem wsparcia samorządu lokalnego w województwie małopolskim”, „Aktywizacja społeczno-ekonomiczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działalność podmiotów ekonomii społecznej w województwie pomorskim”, „Aktywizacja

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

społeczno-ekonomiczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działalność podmiotów ekonomii społecznej w województwie podkarpackim”, „Aktywizacja społeczno-ekonomiczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działalność podmiotów ekonomii społecznej z uwzględnieniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim”. W 2016 r. w wizytach organizowanych przez Biuro Projektu ROPS uczestniczyło łącznie 130 osób. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku jest instytucją upoważnioną do certyfikacji znakiem jakości „Zakup prospołeczny” w województwie podlaskim, produktów i usług wysokiej jakości wytworzonych przez podmioty ekonomii społecznej z terenu województwa. Jest to ogólnopolski promocyjny znak-logo, otrzymywany bezpłatnie, który poprzez swoją prostą i jednoznaczną szatę graficzną intuicyjnie skłania klientów do zakupu. W dniu 16 grudnia 2016 roku podczas Gali „Zakupu Prospołecznego” zostały certyfikowane kolejne podmioty ekonomii społecznej z województwa podlaskiego. Do certyfikowanych w poprzednich latach trzech podmiotów tj. Spółdzielni Socjalnej Alexis, Spółdzielni Socjalnej Delta oraz Spółdzielni Socjalnej Netlajt dołączyło kolejnych pięć. W tym roku możliwość posługiwania się certyfikatem jakości „Znak Prospołeczny” otrzymały poniższe podmioty na następujące produkty i usługi:

- 1) **Spółdzielnia Socjalna KoFiSport z Łomży:** pozaszkolne formy działalności sportowej, obozy sportowe, spływy kajakowe.
- 2) **Flow Spółdzielnia Socjalna z Białegostoku:** Usługi Gastronomiczne świadczone w lokalu Flow Food.
- 3) **Centrum Integracji Społecznej „Żelazna” w Białymstoku (Stowarzyszenie Ku Dobrej Nadziei):** prowadzenie kawiarni “W starym Kinie”, wyrób i sprzedaż wyrobów rękodzielniczych.
- 4) **Stowarzyszenie Kontakt Miast Białystok – Eindhoven z Białegostoku:** sprzedaż przedmiotów z darowizn w sklepie “Pod Wiatrakiem”.
- 5) **Spółdzielnia Socjalna Poezja Smaku z Czarnocina:** usługa cateringowa.

W ramach zadania „Koordynacja Regionalnego Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej” zorganizowano: **2 jednodniowe spotkania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej** oraz wykonano 2 badania „*Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim*” i „*Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego*”. Każdego roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku bada stan ekonomii społecznej

w województwie podlaskim. Efektem przeprowadzonych badań w 2016 r. był raport Monitoringu „Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013 – 2020” za rok 2015.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w ramach działań w obszarze ekonomii społecznej promował nowe metody działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Odbywało się to poprzez umieszczanie na stronie internetowej www.rops-bialystok.pl w zakładce Podlaska Ekonomia Społeczna wszelkich aktualnych informacji.

W 2016 r. Uchwałą nr 138/1695/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 24 powołano Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim.

Do zadań Do zadań RKRES należy:

- opiniowanie corocznych raportów z realizacji Regionalnego/Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- inicjowanie i wspieranie współpracy pomiędzy jednostkami sektora publicznego, prywatnego, podmiotami ekonomii społecznej, organizacjami pozarządowymi i ośrodkami badawczymi na rzecz promocji i rozwoju ekonomii społecznej,
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wdrażania ekonomii społecznej,
- kreowanie nowych rozwiązań w zakresie ekonomii społecznej w regionie,
- aktualizacja Regionalnego/Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- wyznaczenie kierunków rozwoju ekonomii społecznej,
- rekomendowanie działań o charakterze strategicznym,
- opiniowanie prowadzonych analiz, ekspertyz, badań w obszarze ekonomii społecznej.

W 2016 r. odbyły się dwa spotkania Komitetu, podczas których dyskutowano na temat ekonomii społecznej w wymiarze regionalnym jak i krajowym, pracowano wspólnie nad monitoringiem oraz aktualizacją Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020.

2.2. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej to podstawowe instytucje wspierające przedsiębiorstwa społeczne, których główną rolą jest świadczenie usług doradztwa dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej oraz prowadzenie szkoleń skierowanych do

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

osób zainteresowanych założeniem przedsiębiorstwa społecznego czy ekonomizacją swojej organizacji pozarządowej. W 2016 r. OWES-y funkcjonowały na podstawie trwałości projektów z perspektywy finansowej 2007-2013. Realizowane przez nie działania miały w większości charakter pozafinansowy. Pierwsze konkursy w ramach nowego okresu programowania ogłoszone były pod koniec 2016 r.

Na terenie województwa podlaskiego w 2016 roku działały trzy Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w: Białymstoku, Łomży i Suwałkach.

Mapka 1. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim działające w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne

Jednostki te zgodnie z powyższym podziałem terytorialnym świadczyły kompleksowe wsparcie podmiotom ekonomii społecznej oraz osobom indywidualnym zainteresowanym uruchomieniem przedsięwzięcia z obszaru ekonomii społecznej.

Zadaniem OWES-ów było również świadczenie usług doradczych w sferach prawnych, księgowych czy marketingowych, organizowanie szkoleń i warsztatów oraz wspieranie rozwoju partnerstw lokalnych. Ich zadaniem jest przyczynianie się do rozwoju

sektora ekonomii społecznej w podlegających im subregionach poprzez wsparcie osób fizycznych czy prawnych, a także poprzez promocję zatrudnienia w tym sektorze.

Głównym zadaniem Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej było także wspieranie podmiotów ekonomii społecznej oraz osób fizycznych zainteresowanych założeniem przedsiębiorstwa społecznego. OWES-y były głównymi instytucjami, dzięki którym powstawały nowe podmioty ekonomii społecznej. Ich działalność w 2016 r. w głównej mierze polegała na wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej w kwestii merytorycznej.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Białymstoku

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Białymstoku w 2016 r. prowadzony był przez Stowarzyszenie Europartner Akademicki Klub Integracji Europejskiej we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Bielsku Podlaskim i w Białymstoku, Europejską Fundacją Odnowy i Rozwoju Terytorialnego, a także Fundacją Biznes i Prawo.

Monitoring wykazał, iż działania OWES w 2016 roku były bardzo ograniczone ze względu na brak środków finansowych. Analiza danych pozyskanych od OWES wskazuje na fakt, iż osoby zainteresowane utworzeniem spółdzielni socjalnej kierowane były do Urzędów Pracy, które w ramach wsparcia osób bezrobotnych przyznają dofinansowanie na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych. OWES informował również o formach wsparcia jakie będą dostępne w nowej perspektywie finansowej 2014-2020. Z danych monitoringu wynika, że Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Białymstoku brał udział w V Podlaskich Targach ES w Białymstoku, podczas których była promowana działalność OWES oraz jego usług, zostały nawiązane partnerstwa, edukowano zainteresowanych z zakresu tworzenia PES oraz rozwoju zawodowego w PES. W ramach promocji ekonomii społecznej w subregionie białostockim Ośrodek publikował artykuły promujące i edukujące na stronach internetowych (m.in. przedsiębiorczepodlasie.pl, podlaskafederacja.pl). Celem artykułów było również podniesienie świadomości społeczności lokalnej w zakresie korzyści płynących z podejmowania działań w obszarze ekonomii społecznej.

OWES w 2016 r. zajmował się aktywizacją środowisk, które w wyniku działań OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ES, poprzez organizację działań edukacyjno-promocyjnych tj. seminaria i kawiarenki obywatelskie. Ponadto prowadzono doradztwo z zakresu tworzenia i prowadzenia PES oraz budowano

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

więzi PES z samorządami terytorialnymi. W wyniku tych działań zostały zawiazane dwa konsorcja podmiotów ES ze starostwami powiatowymi na rzecz rozwoju ES. Dane monitoringu informują, że w 2016 r. w subregionie białostockim prowadzone były działania zmierzające do zawierania partnerstw wielosektorowych (publiczno-społecznych, społeczno-prywatnych) w celu wspólnej realizacji zadań publicznych oraz budowano sieci współpracy organizacji pozarządowych i promowano korzyści płynące z ES.

Wspieranie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczonych społecznie to kolejne zadanie realizowane w ramach Ośrodka. Stowarzyszenie Europartner wchodzące w skład OWES prowadząc formy wsparcia skierowane do tych osób (np. poradnictwo zawodowe grupowe i indywidualne) uświadamiało i informowało o możliwościach rozwoju zawodowego w ramach ES oraz promowało pracodawców z przedsiębiorstw społecznych. W ramach zadań OWES świadczone usługi doradcze z zakresu: rozliczania i realizacji projektów, finansów i podatków, marketingu, zasobów ludzkich, zarządzania organizacją oraz budowania szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych, prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego i działalności gospodarczej. Prowadzono usługi doradcze z zakresu pozyskiwania źródeł finansowania oraz wprowadzanych zmian w regulacjach prawnych, wspierano działania PS poprzez aktywną współpracę OWES z instytucjami publicznymi na obszarze jego działania oraz monitorowano kondycję ekonomiczną i społeczną PS, które powstały w wyniku funkcjonowania OWES. W 2016 roku Stowarzyszenie Europartner tworzące OWES starało się o przyznanie akredytacji AKSES w trzech subregionach województwa podlaskiego, z czego w dwóch procedura akredytacji została zakończona pomyślnie.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Suwałkach

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Suwałkach w 2016 r. prowadzony był przez Agencję Rozwoju Regionalnego ARES S.A. w Suwałkach. Dane pozyskane od OWES wskazują na fakt, iż Agencja Rozwoju Regionalnego ARES S.A. w Suwałkach w 2016 r. promowała ekonomię społeczną na zewnątrz: brała udział w spotkaniach informacyjnych, targach, wystawach itp. Ponadto udzielano informacji klientom bezpośrednim odwiedzającym ARR ARES.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Łomży

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Łomży w 2016 r. prowadzony był przez Fundację Forum Inicjatyw Rozwojowych w partnerstwie z Ośrodkiem Wspierania Organizacji Pozarządowych oraz Starostwem Powiatowym w Łomży. Dane Monitoringu informują, iż w 2016 r. OWES podejmował działania promocyjne i edukacyjne z obszaru ekonomii społecznej. OWES Łomża przedstawiał działania projektu podczas spotkań aktywizujących mieszkańców gminy Dobrzyniewo Duże. W 2016 r. realizowane były działania promocyjne i edukacyjne z obszaru ES polegające na utrzymywaniu i aktualizacji strony internetowej OWES, w ramach projektu OWOP i FIR „Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej - subregion łomżyński”. Wykorzystywano również narzędzia promujące ekonomię społeczną i działania OWES w postaci tablic informacyjnych, broszur, informatorów, katalogów i ulotek lub na budynkach, w których utrzymywana jest trwałość projektu (Łomża i Białystok). W 2016 r. OWES Łomża kontynuował funkcjonowanie projektu „Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej - subregion łomżyński” poprzez utrzymanie jego trwałości. W dniu 18.03.2016 r. w ramach zawiązanych partnerstw:

- 1) *Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych w Białymstoku, Fundacja Forum Inicjatyw Rozwojowych, Agencja Rozwoju Regionalnego ARES SA w Suwałkach, Powiat Łomżyński/Starostwo Powiatowe w Łomży*
- 2) *Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych w Białymstoku, Fundacja Forum Inicjatyw Rozwojowych*

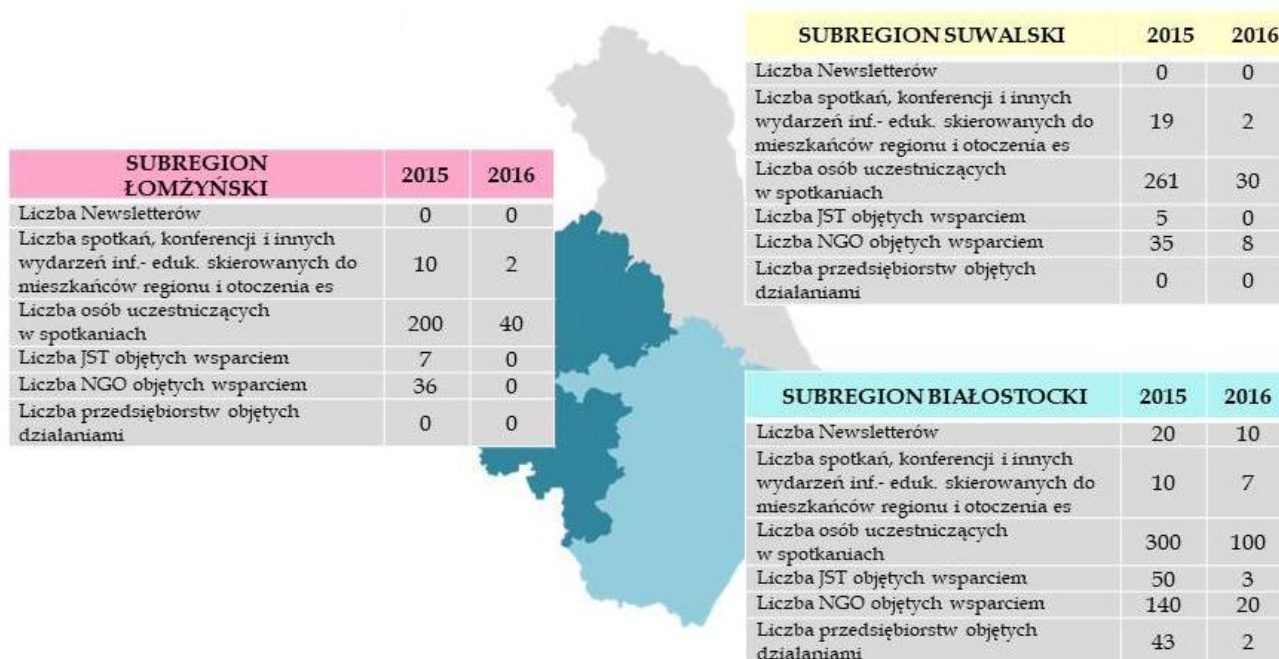
podmioty otrzymały akredytację Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (na podstawie par. 2a ust. 2 Zarządzenia nr 13 MPiPS z dnia 21 marca 2014 r. w sprawie powołania Komitetu Akredytacyjnego do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej). Partnerstwa otrzymały status Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Na podstawie ww. Partnerstwa i ww. akredytacji złożone zostały wnioski o dofinansowanie projektów w ramach konkursu 7.3 Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego RPOWP na lata 2014-2020 na subregiony:

- 1) *I partnerstwo - subregion suwalski i łomżyński*
- 2) *II partnerstwo - subregion białostocki i bielski.*

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Na poniższej mapce zaprezentowano zbiorcze informacje w zakresie przedsięwzięć zrealizowanych w obszarze promocji i edukacji ekonomii społecznej w 2016 r. w trzech subregionach województwa podlaskiego.

Mapka 2. Promocja i edukacja ekonomii społecznej w województwie podlaskim w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

Monitoring wykazał, iż w 2016 r. na terenie województwa podlaskiego nie powstała żadna nowa spółdzielnia socjalna. Dane pozyskane od Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej informują, iż w monitorowanym okresie jedynie na terenie subregionu białostockiego przy wsparciu OWES powstało 5 nowych organizacji pozarządowych.

Mapka 3. Liczba podmiotów ekonomii społecznej powstałych w 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

2.3. Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku jest to instytucja samorządowa szczebla wojewódzkiego utworzona w celu realizacji regionalnej polityki rynku pracy. WUP wchodzi w skład publicznych służb zatrudnienia i realizuje zadania wynikające z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych dotyczące dofinansowania kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej.

Z monitoringu za rok 2016 wynika, że w dniu 4 kwietnia 2016 r. została zawarta umowa pomiędzy Województwem Podlaskim reprezentowanym przez Dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku a Fundacją Praca dla Niewidomych (Organizatorem ZAZ), w celu dofinansowania przez Województwo Podlaskie ze środków PFRON kosztów utworzenia i działania ZAZ Krzyżewo Centrum Turystyczno-Rehabilitacyjne. Zatrudnienie w ZAZ Krzyżewo na koniec roku 2016 wynosiło: 40 osób,

w tym 28 osób niepełnosprawnych. Status ZAZ został przyznany przez Wojewodę Podlaskiego z dniem 27 kwietnia 2016 r.

W dniu 10 sierpnia 2016 r. została zawarta umowa dotycząca dofinansowania przez Województwo Podlaskie ze środków samorządu województwa kosztów działania ww. ZAZ. Ponadto w ramach realizacji ww. zadania w 2016 r. kontynuowane było wsparcie w zakresie dofinansowania kosztów działania ZAZ w ramach umów zawartych w latach 2012-2015:

- *ZAZ KRES w Zambrowie*
- *ZAZ SOWA w Lipniaku*
- *ZAZ My dla Innych w Białymstoku*

Stan zatrudnienia osób w tych zakładach na koniec 2016 r. przedstawia się następująco:

- *ZAZ KRES w Zambrowie – ogółem 42 osoby, w tym 33 osoby niepełnosprawne*
- *ZAZ SOWA w Lipniaku – 48 osób, w tym 36 osób niepełnosprawnych*
- *ZAZ My Dla Innych w Białymstoku – 18 osób, w tym 14 osób niepełnosprawnych*

2.4. Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku

Z monitoringu wynika, że Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku w 2016 r. w ramach zadań realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przedłużył status CIS na okres kolejnych 5 lat następującym podmiotom: Caritas Archidiecezji Białostockiej i Stowarzyszeniu Ku Dobrej Nadziei. Ponadto nastąpiła zmiana organizatora ZAZ KRES ze Stowarzyszenia Krajowego Ruchu Ekologicznego na ARGENTA Fundacja Krajowego Ruchu Ekologicznego – Społecznego z siedzibą w Warszawie.

2.5. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

Departament Europejskiego Funduszu Społecznego

Z uwagi na anulowanie konkursu ogłoszonego w 2015 r. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, Osi Priorytetowej VII *Poprawa Spójności Społecznej*, Działania 7.3 *Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego*, Typ projektu: *Realizowane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej działania wspierające rozwój ekonomii społecznej* dnia 31 marca 2016 r. Departament Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego ogłosił kolejny konkurs na w/w działanie. Nabór wniosków trwał w okresie od 04.05.2016 r. do 17.05.2016 r. Alokacja w ramach

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

konkursu wynosiła 24 mln PLN. W ramach niniejszej kwoty zostały wyodrębnione cztery pule środków:

- subregion białostocki w wysokości 7 241 899,00 PLN;
- subregion bielski w wysokości 3 502 468,00 PLN;
- subregion łomżyński w wysokości 6 275 983,00 PLN;
- subregion suwalski w wysokości 6 979 650,00 PLN.

Celem realizacji działania było tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych poprzez działania mające na celu wzrost wiedzy i zaufania społecznego na temat ekonomii społecznej, a także ugruntowanie jej pozycji na lokalnym rynku. Ponadto tworzone będą sprzyjające warunki dla rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych.

Konkurs obejmował następujące typy projektów w ramach Działania 7.3 tj.:

1.1 usługi animacji lokalnej (usługi animacyjne), w tym: działania o charakterze animacyjnym, umożliwiającym tworzenie podmiotów obywatelskich i wsparcie dla ich rozwoju, tworzenie partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej, działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne oraz przygotowanie i wsparcie lokalnych animatorów, którzy będą rozwijać te działania;

1.2 usługi rozwoju ekonomii społecznej (usługi inkubacyjne), w tym: działania zmierzające do inicjowania tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej (w tym np. szkolenia, doradztwo indywidualne i grupowe), działania ukierunkowane na ekonomizowanie istniejących organizacji poprzez podjęcie działalności odpłatnej i nieodpłatnej pożytku publicznego lub działalności gospodarczej oraz prowadzenie działań edukacyjnych na temat możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych oraz przygotowanie grup założycielskich;

1.3 usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (usługi biznesowe), w tym: doradztwo prawne, księgowe, biznesowe, marketingowe, finansowe, przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju;

1.4 wsparcie na założenie, przystąpienie do lub zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym. W odpowiedzi na konkurs wpłynęło 8 wniosków o dofinansowanie o łącznej wartości dofinansowania 47 326 209,16 zł. Do końca 2016 roku konkurs na Działanie 7.3 nie został rozstrzygnięty.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Ponadto złożony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w ramach Działania 7.3 - tryb pozakonkursowy projekt pt. *Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie* nr RPPD.07.03.00-20-0001/15 został wybrany do dofinansowania Uchwałą nr 132/1598/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 26 kwietnia 2016 r. Działania zaplanowane do realizacji przez ROPS w Białymstoku w latach 2016-2017 mają na celu koordynację i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie. Całkowita wartość w/w projektu zaplanowanego do realizacji od 01.04.2016 do 31.12.2017 wyniosła 1 268 701,24 PLN, natomiast kwota dofinansowania to 1 076 541,35 PLN.

Departament Rozwoju Regionalnego

Z monitoringu WPRES za rok 2016 wynika, że Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w celu pozyskania informacji o aktywnie działających na obszarze województwa organizacjach pozarządowych, ich praktycznym funkcjonowaniu oraz formalnych i nieformalnych barierach rozwoju, zlecił przygotowanie raportu pn.: **„Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego”**. Wykonawcą raportu było Stowarzyszenie Klon/Jawor. Raport został upowszechniony na stronie rot.wrotapodlasia.pl.

2.6. Samorządy gminne i powiatowe

Jednostki samorządu terytorialnego stanowią podstawową infrastrukturę wsparcia przedsiębiorczości społecznej, zarówno w zakresie wsparcia finansowego, jak i merytorycznego. Naturalnym partnerem samorządu w rozwoju ekonomii społecznej są lokalni liderzy i organizacje pozarządowe realizujące zadania dotyczące rozwiązywania problemów społecznych przy wykorzystaniu narzędzi, jakie daje ekonomia społeczna.

Współpraca samorządów gminnych i powiatowych z podmiotami ekonomii społecznej przynosi wiele korzyści. Lokalna społeczność zyskuje na pomniejszaniu obszarów wykluczenia społecznego, zaś samorząd terytorialny pełniej realizuje powierzone mu zadania z zakresu rozwiązywania problemów społecznych. Jest to szczególnie widoczne, gdy zadania publiczne są zlecane do realizacji podmiotom ekonomii społecznej przy zastosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Tworząc lub inspirując tworzenie PES władze lokalne mogą rozwiązywać problemy lokalnej społeczności.

Podmioty ekonomii społecznej działają w wielu obszarach, będących w polu zainteresowania JST tj.: rynku pracy, pomocy społecznej, oświaty, służby zdrowia, rozwoju lokalnego, gospodarki odpadami itp. Działania PES bardzo często wpisują się w zadania publiczne. Samorząd może zaprosić je do realizacji zadań, za które odpowiada. Poprzez połączenie misji społecznej i działalności ekonomicznej PES mają często znacznie szersze od innych interesariuszy spojrzenie na lokalne wyzwania i dzięki temu mogą być dobrym partnerem samorządu w diagnozowaniu problemów społecznych i planowaniu możliwości ich rozwiązania. Warto również zauważyć, iż sprawnie działający PES na terenie gminy daje wiele możliwości angażowania mieszkańców w różne przedsięwzięcia społeczno-gospodarcze, uwrażliwia na problemy gminy, kształtuje postawy obywatelskie, wzmacnia dialog między różnorodnymi środowiskami. Doświadczenia niektórych samorządów w regionie pokazują, że wykorzystanie potencjału ES otwiera zupełnie nowe możliwości w kształtowaniu polityki społeczno-gospodarczej gmin i powiatów.

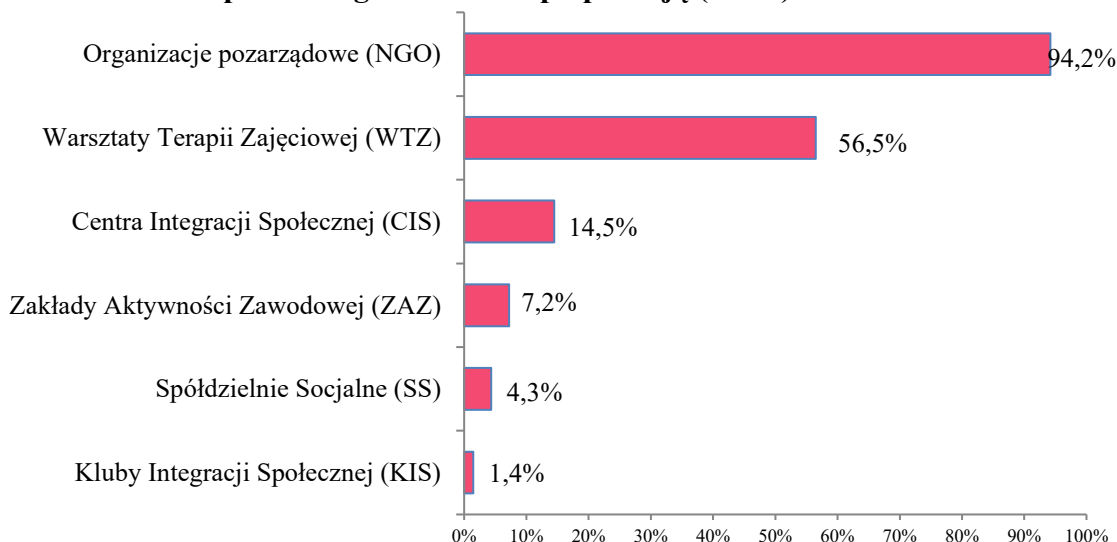
Z badań prowadzonych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku (badanie CATI „*Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego*”) wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podlaskiego wynika, że 58,8% JST (OPS/PCPR) współpracuje z podmiotami ekonomii społecznej.

JST współpracujące z podmiotami ekonomii społecznej zdecydowanie najczęściej (94,2%) podejmują współpracę z **organizacjami pozarządowymi (NGO)**. Stosunkowo często (56,5%) współpraca ma także miejsce pomiędzy podlaskimi JST a **Warsztatami Terapii Zajęciowej**. Badani znacznie rzadziej przyznawali się do współpracy z pozostałymi rodzajami podmiotów ekonomii społecznej. Na współpracę z **Centrami Integracji Społecznej** najczęściej wskazywali przedstawiciele jednostek samorządowych zlokalizowanych na terenie powiatu augustowskiego (66,7%), z **Klubami Integracji Społecznej** reprezentacji powiatu białostockiego (11,1%), z **Warsztatami Terapii Zajęciowej** JST z powiatu monieckiego (100%) oraz miasta powiatowego Łomża (100%), z **Zakładami Aktywności Zawodowej** jednostki z powiatu kolneńskiego (33,3%) oraz miasta Suwałki (33,3%), natomiast współpraca ze **Spółdzielniami Socjalnymi** zgodnie z deklaracjami respondentów w największej skali ma miejsce w miastach na prawach powiatu takich jak Suwałki (33%) oraz Łomża (50%). Należy także podkreślić, iż z organizacjami

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

pozarządowymi współpracuje najmniejszy odsetek JST działających na obszarze powiatu siemiatyckiego (60%).

Wykres 1. Rodzaje podmiotów ekonomii społecznej, z którymi JST z województwa podlaskiego obecnie współpracują (N=69)

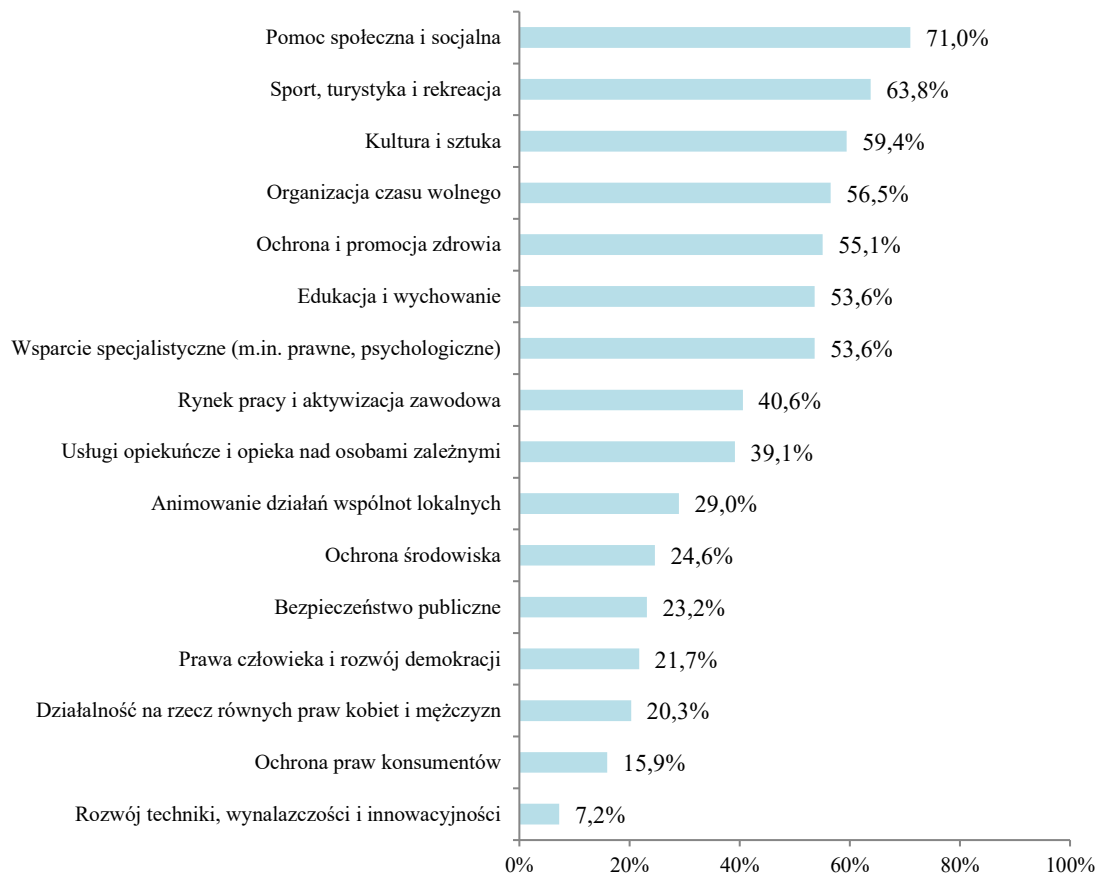

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Jednostki samorządu terytorialnego dokonując oceny potencjału do współpracy z poszczególnymi rodzajami PES najlepiej oceniają Kluby Integracji Społecznej. Bardzo dobrze oceniany jest również potencjał Centrów Integracji Społecznej oraz Spółdzielni Socjalnych, a zdecydowanie najgorzej Zakłady Aktywności Zawodowej. Podobne wyniki zanotowano biorąc pod uwagę ocenę realizacji wspólnych działań oraz satysfakcji ze współpracy.

Na poniższym wykresie przedstawiono obszary współpracy JST z podmiotami ekonomii społecznej w zakresie usług użyteczności publicznej.

Wykres 2. Obszary współpracy JST z podmiotami ekonomii społecznej w zakresie usług użyteczności publicznej (N=69)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Uzyskane wyniki pokazują, iż najczęściej współpraca ma miejsce w obszarze pomocy społecznej i socjalnej (71% wskazań), sportu, turystyki i rekreacji (63,8%) oraz kultury i sztuki (59,4%). Najrzadziej natomiast jednostki samorządu terytorialnego współpracują z PES w obszarze działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn (20,3%), ochrony praw konsumentów (15,9%) oraz rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności (7,2%).

Powiaty są tymi typami JST, które podejmują współpracę z PES w zakresie użyteczności publicznej wyraźnie częściej niż pozostałe jednostki. Sytuacja taka ma miejsce mając na uwadze takie obszary usług jak:

- sport, turystyka i rekreacja;
- ochrona i promocja zdrowia;

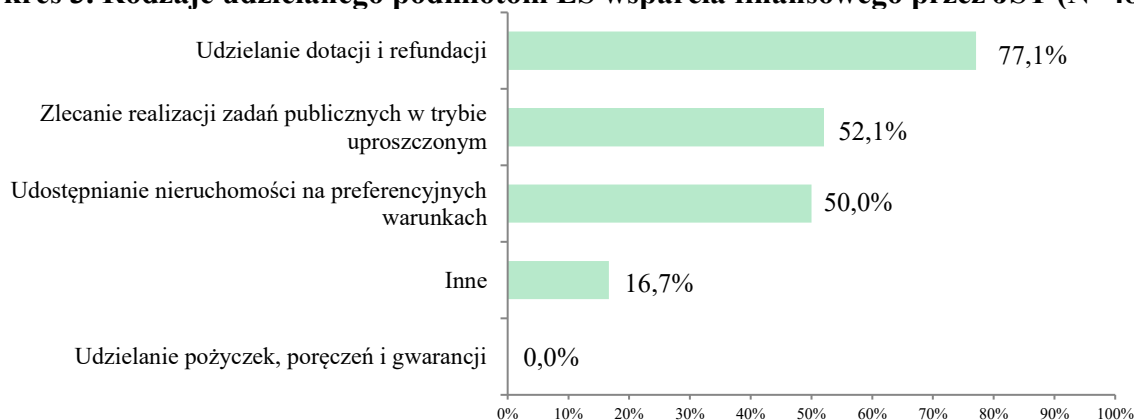
**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

- pomoc społeczna i socjalna;
- rynek pracy i aktywizacja zawodowa;
- wsparcie specjalistyczne;
- ochrona praw konsumentów.

Współpraca JST i PES w większości przypadków ma charakter zarówno formalny, jak i nieformalny (60,9% wskazań). Wyłącznie finansową formę współpracy deklaruje jedynie 7,2% JST, podczas gdy do jedynie pozafinansowej współpracy ogranicza się 31,9% podlaskich JST. Powiaty znacznie częściej w porównaniu do pozostałych typów JST podejmują zarówno finansową, jak i pozafinansową współpracę z podmiotami ekonomii społecznej. Wyższy odsetek takiej odpowiedzi uzyskano także w przypadku podregionu bielskiego. JST z podregionu białostockiego częściej ograniczają się natomiast do współpracy wyłącznie finansowej. Uwzględniając zaś rozkład odpowiedzi na powiaty, wyłącznie finansową współpracę najczęściej praktykują JST z miasta Białystok (100%), zarówno pozafinansową, jak i finansową jednostki z powiatu augustowskiego, bielskiego oraz dwóch miast na prawach powiatu (Suwałki oraz Łomża). Wyłącznie pozafinansowa współpraca jest zaś nawiązywana najczęściej przez jednostki samorządowe z powiatu łomżyńskiego.

W przypadku współpracy finansowej, najczęściej JST udziela dotacji oraz refundacji (77,1%). Nieco ponad 50% badanych JST zleca realizację zadań publicznych w trybie uproszczonym oraz udostępnia nieruchomości na preferencyjnych warunkach. Inne rodzaje wsparcia to: sponsoring oraz zwolnienia od podatków.

Wykres 3. Rodzaje udzielanego podmiotom ES wsparcia finansowego przez JST (N=48)

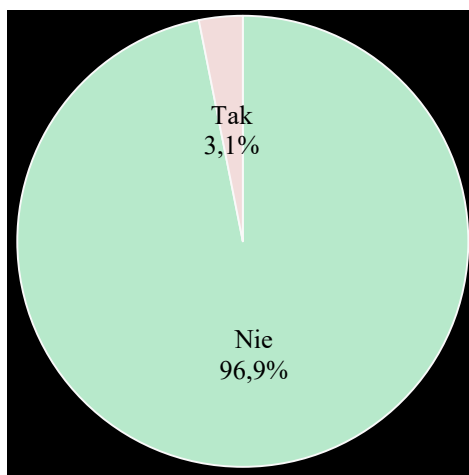
Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Udzielanie dotacji oraz refundacji zdecydowanie najczęściej ma miejsce wśród powiatów, natomiast zlecanie realizacji zadań publicznych w trybie uproszczonym wśród gmin miejskich. Udostępnianie PES nieruchomości na preferencyjnych warunkach wyraźnie częściej ma natomiast miejsce w podregionie suwalskim. Na udzielanie dotacji i refundacji najczęściej decydują się JST z miast na prawach powiatu (Suwałki, Łomża, Białystok), na udostępnianie PES nieruchomości na preferencyjnych warunkach jednostki samorządowe z miast powiatowych Łomża oraz Suwałki, a na zlecenie realizacji zadań publicznych w trybie uproszczonym JST z powiatu augustowskiego oraz miasta Łomża. W każdym przypadku najrzadziej wsparcia podmiotom ekonomii społecznej udzielają jednostki z powiatu łomżyńskiego oraz monieckiego.

Jedną z form współpracy JST i PES jest udzielanie podmiotom ekonomii społecznej klauzul w zamówieniach publicznych. Na terenie województwa podlaskiego takiej formy wsparcia udziela 3,1% JST.

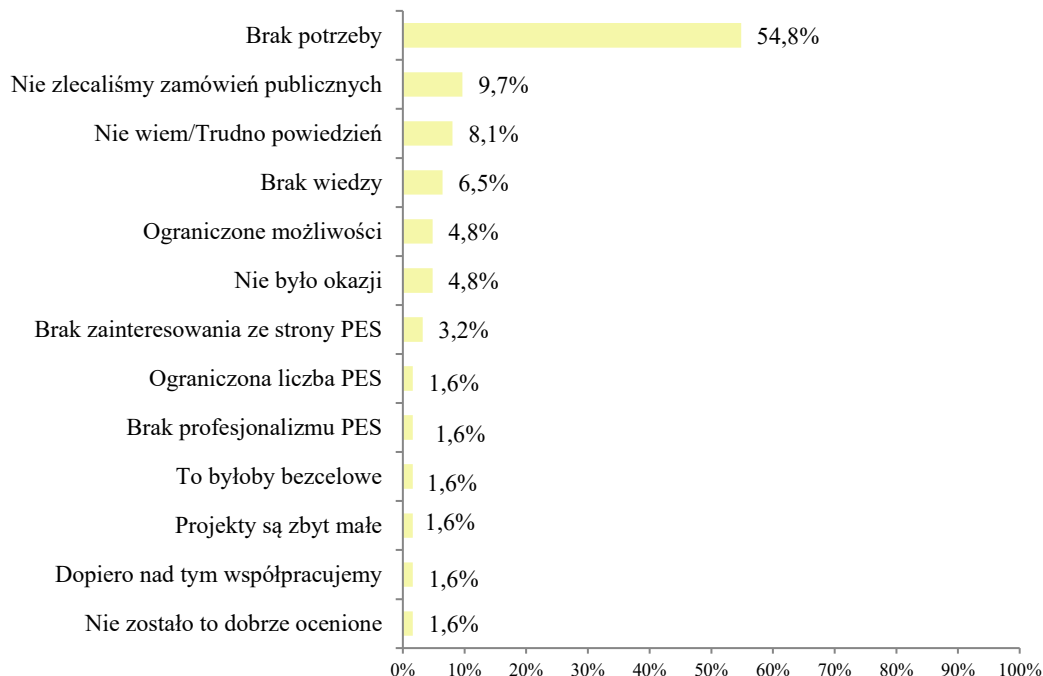
Wykres 4. Udzielanie przez JST klauzul społecznych dla PES w zamówieniach publicznych (N=64)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Tak niski odsetek gmin i powiatów spowodowany jest: brakiem takiej potrzeby – zarówno ze strony podmiotów ES jak i JST (54,8%). Inne powody to: niezlecanie zamówień publicznych (9,7%), a także brak wystarczającej wiedzy na temat zasad udzielania klauzul (6,5%).

Wykres 5. Powody, dla których JST nie udzielają podmiotom ES klauzul w zamówieniach publicznych (N=62)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Współpraca pozafinansowa JST z PES najczęściej (95,3%) przybiera postać wzajemnej wymiany informacji na temat planowanych działań, dzielenia się specjalistyczną wiedzą i doświadczeniem (87,5%), a także informowania się o planowanych kierunkach działalności (85,9%). Najrzadziej natomiast pozafinansowa współpraca skupia się w takich obszarach jak wyłanianie oraz wykształcanie lokalnych liderów społecznych (31,1%), wspólne organizowanie seminariów i konferencji (40,6%) oraz zawiązywanie umów partnerstwa (42,2%).

Wykres 6. Rodzaje pozafinansowej współpracy pomiędzy JST a podmiotami ES (N=64)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Na poniższym wykresie wskazano pozafinansowe formy wsparcia udzielane podmiotom ES przez JST z terenu województwa podlaskiego. Zdecydowanie najczęściej wsparcie polega na udzielaniu pomocy pod kątem nawiązywania współpracy z różnego typu instytucjami (65,6% JST). Stosunkowo często wsparcie przybiera formę promocji dobrych praktyk ES (46,9%), doradztwa i pomocy merytorycznej w pisaniu wniosków o dotacje (46,9%), a także udzielania pomocy w pozyskiwaniu klientów (45,3%). Najrzadziej jest to inicjowanie i organizowanie szkoleń biznesowych (7,8%), inicjowanie i organizowanie szkoleń z umiejętności „twardych” innych niż biznesowe (9,4%), a także świadczenie usług księgowych i finansowych (9,4%).

Wykres 7. Rodzaje pozafinansowego wsparcia udzielanego podmiotom ES przez JST (N=64)

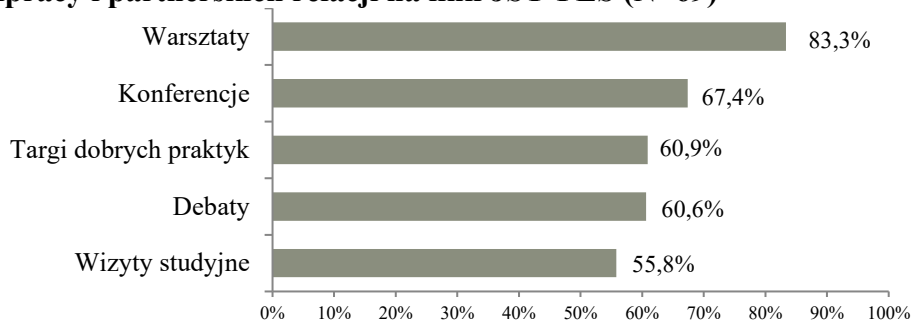

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Przedstawiciele podlaskich JST dokonując samooceny przygotowania organizacyjnego oraz merytorycznego reprezentowanej jednostki do obsługi podmiotów ekonomii społecznej nieco lepiej oceniają potencjał pod względem merytorycznym, na co wskazuje wyższy odsetek (21,7%) najwyższej możliwej noty (5/5), w stosunku do potencjału merytorycznego (14,5%). Najlepiej przygotowane do merytorycznej obsługi podmiotów ES są gminy miejskie, natomiast najgorzej gminy wiejskie.

Na terenie województwa organizowane są różne działania zmierzające do pogłębienia współpracy i partnerskich relacji na linii JST-PES. Najczęściej są to organizacje konferencji (66,7%) oraz wizyt studyjnych (62,3%). Najrzadziej targi dobrych praktyk oraz warsztaty. Przedstawiciele JST biorą udział w różnych działaniach pogłębiających współpracę i partnerskie relacje na linii JST-PES. Najczęściej jest to udział w warsztatach (83,3%) i konferencjach (67,4%).

Wykres 8. Uczestnictwo przez podlaskie w działaniach zmierzających do pogłębienia współpracy i partnerskich relacji na linii JST-PES (N=69)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Z badań prowadzonych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku wynika, że przedstawiciele podlaskich jednostek samorządu terytorialnego wśród korzyści wynikających ze współpracy z PES najczęściej wymieniają (87%) - wzrost skuteczności oraz efektywności rozwiązywania problemów społecznych, aktywizację społeczności lokalnej (68,1%) oraz uzyskanie wsparcia w diagnozowaniu lokalnych problemów, wyzwań oraz potrzeb.

Wykres 9. Korzyści dostrzegane przez JST, które wyniknęły z podejmowanej współpracy z PES (N=69)

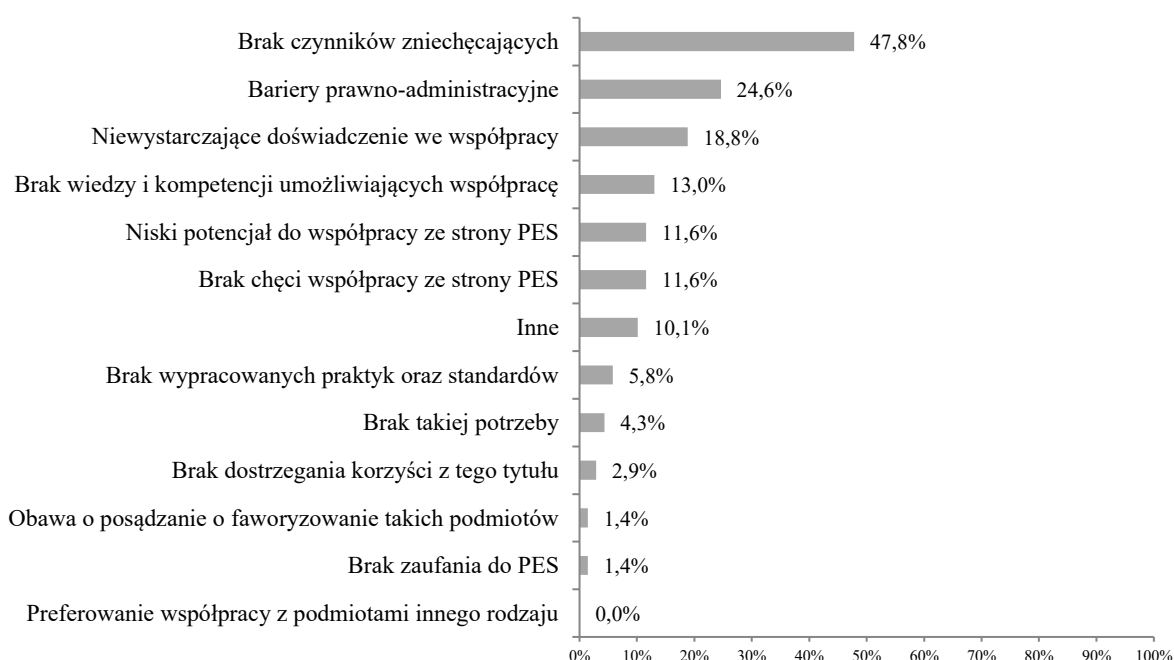

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Wśród czynników zniechęcających do podejmowania współpracy z podmiotami ekonomii społecznej najbardziej uciążliwe okazują się być bariery prawno-administracyjne (24,6%), niewystarczające doświadczenie we współpracy (18,8%) oraz brak wiedzy i kompetencji umożliwiających współpracę (13%). 47,8% JST stwierdza, że takie czynniki nie występują.

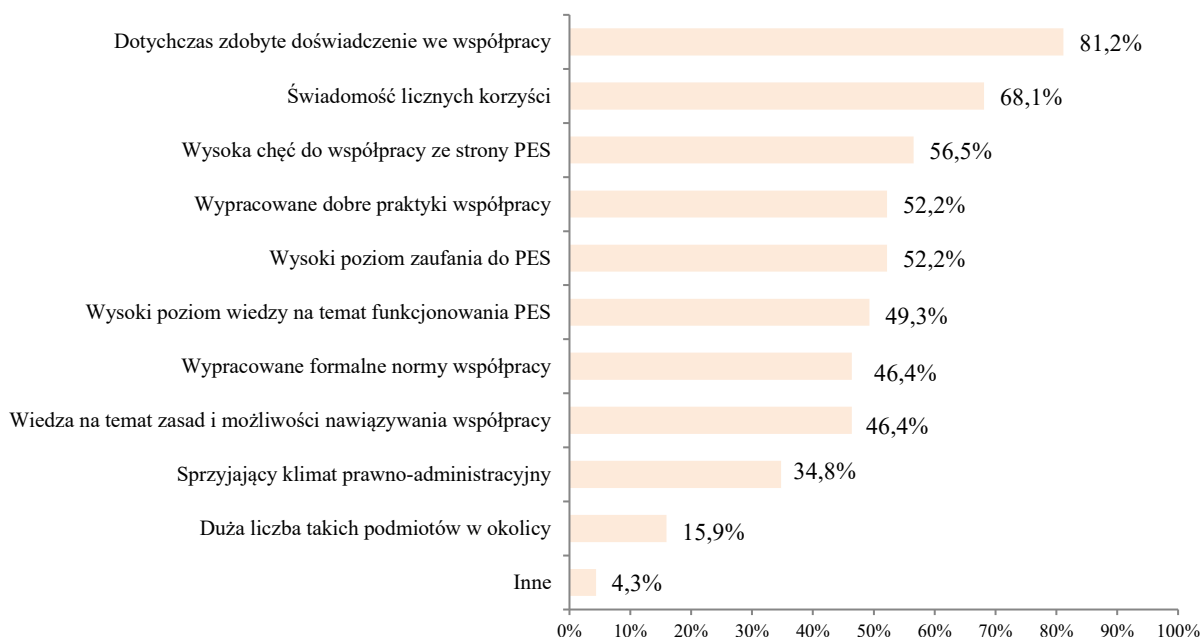
Wykres 10. Czynniki zniechęcające JST z województwa podlaskiego do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej (N=69)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Czynniki sprzyjające oraz ułatwiające współpracę podlaskich JST i PES to: zdobyte do tej pory doświadczenie (81,2%), a także świadomość licznych korzyści (68,1%).

Wykres 11. Czynniki sprzyjające i ułatwiające JST z województwa podlaskiego współpracę z podmiotami ES (N=69)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

W poniższym zestawieniu tabelarycznym wskazano przybliżone kwoty wydatków przeznaczonych w 2015 roku na wsparcie działalności podmiotów ekonomii społecznej. Suma wydatków zadeklarowanych przez JST wyniosła 7 912 866 zł, a średnia arytmetyczna 152 170, 50 zł.

**Tabela 1. Wydatki JST z województwa podlaskiego przeznaczone na wsparcie działalności PES w 2015 r.
(N=69) – podział wydatków ze względu na powiaty**

Powiat	Średnia wydatków	Mediana wydatków	% budżetu - wartość średnia	% budżetu - wartość środkowa (mediana)
augustowski	317000	317000	1,0%	1,0%
bialostocki	26833,3	11500	0,4%	0,25%
bielski	550000	550000	0,7%	0,7%
grajewski	29666,7	19000	0,5%	0,4%
hajnowski	24300	0	0,4%	0,0%
kolneński	200000	200000	15,0%	15,0%
łomżyński	-	-	-	-
moniecki	750	750	0,0%	0,005%
sejneński	34333,3	51500	0,5%	1,0%

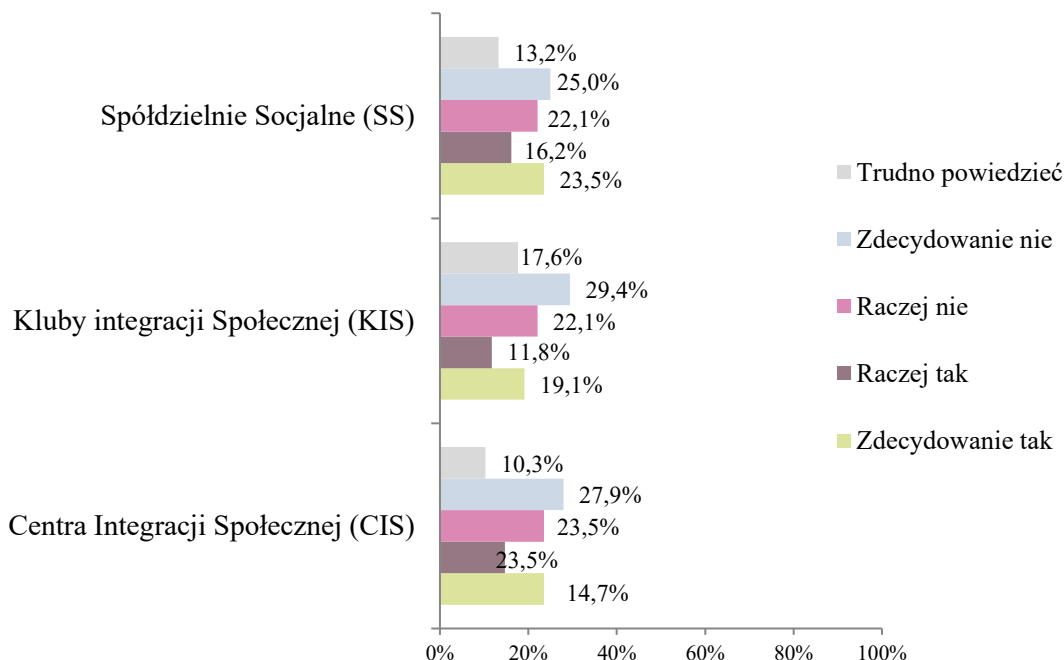
**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

siemiatycki	76566,5	70500	0,1%	0,05%
sokólski	334500	115000	20,2%	0,5%
suwalski	25800	1600	0,2%	0,0%
wysokomazowiecki	1200	0	0,1%	0,0%
zambrowski	189800	25000	20,7%	1,2%
Suwałki	720000	800000	1,7%	1,65%
Łomża	-	-	-	-
Białystok	200000	200000	-	-
Ogółem	152 170, 5	24 000	4,6%	0,3%

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

98,6% JST z województwa podlaskiego podejmujących współpracę z podmiotami ekonomii społecznej zamierza ją w dalszym ciągu kontynuować. Zakończenie współpracy rozważa tylko jedna spośród badanych JST (1,4%), czego powodem jest niewystarczająca ilość czasu oraz niski potencjał kadrowy do obsługi podmiotów ekonomii społecznej.

Wykres 12. Plany podlaskich JST pod względem tego, czy planują zakładanie w przyszłości podmiotów ekonomii społecznej (N=69)

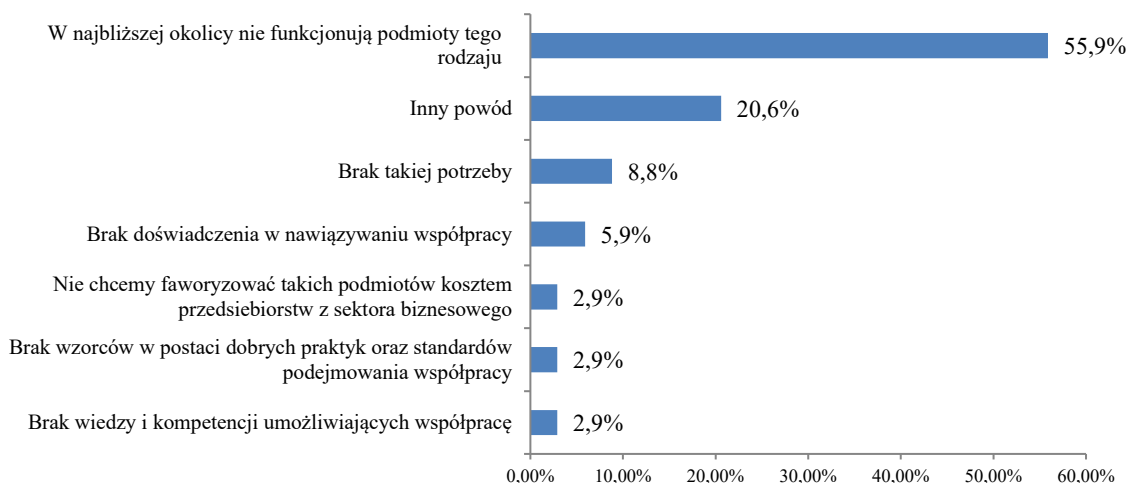

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Brak aktualnie podjętej współpracy z lokalnymi PES dotyczy 49 JST, tj. nieco ponad 40% samorządów z terenu województwa podlaskiego. Dotyczy to w przeważającym stopniu jednostek z gmin wiejskich oraz położonych na terenie podregionu suwalskiego. Główne powody niepodjęcia współpracy to: brak w najbliższej okolicy PES, brak ku temu potrzeby, brak płaszczyzn do podjęcia współpracy oraz niewielkie doświadczenie w zakresie wzajemnej kooperacji. W mniejszych przypadkach są to też braki kadrowe czy deficyt czasu/nadmiar obowiązków pracowników już zatrudnionych w badanych jednostkach.

Wykres 13. Kluczowe przyczyny niepodjęcia współpracy z PES (N=49)

Źródło: Raport badawczy „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku 2016

Dla zobrazowania skali wydatków, jakie w ramach współpracy z podmiotami ekonomii społecznej ponoszą podlaskie samorządy, w ramach analizy Desk Research dokonano przeglądu wydatków zaplanowanych w uchwałach budżetowych poszczególnych JST na rok 2016. Jak wskazują poglądowe analizy uchwał budżetowych, 46 podlaskich samorządów nie wydzieliło w zaplanowanych na 2016 rok budżetach wydatków na dotacje celowe dla w/w podmiotów, zaś największą pulę w tym zakresie (blisko 24 mln zł) przeznaczył samorząd miasta Białystok. Co niemniej istotne, szacunkowo JST przeznaczały na ten cel średnio 0,35% ogółu swoich budżetowych wydatków (nie przekraczały 5% wydatków ogólnych), zaś największą pulę dotacji celowych zaplanowano przeznaczyć w 2016 roku na zadania z zakresu kultury fizycznej, pomocy społecznej (dotacje wspierały

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

najczęściej prowadzenie ośrodków wsparcia) oraz ochrony zdrowia (dotacje głównie w odniesieniu do zadań w ramach przeciwdziałania alkoholizmowi).

Ważną kwestią w zakresie monitorowania ekonomii społecznej jest przyjrzenie się jaki odsetek gmin podejmuje zagadnienia ekonomii społecznej w swoich dokumentach strategicznych. Wyniki badania „Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego” wskazują na fakt, iż gminne SRPS są bardzo zróżnicowane w zakresie podejmowania zagadnień związanych z PES. Większość SRPS (51) nie zawierała żadnych bezpośrednich odniesień ani do zagadnienia ekonomii społecznej, ani do konkretnych podmiotów ekonomii społecznej. Należy zaznaczyć, że w niektórych strategiach, mimo szczegółowego określenia typów podmiotów mogących angażować się w rozwiązywanie problemów, nie wskazano wprost na konkretne podmioty ekonomii społecznej, co może budzić przypuszczenia, że podmioty te nie są traktowane jako kluczowy aktor w realizacji strategii. Takie zapisy mogą jednak wynikać również z braku na terenie gmin podmiotów ekonomii społecznej, co w naturalny sposób uniemożliwia uznanie ich na poziomie SRPS za kluczowych aktorów.

Należy zaznaczyć, iż brak odniesień do ekonomii społecznej występuje zwłaszcza w strategiach małych gmin z terenu województwa podlaskiego. Większe gminy miejskie na ogół uwzględniają problematykę na poziomie SRPS, nierzadko konstruując w tych dokumentach mniej lub bardziej rozbudowane plany rozwoju ES. Za niepokojący uznać należy natomiast fakt, że w niektórych nowych strategiach, również w tych sporządzonych w ostatnich latach, nie są zawierane jakiegokolwiek zapisy i bezpośrednie odniesienia dotyczące ekonomii społecznej.

Zagadnienia w zakresie ES występujące w pozostałych strategiach gminnych są bardzo różnicowane i przejawiają się m. in.:

- w odwoływaniu się do ustaw oraz do innych dokumentów strategicznych,
- w konstruowaniu części diagnostycznych strategii, w konstruowaniu celów i kierunków działań,
- w konstruowaniu zadań do realizacji,
- w konstruowaniu wskaźników działań oraz zakresu podmiotów zaangażowanych w realizację strategii (w tym zakresu współpracy między podmiotami).

W wielu strategiach przytaczane są ustawy i programy stanowiące podstawę do konstruowania strategii. W kontekście PES najczęściej wskazywana jest Ustawa

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

o zatrudnieniu socjalnym, nieco rzadziej Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020. Zagadnienia z zakresu ekonomii społecznej są podejmowane również w części diagnostycznej strategii. Na ogół, są to odniesienia do działalności konkretnych typów podmiotów ES, zwłaszcza takich jak: KIS i CIS, w dalszej kolejności - Spółdzielnie socjalne, ZAZ, ZPCh, WTZ. Zdarza się, że oprócz wskazania na sam fakt istnienia określonych podmiotów stosowane są opisy ich funkcjonowania. W niektórych strategiach, w częściach diagnostycznych stwierdza się brak określonego typu podmiotu lub ogólnie podmiotów ekonomii społecznej.

Mimo uwzględniania określonych typów PES w części diagnostycznej, wyraźnie rzadziej pojawiają się generalizacje, próby uogólnienia sytuacji dla całego sektora ekonomii społecznej. Powyższe może ważyć na dalszym kształcie strategii, tj. na dość rzadkim formułowaniu priorytetów i kierunków działań bezpośrednio odnoszących się do ekonomii społecznej. Zdarzało się jednak, że na poziomie diagnozy wskazuje się na podjęte już działania ukierunkowane na całościowy rozwój sektora ekonomii społecznej, których efektem było utworzenie odpowiednich klastrów i ośrodków wsparcia (np. gmina Łomża).

W części diagnostycznej sytuacja sektora ekonomii społecznej jest również (choć stosunkowo rzadziej) uwzględniana na poziomie analizy SWOT, co stanowi zaświadczenie o dostrzeganiu roli PES w rozwiązywaniu problemów społecznych. Rozwój ekonomii postrzegany jest przede wszystkim jako szansa dla rozwoju rynku pracy.

Na poziomie priorytetów, celów, kierunków działań i zadań na podmioty ekonomii społecznej znacznie częściej zapatrywano się z perspektywy możliwości ich wykorzystania w rozwiązywaniu problemów społecznych niż z perspektywy konieczności ich wsparcia lub rozwoju. Powyższe może trochę niepokoić, zwłaszcza z tego względu, że nie zawsze zdiagnozowanie braku podmiotów ekonomii społecznej w gminie znajdowało przełożenie na planowanie działań w kierunku ich utworzenia.

Na podmioty ekonomii społecznej zapatrywano się głównie w kategoriach instrumentu aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, a zwłaszcza - osób niepełnosprawnych. W tym kontekście, wskazywano na ogół na wykorzystanie takich form jak Kluby Integracji Społecznej, Centra Integracji Społecznej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Zakłady Pracy Chronionej, Spółdzielnie Inwalidów. Stosunkowo najczęściej

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

jako zadanie do realizacji w ramach Strategii wskazywano tworzenie Klubów lub Centrów Integracji Społecznej.

Zdarza się, że rozwój ekonomii społecznej lub tworzenie określonych typów PES przypisuje się również do takich priorytetów lub kierunków działań jak rozwój przedsiębiorczości, wyrównywanie szans. Stosunkowo rzadko, jednak zdarza się (np. w gminie Białowieża), że na poziomie celów strategicznych uwzględniano rozwój sektora ekonomii społecznej w odniesieniu do turystyki, ekologii i kultury.

W nielicznych gminach rozwój ekonomii społecznej stanowił odrębny spójny priorytet lub cel. Za pozytywną egzemplifikację może w tym wypadku posłużyć strategia gminy Białystok, w której do priorytetu „Rozwój ekonomii społecznej” przypisano takie kierunki działań, jak „Wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej”. Niemniej, również w niektórych strategiach, w których nie podniesiono rozwoju ES na poziom priorytetu można było odnaleźć zapisy odnoszące się nie tylko do wykorzystania potencjału PES, ale również odnoszące się do zapewnienia wsparcia dla ES, poprzez różnego rodzaju szkolenia, działania informacyjne i promocyjne. W jednej z gmin (Drohiczyń) do SRPS wpisano „Stworzenie „mapy” zasobów obszaru ekonomii społecznej”), w innej (Jasionówka) – w ramach promocji ekonomii społecznej – zaplanowano wyjazd turystyczno-edukacyjny do spółdzielni socjalnej.

W strategiach zawierających istotne odniesienia do rozwoju ekonomii społecznej znajdowały się jednak zapisy zaświadczone o planowanej współpracy z podmiotami ekonomii społecznej przy realizacji zadań. Odnosiły się one nie tylko do organizacji wsparcia w formie szkoleń, ale także do realizacji wspólnych projektów oraz do zawierania partnerstw. Przykładowo, w zakresie upowszechniania wiedzy o ekonomii społecznej w gminie Bielsk Podlaski, określono, że projekt kampanii informacyjnej zostanie przygotowany we współpracy z PUP i ze spółdzielniami. Określanie zasad współpracy z podmiotami ekonomii społecznej na poziomie SRPS nie stanowiło jednak powszechnego standardu.

W SRPS z poziomu powiatów do zagadnień z zakresu ekonomii społecznej odnoszono się w jeszcze mniejszym stopniu niż w strategiach z poziomu gmin, co należy rozumieć w ten sposób, że nie tworzone kompleksowych planów wsparcia ekonomii społecznej, których odzwierciedleniem byłyby odpowiednio sformułowane priorytety, a także – bardzo rzadko posługiwano się pojęciem ekonomii społecznej.

W strategiach z poziomu powiatu pojawiały się jednak odniesienia do odpowiednich typów podmiotów ekonomii społecznej. Jedynie w trzech strategiach (na 15) nie odnaleziono żadnych wzmianek o podmiotach ekonomii społecznej.

Informacje na temat podmiotów i działań z zakresu ekonomii społecznej pojawiały się zwłaszcza w części diagnostycznej. Dotyczyły one zwłaszcza takich podmiotów lub działań jak Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywizacji Zawodowej, Zakłady Pracy Chronionej. Czasem pojawiały się wzmianki o działalności Klubów i Centrów Integracji Społecznej. W części diagnostycznej na ogół wskazywano na sam fakt istnienia podmiotów ekonomii społecznej oraz opisywano ich działalność, zdarzało się jednak również, że w tej części strategii pojawiały się informacje o braku podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatów.

Rzadziej tworzenie podmiotów ekonomii społecznej stanowiło zapis na poziomie kierunków działań i zadań. Postulowano utworzenie takich podmiotów jak Kluby i Centra Integracji Społecznej, Zakłady Aktywizacji Zawodowej, Spółdzielnie Socjalne dla osób niepełnosprawnych.

Sporadycznie planowano szkolenia kadr – m.in. z zakresu ekonomii społecznej czy też formułowano bezpośrednie zapisy o finansowym wsparciu takich podmiotów jak KIS, CIS.

Reasumując, strategie rozwiązywania problemów społecznych w gminach i powiatach województwa podlaskiego charakteryzuje duży stopień zróżnicowania w zakresie dostrzegania istotności rozwoju sektora ekonomii społecznej. Najbardziej dopracowane pod tym względem są na ogół strategie większych miejscowości, choć należy zastrzec, że podobnie uszczegółowione strategie zdarzają się również w małych gminach.

Z pewnością większość SRPS umożliwia rozwój i wykorzystanie sektora ekonomii społecznej, jednak – co istotne – w wielu strategiach jest to możliwość raczej potencjalna niż realna, tzn. mogą być one realizowane również z pominięciem działań ukierunkowanych na sektor ekonomii społecznej. Za wskazane uznać należy dopracowanie wielu strategii przynajmniej w zakresie uszczegółowienia kierunków działań, poprzez dookreślenie zakresu podmiotowego działań, tj. poprzez wskazanie podmiotów ekonomii społecznej, które mają partycypować w realizacji zadań. Po drugie, wskazane jest również sformułowanie priorytetów i kierunków działań pozwalających na kierowanie realnego wsparcia do podmiotów ekonomii społecznej, a także wsparcia szkoleniowego, informacyjnego i promocyjnego skierowanego do pracowników instytucji, liderów lokalnych z zakresu

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

ekonomii społecznej. W województwie podlaskim z pewnością można odnaleźć takie strategie z poziomu gmin, które zawierają odpowiednie, możliwe do zastosowania w innych gminach rozwiązania z zakresu rozwoju ekonomii społecznej oraz jej wykorzystania w rozwiązywaniu problemów społecznych.

Rozdział 3.

Stan ekonomii społecznej w regionie

3.1. Ogólna sytuacja ekonomii społecznej

Charakterystyki sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim najlepiej jest dokonać na podstawie informacji dotyczących liczby aktywnych podmiotów ekonomii społecznej, osób zatrudnionych oraz korzystających ze wsparcia PES, danych na temat instytucji wsparcia PES, jak również na podstawie zmian jakie obserwowane są w tym sektorze na przestrzeni ostatnich lat.

Dane zebrane celem monitoringu wskazują na fakt, iż ekonomia społeczna w województwie podlaskim **na tle innych województw rozwija się dość mało dynamicznie. Liczba podmiotów ekonomii społecznej wciąż jest zbyt niska.** Przyczyn tego stanu rzeczy jest wiele. Wśród nich najczęściej wymienia się: skomplikowane procedury prawne dotyczące zakładania podmiotów czy też zatrudniania osób wykluczonych, brak stabilności finansowej podmiotów, co wpływa na ich likwidacje lub zawieszanie działalności, trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności, niski poziom wiedzy mieszkańców na temat założeń ekonomii społecznej itp.

Jak zaobserwowano w ostatnich latach **kondycja podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim jest dość niestabilna.** Jak się okazuje podmioty te w skali województwa nie spełniają znaczących funkcji gospodarczych i społecznych a dominująca grupa podmiotów niestety znajduje się w fazie początkowej. Trudno jest mówić o stabilnej sytuacji PES w województwie podlaskim, gdyż z roku na rok obserwowalny jest **spadek liczby podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności spółdzielni socjalnych.** Z prowadzonych badań w zakresie kondycji sektora ekonomii społecznej wynika, iż wśród problemów powodujących zawieszanie bądź zamykanie działalności PES można wyróżnić wewnętrzne (wynikające z organizacji pracy i sposobu zarządzania) oraz zewnętrzne (wynikające z systemu finansowania, koniunktury gospodarczej oraz braku zaufania społecznego do podmiotów ekonomii społecznej). Zasadnicze problemy wewnętrzne to: brak umiejętności zarządczych, brak rozeznania rynku, problemy z pozyskaniem kadry, problemy z utrzymaniem płynności finansowej oraz zakończenie projektu, do którego realizacji powołano podmiot). Natomiast problemy zewnętrzne to: utrata finansowania, niższa

konkurencyjność oraz negatywne stereotypy dotyczące grup defaworyzowanych zawodowo, które stanowią trzon podmiotów ekonomii społecznej.

Większość podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego działała w branżach, które charakteryzują się niskimi kosztami wejścia na rynek, np. prace porządkowe, budowlane, opiekuńcze czy gastronomiczne, co z kolei powodowało dużą konkurencję. O sukcesie lub porażce podmiotów ekonomii społecznej decydują przede wszystkim kompetencje zarządu danego podmiotu oraz konsekwencja i elastyczność w działaniu.

Na terenie województwa podlaskiego wciąż zbyt **słabe jest zakorzenienie ekonomii społecznej w świadomości społecznej i życiu publicznym**. Nadal wiele środowisk niewiele wie o ekonomii społecznej albo ma fałszywy jej obraz. **Brak wiedzy i zrozumienia ekonomii społecznej** widać m. in. w środowiskach pracodawców i związków zawodowych, co nie tylko powoduje, że nie są one partnerem dla przedsiębiorstw społecznych, ale często postrzegają je jako niezdrową konkurencję. Wciąż niewiele o ekonomii społecznej wiedzą przeciętni obywatele, co także ogranicza możliwość budowania społecznego wsparcia dla przedsiębiorstw społecznych, jej społecznego kapitału.

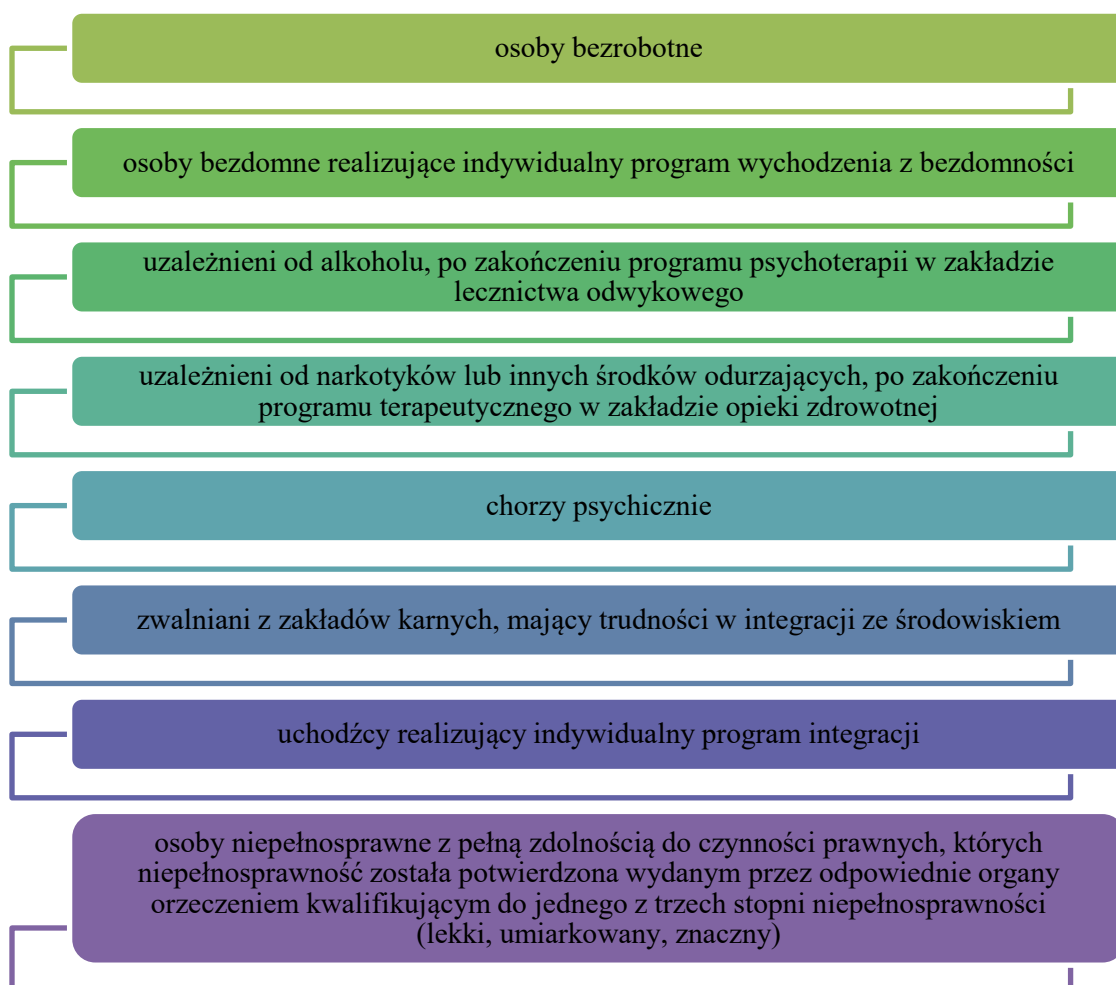
Obecny system wsparcia ekonomii społecznej nie do końca jest efektywny i spełnia oczekiwania beneficjentów. Konstrukcja systemu wsparcia w postaci działalności ośrodków wsparcia ekonomii społecznej jest zbyt sztywno owskaźnikowana. Wciąż stosowane są standardowe rozwiązania i podejście w kategoriach ilościowych. Działania na rzecz wsparcia podmiotów ekonomii społecznej powinny mieć charakter bardziej elastyczny dostosowany do niestandardowych potrzeb. Efektywne wsparcie w zakresie ekonomii społecznej powinno być wieloaspektowe i skoordynowane.

3.2. Przedsiębiorstwa społeczne

Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne są to podmioty, które łączą w sobie cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, pozostając przy tym na styku sektora biznesowego i społecznego. Funkcjonowanie spółdzielni socjalnych regulowane jest Ustawą o spółdzielniach socjalnych z dn. 27.04.2006 r.

Ustawodawca określa, jakie grupy mogą zakładać spółdzielnie i uczestniczyć w ich działalności. Do grup tych należą:

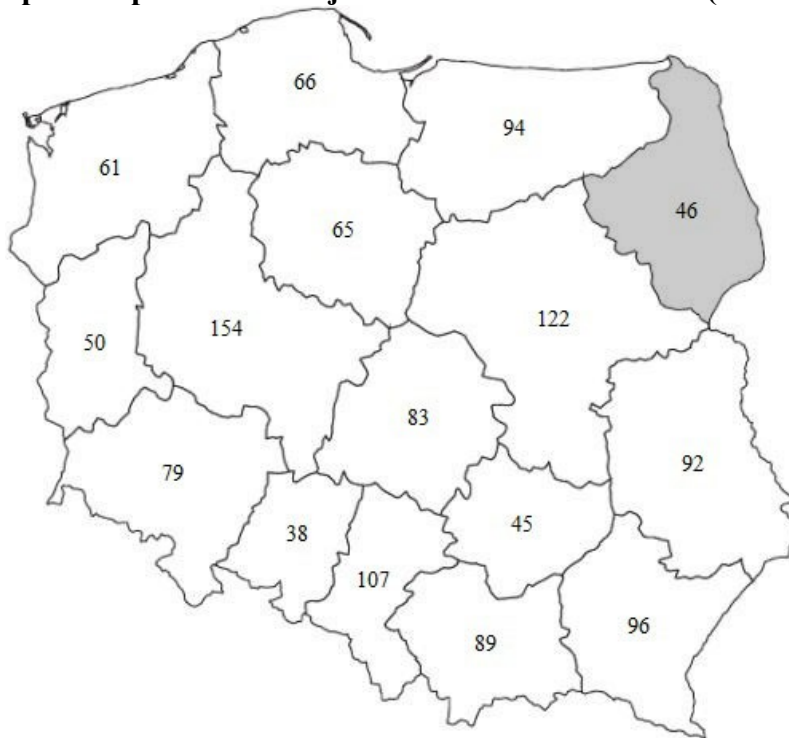
**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Zgodnie z art. 2. Ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna ma dwa podstawowe cele: wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa oraz włączenie jej członków w życie zawodowe i społeczne. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

1. **społecznej reintegracji** jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu.
2. **zawodowej reintegracji** jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy; działania te są wykonywane w ramach działalności gospodarczej.

Według danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, w Polsce w 2016 roku było 1287 spółdzielni socjalnych (dane te nie uwzględniają spółdzielni będących w stanie likwidacji). Najwięcej takich podmiotów funkcjonuje w województwie wielkopolskim (154) oraz w województwie mazowieckim (122). Duża liczba spółdzielni socjalnych znajduje się również na terenie województw: podkarpackiego (96), lubelskiego (92) i warmińsko-mazurskiego (94). Najmniej takich organizacji funkcjonuje w województwie opolskim (38), świętokrzyskim (45) i podlaskim (46). Województwo podlaskie, pod względem liczebności spółdzielni socjalnych znajduje się na 14 miejscu w rankingu województw.

Mapka 4. Spółdzielnie socjalne w Polsce w 2016 roku (N=1287)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych (dostęp 21.11.2016)

Według najaktualniejszych danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych (OZRSS) z 2015 r. na terenie województwa podlaskiego zarejestrowanych było 46 spółdzielni socjalnych. Liczba ta dotyczy podmiotów zarejestrowanych w KRS nie będących w stanie formalnej likwidacji, ale też podmiotów zarejestrowanych lecz aktualnie nieaktywnych gospodarczo.

Najaktualniejsze badania (CATI) przeprowadzone przez Biuro Projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku wskazują, iż czynną działalność w 2016 roku na terenie województwa podlaskiego prowadziły 23 spółdzielnie socjalne. W poniższej tabeli przedstawiono ich zaktualizowane dane teleadresowe oraz informacje na temat zatrudnienia.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Tabela 2. Spółdzielnie socjalne w województwie podlaskim w 2016 r.

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Obecny profil działania	Licz. osób zatrudnionych w 2015 r.	Licz. osób zatrudnionych w 2016 r.
SUBREGION SUWAŁSKI					
1	PERSPEKTYWA	Miasto Suwałki	zarządzanie miejskimi słupami ogłoszeniowymi na terenie miasta Suwałk, sprzątnięcie, usługi BHP, prowadzenie ośrodka wsparcia dla bezdomnych, nietrzeźwych i uzależnionych	18 osób	21 osób
2	MARZENIE	Miasto Suwałki	niepubliczny żłobek	5 osób	4 osoby na cały etat 2 osoby na pół etatu
3	CREATIVE MIND	Miasto Suwałki	telesprzedaż, infolinia, badania marketingowe, szkolenia i doradztwo, coworking	1 osoba	1 osoba
4	JEDYNECZKA	Powiat suwalski	opieka dzienna nad dziećmi, żłobek	4 osoby	7 osób
5	EKONOVA	Powiat augustowski	kompleksowa oferta z zakresu nowoczesnych rozwiązań budowlanych, remontowych i przydomowych	5 osób	3 osoby
SUBREGION BIELSKI					
6	ESSKAPADA	Powiat siemiatycki	usługi rekreacyjne, turystyczne, szkoleniowe, produkcja kubków z nadrukiem	3 osoby	3 osoby
7	INTEGRACJA	Powiat bielski	gastronomia	18 osób	11 osób
8	BIEL BLASK	Powiat bielski	usługi porządkowe	8 osób	5 osób
SUBREGION ŁOMŻYŃSKI					
9	CONCORDIA	Powiat kolneński	sprzedaż hurtowa odpadów i złomu, przetwórstwo folii	7 osób	5 osób
10	ALEXIS	Miasto Łomża	krawiectwo: produkcja i sprzedaż wyrobów tekstylnych (pościel, poszewki, jaśki, prześcieradła)	19 osób	23 osoby
11	SPIŻARNIA	Miasto Łomża	gastronomia	3 osoby	3 osoby
12	DELTA	Miasto Łomża	krawiectwo: produkcja i sprzedaż wyrobów tekstylnych (pościel, poszewki, jaśki, prześcieradła)		5 osób
13	INFO CARD	Miasto Łomża	call center	5 osób	5 osób
14	NETLAJT	Miasto Łomża	serwis komputerowy, sklep komputerowy, artykuły biurowe, usługi xero	5 osób	5 osób
15	KOFISPORT	Miasto Łomża	sport, turystyka, szkoła pływacka, letnie i zimowe obozy	3 osoby	6-7 osób
16	AURORA	Powiat Łomżyński	gastronomia, sprzątnięcie	5 osób	5 osób

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

17	POEZJA SMAKU	Powiat Łomżyński	przygotowanie i obsługa przyjęć okolicznościowych i świadczenie usług cateringowych	5 osób	5 osób
18	PRZYSTANEK	Powiat Zambrowski	usługi budowlane, budowa dróg i mostów	bd.	30 osób
19	BLACK HORSE	Miasto Łomża	działalność w obszarze aktywności fizycznej	3 osoby	3-4 osoby
SUBREGION BIAŁOSTOCKI					
20	JACHDRUK	Powiat białostocki	jachty, rejsy, druk, naprawy	6 osób	4 osoby
21	NEW	Miasto Białystok	roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	10 osób	5 osób
22	KAMIENICZNIK	Miasto Białystok	wynajem mieszkań, prace ogólnobudowlane, produkcja mebli	5 osób	5 osób
23	FAT CAT	Miasto Białystok	strony internetowe, fotografia, poligrafia, usługi audiowizualne, usługi reklamowe	5 osób	3 osoby
24	FLOW	Miasto Białystok	gastronomia	6 osób	6 osób

*Źródło: baza własna Biuro Projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
(dane po telefonicznej aktualizacji z marca 2017 r.)*

W 2016 r. w porównaniu do roku 2015 nastąpił znaczny spadek spółdzielni socjalnych. Dane ROPS wskazują na fakt, iż w 2015 r. liczba aktywnych spółdzielni to 37. Rok później zanotowano ich o 14 mniej. Według zebranych informacji na przestrzeni dwóch ostatnich lat w stanie likwidacji znalazły się następujące spółdzielnie:

- 1) Spółdzielnia socjalna ISKRA (Suwałki) - w likwidacji z końcem 2016 r.
- 2) Spółdzielnia socjalna ZDRÓJ NADZIEI - w likwidacji (problem z lokalem), obecnie 1 osoba na $\frac{1}{4}$ etatu
- 3) Spółdzielnia socjalna PROECOS - w 2016 r. zatrudniano 2 osoby, obecnie w likwidacji
- 4) Spółdzielnia socjalna KRUK - zlikwidowana w połowie 2016 r.
- 5) Spółdzielnia socjalna AUTO CLEAN - likwidacja od 2015 r.
- 6) Spółdzielnia socjalna PODLASIE - w 2016 zatrudniano 5 osób, obecnie w likwidacji
- 7) Spółdzielnia socjalna DOMIBUD - w 2016 r. zatrudniano 3 osoby, w likwidacji od połowy 2016 r.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

- 8) Spółdzielnia socjalna UNIVERSAL ECOLOGY - w 2016 r. zatrudniano 1 osobę, obecnie w likwidacji

Warto zauważyć, iż z wieloma spółdzielniami nie udało się nawiązać kontaktu, w związku z czym przyjęto, iż spółdzielnie te są nieaktywne. Poniżej wymieniono te z którymi po wielu próbach nie udało się nawiązać kontaktu.

- 1) Spółdzielnia socjalna MOOS (Suwałki)
- 2) Spółdzielnia Socjalna CENTRUM TERAPII AKTYWNEJ (Suwałki)
- 3) Spółdzielnia socjalna KAMIENIARSTWO BALDYGA (Suwałki)
- 4) Spółdzielnia socjalna ALSEN (Łomża)
- 5) Spółdzielnia socjalna PROBUS FABER (Białystok)
- 6) Podlaska Spółdzielnia Socjalna RAZEM (Łomża)
- 7) Spółdzielnia socjalna DREKOR (Białystok)
- 8) Podlaska spółdzielnia socjalna TYLWICA (Białystok)
- 9) Spółdzielnia socjalna KONKRET (Stare Duchny)

W 2016 r. Biuro Projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku przeprowadziło badanie pn. „Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim”. Jednym z celów badania było zdiagnozowanie przyczyn zamykania lub zawieszania podmiotów ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego. Z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność wynika, że istnieje wiele różnych czynników, które uniemożliwiają dalsze prowadzenie działalności.

Główne trudności można podzielić na problemy wynikające z wewnętrznej działalności i będące przyczyną oddziaływania czynników zewnętrznych. W poniższym zestawieniu tabelarycznym zaprezentowano informacje na temat głównych przyczyn zamykania PES w województwie podlaskim.

Tabela 3. Przyczyny zamykania/zawieszania PES w województwie podlaskim (N=15)

Problemy wewnętrzne	
Problem	Uszczegółowienie problemu
Nieumiejętne zarządzanie przedsiębiorstwem	○ Konieczność organizacji pracy zespołu ○ Konieczność załatwiania formalności ○ Konieczność pozyskiwania zleceń ○ Brak doświadczenia w zarządzaniu ○ Brak znajomości przepisów
Brak konkurencyjności PES	○ Konieczność zdobycia i utrzymania pozycji konkurencyjnej na rynku ○ Konieczność ciągłego rozwoju podmiotu ○ Konieczność monitorowania konkurencji ○ Brak odpowiedniego doświadczenia oraz brak możliwości jego pozyskania ○ Nieodpowiednia reklama i marketing ○ Niedopasowanie oferty do potrzeb rynku
Problemy finansowe	○ Koszty przewyższające przychody ○ Brak rentowności PES ○ Zachęta finansowa głównym powodem zakładania PES
Problemy kadrowe	○ Brak odpowiedniego przygotowania do podejmowania działalności zawodowej ○ Nieodpowiednie przygotowanie do integracji społecznej ○ Konflikty między współpracownikami ○ Brak motywacji ○ Zniechęcenie niepowodzeniami
Problemy zewnętrzne	
Problem	Uszczegółowienie problemu
Problemy finansowe	○ Niefektywne dofinansowanie – koncentracja wsparcia na tworzeniu nowych podmiotów ○ Zakończenie finansowania zewnętrznego
Konkurencja	○ Duża konkurencja w branżach, w których działają PES
Brak świadomości społeczeństwa odnośnie działalności podmiotów ekonomii społecznej	○ Negatywne skojarzenia ○ Brak wiedzy na temat zasad działania PES
Brak wsparcia zewnętrznego	○ Nieprzychylność samorządów lokalnych do zlecania zadań

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania „Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim”, ROPS w Białymstoku 2016

Do problemów wewnętrznych zaliczyć można brak odpowiedniego zarządzania przedsiębiorstwem. Podmioty te muszą mierzyć się z wyzwaniami takimi, jak inne

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

przedsiębiorstwa, w tym z: odpowiednią organizacją pracy zespołu, pozyskiwaniem zleceń, załatwianiem wielu formalności. Obowiązki te spadają zazwyczaj na osobę zarządzającą. W wielu przypadkach, brak doświadczenia tej osoby oraz nieposiadanie odpowiednich umiejętności zarządczych powodują konieczność zamknięcia podmiotu. Można było by tego uniknąć, gdyby posiadali oni szerszą wiedzę o zarządzaniu, bądź mogli korzystać z bezpłatnego, profesjonalnego wsparcia zewnętrznego.

Większość spółdzielni socjalnych w województwie podlaskim działała w branżach, które charakteryzują się niskimi kosztami wejścia na rynek, np. prace porządkowe, budowlane, opiekuńcze czy gastronomiczne, co z kolei powoduje dużą konkurencję. Duża konkurencja, w połączeniu z brakiem odpowiedniego doświadczenia biznesowego, niejednokrotnie zmusza przedsiębiorców do zakończenia działalności. Bardzo ważnym czynnikiem mającym bezpośredni wpływ na rozpad PES są również problemy z dobraniem odpowiedniej kadry. Osoby, pochodzące z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, często mają problem z właściwym wykonywaniem obowiązków zawodowych. Wśród współpracowników dochodzi też do konfliktów prywatnych. Współpraca w PES opiera się na relacjach z obcymi sobie osobami, które pochodzą z różnych środowisk, mają różne poglądy, priorytety oraz zamiary. Zdarza się, że nie zważając na rentowność danej jednostki działania wykonywane są w zamiarze wyłącznie chęci własnego zysku lub innych korzyści materialnych, uzyskanych kosztem całej organizacji.

Często, powodem zamknięcia działalności jest również zniechęcenie się brakiem powodzenia przedsięwzięcia i brakiem motywacji do przezwyciężenia przeszkód. Do głównych powodów zamknięcia sporej części organizacji zaliczyć należy brak rentowności podejmowanych działań. Celem znacznej części podmiotów ekonomii społecznej (w tym spółdzielni socjalnych) jest wypracowanie zysku. Niejednokrotnie, utrata płynności finansowej, była przyczyną likwidacji wielu przedsiębiorstw społecznych.

Do problemów zewnętrznych należy zaliczyć brak odpowiedniego wsparcia finansowego. Dotychczasowe wsparcie finansowe skupia się w zasadniczej mierze na tworzeniu nowych podmiotów ekonomii społecznej (dotyczy głównie spółdzielni socjalnych). W późniejszej fazie działania, kiedy podmioty nie są jeszcze autonomiczne finansowo, nie mogą pozyskać finansowania, co często prowadzi do zamknięcia działalności. Niejednokrotnie, wizja pozyskania wsparcia finansowego na założenie działalności, jest głównym powodem do otwarcia podmiotu, po zakończeniu wymaganego okresu,

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

zarządzający nie potrafią utrzymać działalności. W przypadku podmiotów innych niż spółdzielnie socjalne, finansowanie zewnętrzne umożliwia prowadzenie działalności określonej w programie. Po zakończeniu finansowania i wypełnieniu wszystkich założeń programu często kończy się działalność podmiotu. Dużym utrudnieniem dla podmiotów ekonomii społecznej jest niska świadomość społeczna dotycząca zasad ich funkcjonowania. Niejednokrotnie przedstawiciele PES zmuszeni są do wyjaśniania podstaw działalności swoich przedsiębiorstw, co nie wpływa pozytywnie na chęć kontynuowania działalności. Działalność konkurencji to aspekt, na który przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej nie mają bezpośredniego wpływu. Duże nasilenie firm o podobnym zakresie usług i produktów to jeden z ważniejszych czynników, mających wpływ na to, że wiele podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego zamyka swoją działalność.

Organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą

Kolejną grupę podmiotów ekonomii społecznej stanowią organizacje pozarządowe, które prowadzą działalność gospodarczą. Organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność gospodarczą tylko w rozmiarach uzasadnionych celami statutowymi. Oznacza to, że nie może ona stanowić jedyne i wyłączonego celu ich działania. Musi mieć charakter pomocniczy w stosunku do działalności statutowej organizacji. Prowadzenie działalności gospodarczej pozwala wygenerować zysk na rozwijanie działalności statutowej lub przynajmniej przychód pozwalający na pokrycie kosztów, ale także zwiększający stabilność organizacji.

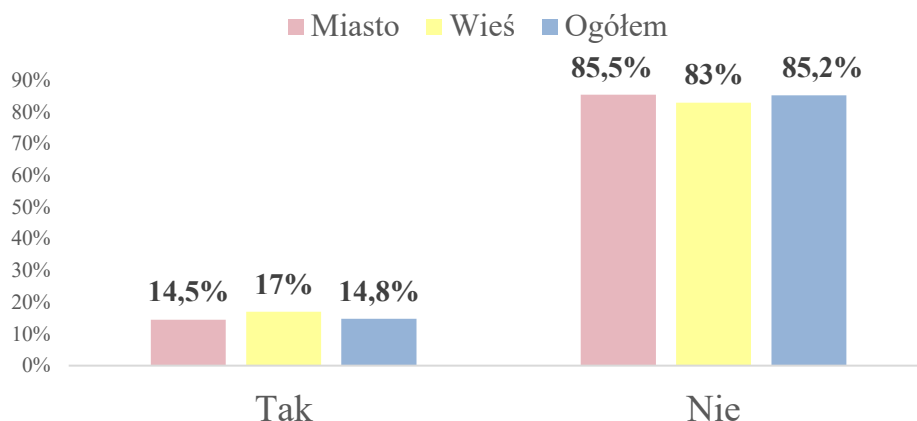
Podmiotami, które podejmują działalność gospodarczą, są przedsiębiorcy, którzy w rozumieniu art. 4 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej są osobami fizycznymi, osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi niebędącymi osobami prawnymi, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonującymi we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą w skali województwa jest trudna do oszacowania, gdyż nie ma rejestru, w którym tego typu podmioty byłyby wyróżnione. Na terenie województwa podlaskiego (zgodnie raportem z badania „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego”

przeprowadzonym przez KLON/JAOWR na zlecenie UMWP w 2016 r.) **6% organizacji pozarządowych wskazywało jako jedno ze swoich źródeł przychodu działalność gospodarczą.** Organizacje z województwa podlaskiego częściej niż stowarzyszenia i fundacje w całej Polsce realizują zadania publiczne finansowane ze środków samorządowych (60%, w całym sektorze 55%) lub rządowych (23%, w całym sektorze 18%). Częściej też otrzymują dotacje od innych polskich organizacji pozarządowych (15% w stosunku do 11% w całym sektorze), a także (choć różnica wynosi tylko 2 pkt. procentowe) więcej organizacji w podlaskim ma wpływy z działalności odpłatnej pożytku publicznego oraz składek członkowskich. Ta ostatnia różnica związana jest z większym odsetkiem stowarzyszeń w województwie podlaskim (87%) niż w całej Polsce (84%). Są jednak źródła przychodu, z których stowarzyszenia i fundacje z województwa podlaskiego korzystają wyraźnie rzadziej, należą do nich darowizny od osób prywatnych (35% organizacji podlaskich w stosunku do 45% w całej Polsce), darowizny od instytucji i firm (24% organizacji podlaskich w stosunku do 35% w całej Polsce), przychody z 1% podatku (17% organizacji podlaskich w stosunku do 23% w całej Polsce) oraz przychody ze zbiorów publicznych (6% organizacji podlaskich w stosunku do 10% w całej Polsce). Ponadto w sumie z działalności ekonomicznej w województwie podlaskim przychody czerpie 17% organizacji pozarządowych.

Z badań prowadzonych przez Biuro Projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku wynika, że w województwie podlaskim (próbą badawczą 515 NGO) **14,8% organizacji prowadzi działalność gospodarczą,** przy czym podmioty funkcjonujące na terenach wiejskich częściej decydują się na taką formę działania. Różnica ta jest niewielka i wynosi 2,5 punktu procentowego. Niski odsetek NGO prowadzących działalność gospodarczą jest niekorzystny. Brak działalności wiąże się bowiem z brakiem samodzielności finansowej. Większość badanych organizacji jest zatem finansowana ze środków zewnętrznych.

Wykres 14. Deklaracja prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe (N=515)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania „Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim”

3.3. Podmioty reintegracyjne

Zakłady Aktywności Zawodowej

Zakłady Aktywności Zawodowej to podmioty reintegracyjne ekonomii społecznej, które działają w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ich głównym celem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. ZAZ nie jest samodzielną formą prawną, nie ma osobowości prawnej i funkcjonuje jako jednostka wyodrębniona w instytucji lub organizacji, która ZAZ utworzyła. Zakłady aktywności zawodowej mogą prowadzić każdy rodzaj działalności gospodarczej. Dochody z tej działalności muszą być przeznaczone w całości na zakładowy fundusz aktywności, z którego finansowane mogą być m.in.:

- usprawnienie i dodatkowe oprzyrządowanie stanowisk pracy,
- wspomagające samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w zakładzie pracy,
- poprawa warunków pracy osób niepełnosprawnych,
- zakup sprzętu i wyposażenia pomagającego osobie niepełnosprawnej,
- doksztalcanie, przekwalifikowanie i szkolenie osób niepełnosprawnych,
- rekreacja i uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu kulturalnym,

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

- pomoc w zaspokajaniu innych potrzeb socjalnych i związanych z rehabilitacją społeczną zatrudnionych osób niepełnosprawnych.

Monitoring Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 – 2020 za rok 2016 dowodzi, że na terenie województwa podlaskiego w 2016 roku działały 4 Zakłady Aktywności Zawodowej:

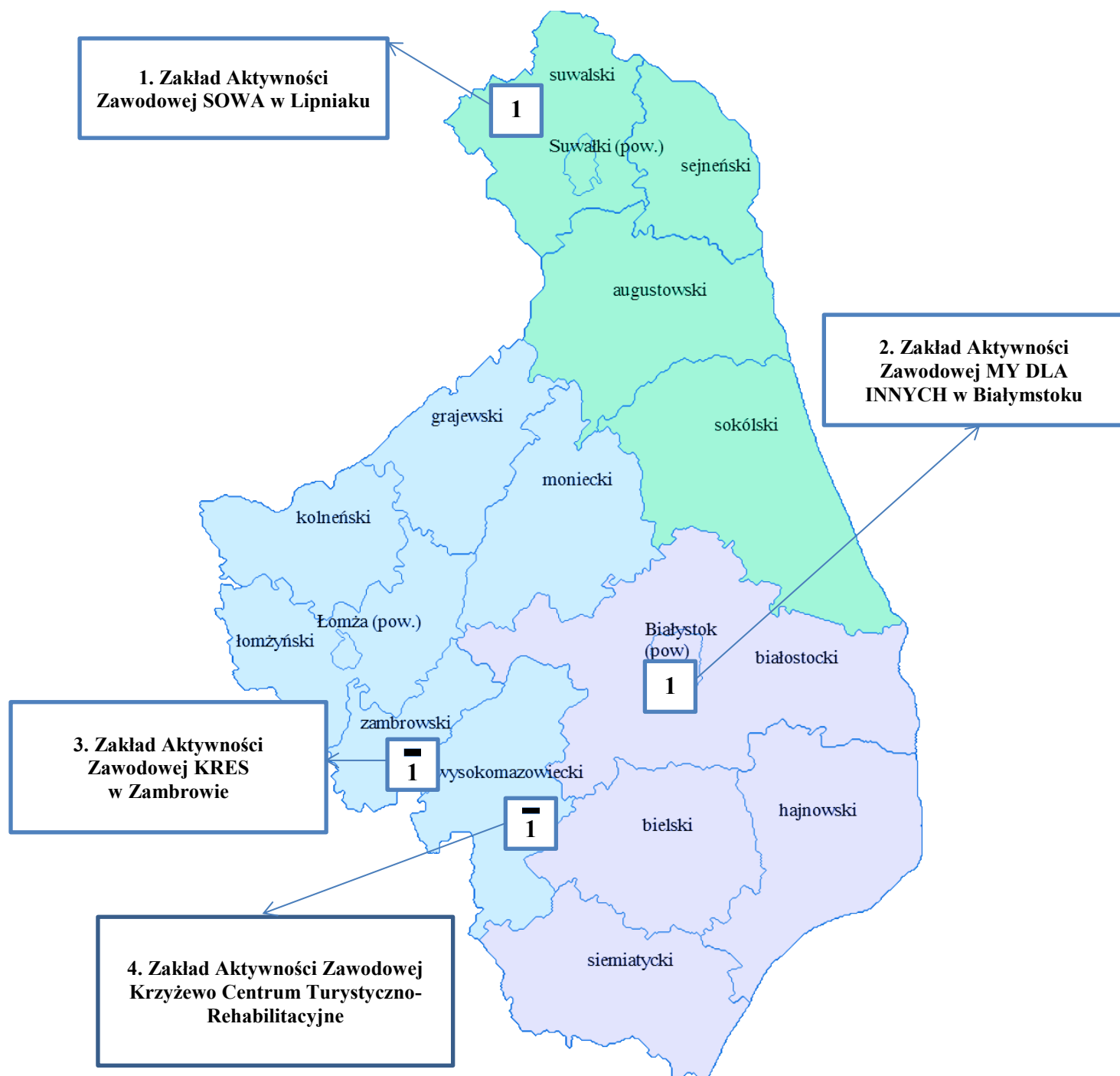
- Zakład Aktywności Zawodowej SOWA w Lipniaku,
- Zakład Aktywności Zawodowej MY DLA INNYCH w Białymstoku,
- Zakład Aktywności Zawodowej KRES w Zambrowie,
- Zakład Aktywności Zawodowej KRZYŻEWO Centrum Turystyczno-Rehabilitacyjne.

Dane Oceny Zasobów Pomocy Społecznej w województwie podlaskim za rok 2016 wskazują na fakt, iż jeden z ZAZ-ów prowadzony był w 2016 r. (ZAZ od początku, czyli od 2013 roku prowadzony jest przez powiat suwalski) przez jednostkę samorządu terytorialnego, zaś pozostałe trzy przez inny podmiot. Dane liczbowe informują, iż w roku 2016 liczba (niepełnosprawnych) uczestników wszystkich funkcjonujących ZAZ to 109 (111 osób – na taką liczbę osób niepełnosprawnych podpisano umowy na dofinansowanie kosztów działania ZAZ). W stosunku do roku poprzedniego zanotowano wzrost uczestników o 30 osób (na koniec 2015 roku w ZAZ było zatrudnionych 78 osób niepełnosprawnych, więc nastąpił wzrost o 33 osoby), co związane jest z powstaniem nowej placówki. Analogicznie wzrosła również liczba osób zatrudnionych ogółem w ZAZ. W roku 2016 kadra placówek wyniosła 51 osób (wg danych WUP – liczba ogółem zatrudnionych w ZAZ na koniec 2016 r. – 148 osób, w tym 111 osób niepełnosprawnych, a w roku 2015 – ogółem 96, w tym 78 osób niepełnosprawnych), co w stosunku do roku poprzedniego oznacza wzrost o 29 osób (czyli o 132%). Roczny koszt prowadzenia i utrzymania czterech zakładów aktywności zawodowej działających w 2016 r. na terenie województwa podlaskiego to 2 794 278 zł (obecnie trwa proces rozliczania kosztów działania ZAZ za rok 2016, nie są jeszcze znane całkowite koszty działania ZAZ, możemy mówić o kwocie środków przekazanych przez województwo na dofinansowanie kosztów działania i jest to kwota 2 037,6 tys. zł, w tym: PFRON - 1.769,8 tys. zł, środki samorządu województwa – 267,8 tys. zł oraz środki PFRON przekazane na tworzenie ZAZ w Krzyżewie w kwocie 258,0 tys. zł), zaś rok wcześniej 1 573 609 zł

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

(z zatwierdzonych przez WUP rozliczeń kosztów działania ZAZ w Zambrowie i Lipniaku wynika, że całkowite koszty wyniosły 2 648 927,67 zł).

Mapka 5. Zakłady Aktywności Zawodowej w województwie podlaskim w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne

Zakład Aktywności Zawodowej SOWA w Lipniaku.

Z dniem 20 września 2013 Suwalski Ośrodek Wspierania Aktywności został przekształcony w Zakład Aktywności Zawodowej SOWA. Na koniec grudnia 2016 r. ZAZ zatrudniał 36 osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym na następujących stanowiskach pracy: szwalnia, recepcja, obsługa porządkowa budynku hostelowego, projektowania, urządzania i porządkowania terenów zielonych, obsługa magła i pralni, kuchnia oraz obsługa cateringowa. Z ogółu zatrudnionych 74% stanowią osoby z niepełnosprawnością szczególną, tj. upośledzenie umysłowe, zaburzenia psychiczne, 24% to osoby zamieszkałe na terenach wiejskich. Zakład Aktywności Zawodowej SOWA w Lipniaku jest pierwszą tego typu działającą jednostką, która wspiera zawodowo osoby niepełnosprawne w powiecie suwalskim. ZAZ oferuje: 47 miejsc noclegowych w przytulnych i wygodnych pokojach 2, 3, 4 i 5-osobowych z łazienkami, salę telewizyjną, salę konferencyjno-szkoleniowo-bankietową (na 80 miejsc), profesjonalnie wyposażoną salę muzyczną, saunę suchą (max. 6 osób), grotę solną, siłownię, zabiegi fizjoterapeutyczne, wypożyczalnię rowerów, miejsce na grill/ognisko, bezpłatny dostęp do Internetu (wi-fi), zajęcia w pracowniach (papier czerpany, wiklina, ceramika, rękodzieło, zajęcia plastyczne, dekupaż, pracownia komputerowa) bogatą kartę dań zawierającą domowe dania, kuchnię regionalną, ciasta i wyroby własne, sprzedaż ręcznie zrobionych upominków. Ośrodek organizuje: pobyty wypoczynkowe, imprezy okolicznościowe, imprezy integracyjne, szkolenia, konferencje, warsztaty, festyny ogniska, kuligi, obozy kolonijne, zielone szkoły. Posiada w sprzedaży własne wyroby: mrowiska, papier czerpany, wyroby z wikliny, rękodzieło, ceramikę, wyroby plastyczne.

Zakład Aktywności Zawodowej MY DLA INNYCH w Białymstoku.

Zakład Aktywności Zawodowej My Dla Innych w Białymstoku powstał 22 grudnia 2015 r. Jednostka ta powstała w wyniku przekształcenia Sklepu Charytatywnego oraz warsztatów symulacji pracy prowadzonych przez Stowarzyszenie „My Dla Innych”. ZAZ nie jest samodzielną formą prawną. Nie ma osobowości prawnej i funkcjonuje jako jednostka wyodrębniona w Stowarzyszeniu „My Dla Innych”.

Zakład składa się z 2 sekcji:

- **Sekcja handlowa – Sklep Charytatywny „My Dla Innych”** mieszczący się przy ul. Artyleryjskiej 7 w Białymstoku, w którym sprzedawane są przygotowane wcześniej towary pochodzące z darowizn oraz recyklingu;
- **Sekcja darowizn i recyklingu** – mieszcząca się w Białymstoku przy ul. Swobodnej 24 (lok. 202, 203) (pod koniec roku ta sekcja mieściła się już na ul. Antoniuk Fabryczny 34) – miejsce przyjmowania darowizn otrzymanych od osób fizycznych i prawnych, segregacji, czyszczenia i recyklingu, w którym darowane rzeczy przygotowywane są do sprzedaży lub przerabiane na nowe przedmioty. Na koniec grudnia 2016 r. ZAZ zatrudniał 14 osób niepełnosprawnych

Zakład Aktywności Zawodowej w Zambrowie

ZAZ w Zambrowie został utworzony w roku 2012, a jego Organizatorem było Stowarzyszenie Krajowy Ruch Ekologiczno-Społeczny w Mysiadle. Głównym celem jednostki jest stworzenie stabilnych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym, w tym osób ze schorzeniami psychicznymi. ZAZ został utworzony ze środków finansowych Unii Europejskiej. Od 2013 roku działalność ZAZ współfinansowana jest ze środków PFRON, a do 2014 roku dodatkowo ze środków samorządu województwa). Działalność zarobkowa Zakładu Aktywności Zawodowej KRES w Zambrowie w pierwszym okresie skupiała się na gospodarce odpadami. Uruchomiona została niewielka sortownia odpadów opakowaniowych pozyskiwanych od lokalnych przedsiębiorców. Niedobór surowców wtórnych (mniejsza ich ilość, niż zakładano na etapie tworzenia zakładu, co wynika głównie ze zmiany przepisów prawnych w zakresie ochrony środowiska) spowodował jednak, że już w 2013 roku rozpoczęte zostały poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania ZAZ. Ostatecznie wybór padł na branżę dziewiarską. Pod koniec 2013 roku rozpoczęto w zakładzie przygotowania do uruchomienia niedużej szwalni zajmującej się szyciem prostych produktów: toreb, pościeli i ręczników. Obecnie przerwano zbiórkę surowców wtórnych (głównie z powodów obecnych przepisów dyskryminujących małych przedsiębiorców oraz monopole dużych firm odbierających odpady). Obecny profil działalności to szwalnictwo.

W dniu 5 października 2016 r. zostało zawarte pomiędzy Województwem Podlaskim a Stowarzyszeniem Krajowy Ruch Ekologiczno-Społeczny Mysiadło - dotychczasowym Organizatorem ZAZ oraz ARGENTĄ Fundacją Krajowego Ruchu Ekologiczno-Społecznego

- nowym Organizatorem ZAZ, Porozumienie w sprawie zmiany organizatora Zakładu Aktywności Zawodowej KRES w Zambrowie. Na koniec grudnia 2016 r. ZAZ zatrudniał 33 osoby niepełnosprawne).

Zakład Aktywności Zawodowej Krzyżewo Centrum Turystyczno-Rehabilitacyjne

Centrum Turystyczno – Rehabilitacyjne Zakład Aktywności Zawodowej w Krzyżewie powstało w 2016 r. i działa powiecie wysokomazowieckim w gminie Sokoły. W centrum zatrudnione jest 28 osób niepełnosprawnych oraz 12 instruktorów. Centrum dysponuje dobrze wyposażoną bazą, zdolną przyjąć nawet 120-osobową grupę. Kompleks zapewnia: wyżywienie, jazdę konno, hipoterapię, pełną rehabilitację, grotę solną, saunę, hydromasaż itp. Celem ZAZ jest aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub o stopniu umiarkowanym, jeśli dotyczy osób z upośledzeniem umysłowym lub chorobą psychiczną.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Warsztaty Terapii Zajęciowej to placówki powołane do rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Finansowane są ze środków PFRON, środków samorządowych i innych źródeł. Wśród zadań WTZ istotne miejsce zajmuje wsparcie osób niepełnosprawnych w uzyskiwaniu kompetencji do samodzielnego funkcjonowania w przestrzeni społecznozawodowej. Działania WTZ-ów opierają się na metodzie terapii zajęciowej oraz indywidualnej pracy z klientem. W WTZ osoby niepełnosprawne mają być wspierane w procesie wchodzenia na rynek pracy. Warsztat nie jest placówką samodzielną, ale stanowi część większej struktury organizacyjnej wyposażonej w osobowość prawną lub posiadającej zdolność do czynności prawnych. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty. Celem WTZ jest: aktywne wspomaganie procesu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz stwarzanie osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Realizacji powyższych celów służy stosowanie technik terapii zajęciowej zmierzających do usamodzielnienia uczestników, poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijania

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. Uczestnikami warsztatów mogą być osoby posiadające prawnie potwierdzony status niepełnosprawności, niezdolne do podjęcia pracy. Terapię prowadzoną w warsztacie realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika, który zawiera informacje dotyczące osoby niepełnosprawnej, planowanych działań wobec uczestnika i spodziewanych efektów tych działań.

Monitoring WPRES wykazał, że w 2016 r. na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało **25 warsztatów terapii zajęciowej**. Liczbę warsztatów terapii zajęciowej w ujęciu powiatowym na terenie województwa podlaskiego przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 4. Liczba warsztatów terapii zajęciowej w ujęciu powiatowym na terenie województwa podlaskiego w 2016 r.

Powiat	Liczba WTZ
m. Białystok	4
białostocki	3
siemiatycki	2
sokólski	2
wysokomazowiecki	2
augustowski	1
bielski	1
grajewski	1
hajnowski	1
kolneński	1
m. Łomża	1
łomżyński	1
moniecki	1
sejneński	1
suwański	1
m. Suwałki	1
zambrowski	1
Suma	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej na terenie województwa podlaskiego w 2016 r.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Analiza danych liczbowych wskazuje na fakt, iż sytuacja WTZ na terenie województwa podlaskiego jest stabilna. Liczba warsztatów terapii zajęciowej utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie – 25.

Z badań ogólnopolskich pn. *„Badanie sytuacji warsztatów terapii zajęciowej. Raport końcowy z badania”* przeprowadzonych w 2014 r. przez Laboratorium Badań Społecznych na zlecenie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wynika, iż liczba funkcjonujących warsztatów w skali kraju wzrastała nieprzerwanie od momentu ich powołania. Warto zauważyć, że szczególnie dynamicznie rośnie liczba WTZ na terenach wiejskich. Z roku na rok WTZ przyjmują również przeciętnie coraz więcej uczestników. Dane z badania ogólnopolskiego informują, iż nasze województwo znajduje się w czołówce województw z największą dostępnością WTZ dla osób niepełnosprawnych. Sześć województw o największej dostępności WTZ dla osób niepełnosprawnych to kolejno: lubelskie, małopolskie, podlaskie, świętokrzyskie, wielkopolskie oraz podkarpackie. W skali ogólnopolskiej na 1 WTZ przypada średnio ponad 36 osób, podczas gdy w początkowym okresie powstawania WTZ wskaźnik ten nie przekraczał 30 osób. Pomimo rosnącej liczby WTZ obserwujemy niemal niezmnijające się zainteresowanie uczestnictwem w tego typu placówkach. Jednocześnie jednak podkreślić należy, iż tylko część WTZ boryka się z długą kolejką oczekujących, podczas gdy w przypadku pozostałych możemy mówić o jedynie umiarkowanym zainteresowaniu. Wskaźnik zainteresowania WTZ pokazuje, że w przypadku ponad połowy WTZ (52%) w ogóle nie ma oczekujących lub ich liczba nie przewyższa liczby miejsc o więcej niż 10%. Z drugiej zaś strony, mniej więcej co czwarty warsztat boryka się z dużą liczbą oczekujących. Szacuje się, iż liczba oczekujących na miejsce we wszystkich WTZ w kraju mieści się w przedziale od 3 511 do 3 697 osób. Średni czas oczekiwania na miejsce to 8,4 miesiąca. Badanie jakościowe pokazało, że tam, gdzie WTZ jest jedyną lub jedną z nielicznych instytucji wsparcia dla niepełnosprawnych osób dorosłych, zainteresowanie dostępem do warsztatów bywa bardzo duże i w praktyce niemożliwe do zaspokojenia przy obecnym poziomie rotacji i dostępnego wsparcia.

Dane raportu ogólnopolskiego informują, że najbardziej dynamicznie rozwijają się WTZ prowadzone przez organizacje sektora pozarządowego. Jednostki samorządu terytorialnego natomiast zdecydowanie rzadziej tworzą WTZ. Zdecydowana większość WTZ w kraju to placówki mogące pochwalić się kilkunastoletnim doświadczeniem. Wraz z kolejnymi latami działalności WTZ nie tylko nabywają nowe doświadczenia, ale również

rozszerzają grono uczestników objętych wsparciem. Najbardziej powszechne są WTZ, w których uczestniczy od 26 do 35 uczestników (41%).

Analizując dostępne informacje dotyczące WTZ w województwie podlaskim (dane OZPS 2016) warto zaznaczyć, iż zdecydowana większość warsztatów terapii zajęciowej prowadzona jest przez podmioty z sektora niepublicznego (96%). W 2016 r. tylko jeden podmiot prowadzony był przez jednostkę samorządu terytorialnego. Dane OZPS informują, że uczestnikami warsztatów terapii zajęciowej z terenu województwa podlaskiego w 2016 r. było 898 osób, o 13 osób więcej niż w roku 2015 i 46 więcej niż w roku 2014.

Miasto Białystok

1. WTZ (Caritas Archidiecezji Białostockiej) w Białymstoku

WTZ istnieje od 1996 roku. Warsztat jest placówką pobytu dziennego. Do warsztatu uczęszcza 35 osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zajęcia odbywają się 5 dni w tygodniu, od poniedziałku do piątku i trwają 7 godzin dziennie. Rehabilitacja zawodowa w Warsztacie odbywała się przede wszystkim w ramach zajęć prowadzonych w następujących pracowniach:

- gospodarczej,
- krawieckiej,
- plastycznej,
- przyrodniczej.

2. WTZ Spółdzielnia SNB w Białymstoku

Warsztat Terapii Zajęciowej przy Spółdzielni SNB istnieje od 1993 roku. WTZ zajmuje się rehabilitacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych. Tworzy osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy warunki umożliwiające rehabilitację społeczną i zawodową w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Cele realizowane są poprzez działania podejmowane w następujących pracowniach:

- gospodarstwa domowego,
- orientacji przestrzennej i usprawniania fizycznego,
- technicznej,
- plastycznej,

- dydaktyczno – oświatowej.

3. WTZ Białystok (Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „JARD”)

WTZ powstał w 2004 roku w Białymstoku. Został on utworzony przy Przedsiębiorstwie Wielobranżowym Jard jako naturalna konsekwencja uzyskania przez P.W. Jard statusu zakładu pracy chronionej. Warsztaty posiadają 6 pracowni tematycznych:

- krawiecką,
- plastyczną,
- gospodarstwa domowego,
- audiowizualną,
- komputerową,
- techniczną.

Każda z pracowni pod nadzorem instruktora terapii realizuje indywidualne programy terapii dla każdego z uczestników. Warsztaty dysponują doskonale wyposażoną salą odnowy, gdzie pod nadzorem rehabilitanta realizowane są programy usprawniania uczestników.

4. WTZ (Fundacja AC –AC Wytwórnia Części Samochodowych) w Białymstoku

WTZ funkcjonuje od września 2011 r. w ramach Fundacji AC. Uczestnikami WTZ jest około 30 osób niepełnosprawnych z terenu Białegostoku, ludzi przeważnie młodych, między 16 a 40 rokiem życia. Głównym zadaniem tej placówki jest poszerzenie samodzielności, zaradności osobistej i przystosowującej do życia i pracy poprzez terapię zajęciową.

Powiat Białostocki

5. WTZ (Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „RAZEM”) w Czarnej Białostockiej

WTZ w Czarnej Białostockiej rozpoczął działalność w 2002 r. Jest to placówka dziennego pobytu w której rehabilitacja społeczna i zawodowa prowadzona jest dla 25 uczestników. Mogą tu uczęszczać osoby powyżej 18 roku życia posiadające wskazania do Warsztatu Terapii Zajęciowej. Uczestnicy w poszczególnych pracowniach uczą się min. podstaw obsługi komputera, obsługi kamery video i aparatu fotograficznego, higieny i zaradności osobistej, przygotowania prostych posiłków, dekoracji stołu, obsługi sprzętu gospodarstwa domowego, dokonywania zakupów, załatwiania spraw urzędowych, uprawy

ogrodu, wykonywania różnych form plastycznych tj. malarstwa, rysunku, grafiki, haftu, tkactwa, szycia. Wykonują różne wyroby z gliny, które są na miejscu szkliwione i wypalane w piecu ceramicznym, poznają też tajniki rzeźbiarstwa oraz wykonują proste stolarskie przedmioty użytkowe jak np. świeczniki lub karmniki dla ptaków. Ponadto przygotowują programy artystyczne na święta i imprezy okolicznościowe oraz organizują wiele innych inicjatyw. Jednostką prowadzącą WTZ jest Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych RAZEM.

6. WTZ w Nowej Woli (Fundacja Podlaskie Hospicjum Onkologiczne w Warszawie)

Warsztat powstał w 2010 roku w Nowej Woli, prowadzony był przez Fundację Podlaskie Hospicjum Onkologiczne. Od 2015 roku po przekształceniach w Fundacji PHO Warsztat jest prowadzony przez nowopowstałą Fundację Nowa Wola. W skład nowej Fundacji weszły osoby, które dotychczas działały w Fundacji PHO. Warsztat mieści salę rehabilitacyjną i sześć pracowni terapeutycznych: pracownia gospodarstwa domowego, pracownia multimedialna, bukieciarsko-ogrodnicza, krawiecka, techniczna oraz artystyczna. W WTZ zatrudnionych jest sześciu instruktorów, rehabilitant i psycholog. Kadra opiekuje się trzydziestoma niepełnosprawnymi uczestnikami w godzinach 7:30 - 15:30.

7. WTZ (przy Podlaskim Stowarzyszeniu Sportowym Osób Niepełnosprawnych „START”) w Ogrodniczkach

WTZ w Ogrodniczkach istnieje przy białostockim Podlaskim Stowarzyszeniu Sportowym Osób Niepełnosprawnych START od 1995 roku. Zajęcia odbywają się w pracowniach – „życia codziennego”, „technicznej”, „usprawniającej” i „uzupełniającej”. Uczestnicy uczą się różnych czynności poprawiających jakość życia i codziennego funkcjonowania, ale też rozwijają swoje pasje i zainteresowania. Często biorą udział w różnych spotkaniach integracyjnych, turnusach rehabilitacyjnych, wycieczkach krajowych i zagranicznych.

Powiat Siemiatycki

8. WTZ Siemiatycze (Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus)

Warsztat Terapii Zajęciowej w Siemiatyczach jest placówką pobytu dziennego. Warsztat istnieje od 2005 roku i jest prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Karmelitanek

Dzieciątka Jezus. Rehabilitacja uczestników prowadzona jest w pięciu grupach terapii zajęciowej zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacji i terapii. Możliwość aktywności w różnorodnych formach stwarzana jest w pracowniach terapeutycznych:

- komputerowej,
- gospodarstwa domowego,
- muzycznej,
- krawiecko-plastycznej,
- rękodzieła sztuki religijnej.

W zajęciach uczestniczą również dodatkowe osoby niepełnosprawne, które oczekując na wolne miejsce. Razem podopiecznych jest 33 osoby. Najmłodsza osoba ma 18 lat, a najstarsza 46 lat.

9. WTZ Dołubowo (Stowarzyszenie Pomocy „Szansa”)

WTZ prowadzony jest przez Stowarzyszenie Pomocy Szansa i powstał w 2009 roku. Warsztaty działają od poniedziałku do piątku w godzinach 7.30 – 15.30 z wyłączeniem jednego miesiąca letniego przypadającego na przerwę wakacyjną. Do WTZ uczęszczają osoby niepełnosprawne po 18 roku życia, które posiadają aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wydane przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności z odpowiednimi wskazania do terapii zajęciowej.

Do WTZ w Dołubowie uczęszcza 40 uczestników z niepełnosprawnością w stopniu znacznym i umiarkowanym. Głównie są to osoby z upośledzeniem umysłowym, chorobami neurologicznymi i zaburzeniami psychicznymi. Terapia zajęciowa (główna metoda terapeutyczna) odbywa się w pięciu pracowniach tematycznych. Do każdej z nich uczęszcza 5 uczestników, nad którymi bezpośrednią opiekę sprawuje instruktor. Uczestnicy sami wybierają daną pracownię w zależności od własnych zainteresowań, uzdolnień oraz możliwości psychofizycznych. W WTZ Dołubowie funkcjonują cztery pracownie:

- pracownia gospodarstwa domowego,
- pracownia ogrodnicza,
- pracownia plastyczna,
- pracownia rękodzieła artystyczna.

Powiat Sokółski

10. WTZ (Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”) w Dąbrowie Białostockiej

Warsztat jest placówką pobytu dziennego. Czas trwania zajęć w WTZ wynosi 35 godzin tygodniowo i 7 godzin dziennie przez 11 miesięcy w roku. Warsztat jest czynny przez pięć dni w tygodniu - od poniedziałku do piątku w godz. 7.00 do 15.00 z możliwością prowadzenia zajęć rehabilitacyjnych i terapeutycznych w godzinach popołudniowych oraz w dni wolne od pracy na terenie siedziby Warsztatu i poza nim.

Placówka zajmuje się pozaszkolną edukacją dla dorosłych osób niepełnosprawnych głównie z upośledzeniem umysłowym, porażeniem mózgowym oraz zespołem Downa. W Warsztacie przebywa 30 osób niepełnosprawnych.

Praca w WTZ odbywa się w pięcioosobowych grupach uczestników w przystosowanych do tego celu pracowniach pod opieką instruktorów terapii zajęciowej. Program rehabilitacji jest dostosowany do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika. Bezpośrednio z uczestnikami pracują: psycholog, pedagog, instruktorzy terapii zajęciowej, pielęgniarka. W placówce przebywają osoby w wieku od 18-48 lat mieszkające w okolicy Dąbrowy Białostockiej. Terapia jest prowadzona w sześciu pracowniach:

- pracowni życia codziennego,
- pracowni plastycznej,
- pracowni technicznej,
- pracowni uzupełniającej,
- pracowni rehabilitacyjnej,
- pracowni technik różnych.

11. WTZ (Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Razem”) w Sokółce

Warsztat Terapii Zajęciowej w Sokółce rozpoczął działalność w 1997 r. i realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia w społeczeństwie. Uczestnikami WTZ są osoby niepełnosprawne intelektualnie, które uczestniczą w terapii zajęciowej prowadzonej w pracowniach tematycznych. Na zajęcia terapeutyczne odbywające się od poniedziałku do piątku uczęszcza 35 osób zamieszkałych na terenie powiatu sokólskiego. Część spośród tych osób jest

codziennie dowożona na zajęcia specjalnym samochodem znajdującym się na wyposażeniu Warsztatu.

Powiat Wysokomazowiecki

12. WTZ (Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Natura) w Kozarzach

WTZ w Kozarzach działa od 2006 r. i jest prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Natura”. Udział w zajęciach bierze 40 uczestników z gmin Wysokie Mazowieckie, Ciechanowiec, Szepietowo i Klukowo. Uczestnicy Warsztatu mają zapewnioną rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą. W WTZ w Kozarzach działa 8 pracowni (z czego 5 w Kozarzach):

- pracownia cukiernicza,
- pracownia ceramiczna,
- pracownia informatyczna,
- pracownia praktyczno – techniczna,
- pracownia przyrodnicza.

Trzy pracownie działają w Wysokiem Mazowieckiem:

- pracownia rytmiczno - muzyczna,
- pracownia rękodzieła,
- pracownia gospodarstwa domowego.

13. WTZ Nr 2 (Stowarzyszenie Pomocy „Szansa”) w Starych Raciborach

Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Stowarzyszenie Pomocy Szansa. WTZ w Starych Raciborach powstał w 2006. Do WTZ uczęszcza 55 uczestników z niepełnosprawnością w stopniu znacznym i umiarkowanym. Głównie są to osoby z upośledzeniem umysłowym, chorobami neurologicznymi i zaburzeniami psychicznymi. Terapia zajęciowa (główna metoda terapeutyczna) odbywa się w pracowniach tematycznych. Do każdej z nich uczęszcza 5 uczestników, nad którymi bezpośrednią opiekę sprawuje instruktor. Uczestnicy sami wybierają daną pracownię w zależności od własnych zainteresowań, uzdolnień oraz możliwości psychofizycznych. Obecnie w WTZ Starych Raciborach funkcjonuje sześć pracowni:

- umiejętności społecznych,
- ogrodnicza,

- techniczno – stolarska,
- wikliny,
- papieru,
- artystyczna.

Powiat Augustowski

14. Warsztat Terapii Zajęciowej w Augustowie

WTZ został utworzony przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Augustowie. Od 01.01.2016 r. jednostką prowadzącą Warsztat Terapii Zajęciowej w Augustowie jest Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych WTZ w Augustowie. Uczestnikami WTZ jest 35 dorosłych osób z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności. Młodzi ludzie, którzy na co dzień zmagają się z różnego rodzaju problemami w WTZ rozwijają swoje umiejętności ucząc się i pracując, tworzą ciekawe i oryginalne prace, które powstają w wyniku codziennej pracy terapeutycznej w pracowniach: ceramicznej, plastycznej, krawieckiej, w pracowni gospodarstwa domowego, życia codziennego, przygotowania zawodowego. Ponadto korzystają z terapii psychologicznej, logopedycznej i usprawniania ruchowego. W ramach zajęć pracowni organizowane są praktyki zawodowe.

Powiat Bielski

15. WTZ Bielsk Podlaski (Caritas Diecezji Drohiczyńskiej)

WTZ został utworzony przez Caritas Diecezji Drohiczyńskiej. WTZ w Bielsku Podlaskim działa na podstawie umowy zawartej pomiędzy Caritas Diecezji Drohiczyńskiej a Starostą Powiatu Bielskiego. Warsztaty działają od poniedziałku do piątku w godzinach 8.00-17.00 z wyłączeniem jednego miesiąca letniego przypadającego na przerwę wakacyjną, nie dłuższą niż pięć tygodni. Do WTZ uczęszcza 38 uczestników z niepełnosprawnością w stopniu znacznym i umiarkowanym. Głównie są to osoby z upośledzeniem umysłowym, chorobami neurologicznymi i zaburzeniami psychicznymi. Terapia zajęciowa (główna metoda terapeutyczna) odbywa się w siedmiu pracowniach tematycznych. Do każdej z nich uczęszcza 5 uczestników, nad którymi bezpośrednią opiekę sprawuje jeden instruktor. Uczestnicy kwalifikowani są do poszczególnych pracowni według swoich zainteresowań, uzdolnień oraz możliwości psychofizycznych. Rehabilitacja zawodowa ma na celu wyposażyć uczestnika w takie umiejętności, które będzie mógł on wykorzystać w trakcie podjętej pracy zawodowej.

Powiat Grajewski

16. WTZ (Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych na Rzecz Osób Niepełnosprawnych) w Grajewie

Warsztat Terapii Zajęciowej w Grajewie działa od 2001 r. Warsztat otacza codzienną opieką 35 osób z powiatu grajewskiego i położonych niedaleko Prostek. Do WTZ kwalifikowane są osoby z aktualnym orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności - powyżej 16 roku życia. Ośrodek posiada własny środek transportu umożliwiający dotarcie osoby niepełnosprawnej na zajęcia. Rehabilitacja prowadzona jest w pracowniach: gospodarstwa domowego, politechnicznej (prace w drewnie, metalu), introligatorskiej (laminowanie, bindowanie, drukowanie), krawieckiej, muzyczno-rehabilitacyjnej (muzykoterapia, rehabilitacja ruchowa), informatycznej. Z uczestnikami pracuje 7 instruktorów terapii, psycholog, logopeda, pielęgniarka i rehabilitantka.

Powiat Hajnowski

17. WTZ (przy Parafii Św. Trójcy) w Hajnówce

WTZ jest placówką dziennego pobytu, w której rehabilitacja społeczna i zawodowa prowadzona jest dla 35 uczestników. Ośrodek działa od 2004 r. Jednostką organizacyjną Warsztatu jest Parafia Św. Trójcy w Hajnówce. Działalność ośrodka pozwala osobom niepełnosprawnym uczestniczyć w zorganizowanych formach zajęć, nawiązać znajomości, przyjaźnie, rozwijać zainteresowania. W ramach terapii zajęciowej uczestnicy nabywają i doskonalą umiejętności specyficzne dla danej pracowni. Uczestnicy mają możliwość wyboru i zmiany pracowni, dzięki czemu zwiększa się zakres rozwijanych umiejętności. Zajęcia odbywają się w grupach liczących po pięć osób i prowadzone są przez wykwalifikowaną oraz doświadczoną kadrę (instruktorzy, rehabilitant, psycholog, pielęgniarka). Dodatkowo uczestnicy w ramach terapii otrzymują określone środki finansowe, którymi uczą się dysponować (tzw. trening ekonomiczny). Aby rehabilitacja przynosiła jak najlepsze efekty zajęcia warsztatowe przeplatane są z różnego rodzaju zajęciami dodatkowymi (m.in.: kółko biologiczne, muzykoterapia, socjoterapia, filmoterapia) oraz różnymi wyjściami (m.in.: na basen, stadion OSIR, z kijkami Nordic Walking, do HDK, muzeum, kina, parku, lasu).

Powiat Kolneński

18. WTZ (Fundacja VITA FAMILIAE) w Kolnie

WTZ Fundacji „VITA FAMILIAE” rozpoczął swoją działalność w 2010 r. Warsztat Terapii Zajęciowej przystosowany jest dla 25 uczestników. Jest placówką pobytu dziennego. WTZ realizuje działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej zmierzające do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, niezbędnych do możliwe samodzielnego życia. Uczestnicy warsztatów mają do dyspozycji pięć pracowni:

- przystosowania do życia codziennego,
- krawiecko – dziewiarska,
- techniczno – ogrodnicza,
- muzyczno – teatralna,
- sztuk plastycznych.

Miasto Łomża

19. WTZ (Zakład Spożywczy BONA) w Łomży

Warsztat Terapii Zajęciowej powstał w 1995 roku i przez pięć pierwszych lat prowadziło go stowarzyszenie CITON. Głównym celem jego działalności jest usamodzielnienie uczestniczących w zajęciach osób o różnym stopniu niepełnosprawności tak, aby mogły normalnie funkcjonować w życiu codziennym, zarówno w domu, jak i w kontaktach z innymi. Od 2000 r. WTZ prowadzony jest przez Zakład Pracy Chronionej „BONA” Sp. z o. o. WTZ zatrudnia 11 instruktorów terapii zajęciowej, mających pod opieką 40 podopiecznych. Mogą oni rozwijać się w ośmiu pracowniach: przystosowania do życia codziennego, ceramiczno-plastycznej, rękodzieła artystycznego, biologicznej, politechnicznej, komputerowej, edukacji i umiejętności społecznych, rehabilitacji ruchowej oraz muzykoterapii.

Powiat Łomżyński

20. WTZ STS Marianowo

Warsztat stanowi wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę Stowarzyszenia „Rodzice Dzieciom” Troski Specjalnej w Marianowie. Warsztat rozpoczął swoją działalność w 2000 roku. Na zajęcia do placówki uczęszcza 35 osób niepełnosprawnych z terenu powiatu łomżyńskiego (21 osób) oraz z miasta Łomża (14 osób). Warsztat jest placówką pobytu

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

dziennego. Czas trwania zajęć w warsztacie wynosi 35 godzin tygodniowo i 7 godzin dziennie. Placówka prowadzi swoją działalność przez 5 dni w tygodniu - od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 16.00. W placówce działają następujące pracownice terapeutyczne:

- przystosowania do życia codziennego,
- malarstwa i rękodzieła,
- ceramiczna,
- techniczna,
- multimedialna i technik graficznych,
- muzykoterapii i teatru,
- przyrodnicza.

Dodatkowo w placówce prowadzone są zajęcia rehabilitacji ruchowej oraz wsparcie psychologiczne. Za prawidłowy przebieg realizacji programu odpowiada 13 - osobowy zespół pracowniczy.

Powiat Moniecki

21. WTZ (Caritas Archidiecezji Białostockiej) w Mońkach

Warsztat działa od 2008 r. i jest placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztat jest placówką pobytu dziennego. Do WTZ uczęszcza 35 osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zajęcia w Warsztacie odbywają się 5 dni w tygodniu, od poniedziałku do piątku i trwają 7 godzin dziennie.

Powiat Sejneński

22. WTZ (Regionalne Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych) w Sejnach

Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony jest przez Organizację Pożytku Publicznego - Regionalne Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Sejnach. WTZ działa od 2002 r. Terapia odbywa się w różnych pracowniach, gdzie realizowane są założenia planu zajęć i indywidualnego programu rehabilitacji dla poszczególnych uczestników. WTZ dysponuje następującymi pracowniami:

- sala doświadczania świata,
- pracownia gospodarstwa domowego,
- pracownia plastyczna,
- pracownia technik różnych,
- pracownia tkacko-krawiecka,
- pracownia techniczna,
- rehabilitacja ruchowa.

Powiat Suwalski

23. WTZ im. Ks. Prałata Kazimierza Hamerszmita (Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach) w Filipowie

Warsztat Terapii Zajęciowej im. ks. Prałata Kazimierza Hamerszmita w Filipowie powstał w 1998 r. z inicjatywy Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach. WTZ prowadzi zajęcia rehabilitacyjne, psychologiczne i logopedyczne w następujących pracowniach:

- plastyczna,
- techniczna,
- krawiecko-tkacka,
- przyrodnicza,
- życia codziennego,
- muzyczno-teatralna.

Miasto Suwałki

24. WTZ (Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Suwałkach)

WTZ prowadzony jest przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Suwałkach i aktywnie działa od 20 lat. W pierwszych latach funkcjonowania placówki z zajęć rehabilitacyjnych korzystało 20 osób. Obecnie z zajęć terapeutycznych i rehabilitacyjnych korzysta 35 podopiecznych o różnym stopniu niepełnosprawności. Warsztat Terapii Zajęciowej jest placówką pobytu dziennego i realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej. Terapia odbywa się w pracowniach o następujących profilach:

- plastycznym,
- tkacko-krawieckim,

- gospodarstwa domowego,
- technik różnych,
- muzyczno-teatralnym,
- przyrodniczo – ekologicznym,
- ceramiczno-wikliniarskim.

Powiat Zambrowski

25. WTZ (Zgromadzenie Sióstr Służek NMPN) w Szumowie

Warsztat Terapii Zajęciowej Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN w Szumowie funkcjonuje od 2006 r. WTZ obejmuje rehabilitację 35 osób, ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Zajęcia w Warsztacie odbywają się od poniedziałku do piątku w systemie następujących pracowni: gospodarstwa domowego, artystycznej, krawiecko – hafciarskiej, multimedialnej, poligraficzno – reklamowej, stolarsko – technicznej i ogrodniczo – bukieciarskiej. Placówka zapewnia uczestnikom także kinezyterapię i wsparcie psychologiczne. Warsztat podejmuje działania na rzecz rehabilitacji społecznej, biorąc udział w wydarzeniach i imprezach kulturalnych, które mają miejsce w miejscowości i gminie Szumowo, powiecie Zambrowskim, a także województwie Podlaskim. Organizuje wycieczki turystyczno - krajoznawcze, spotkania integracyjne, konkursy, zabawy, dyskoteki. W Warsztacie działa zespół muzyczny i grupa teatralna „Zefirek”.

Centra Integracji Społecznej

Centrum Integracji Społecznej (CIS) to jednostka organizacyjna utworzona przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową, realizującą reintegrację zawodową i społeczną poprzez prowadzenie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym programów edukacyjnych, obejmujących m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia. CIS nie jest samodzielnym podmiotem prawnym lecz formą prawną adresowaną do instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym¹. Głównym celem Centrum Integracji Społecznej jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób

¹ <http://rynekpracy.org/x/413658>

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

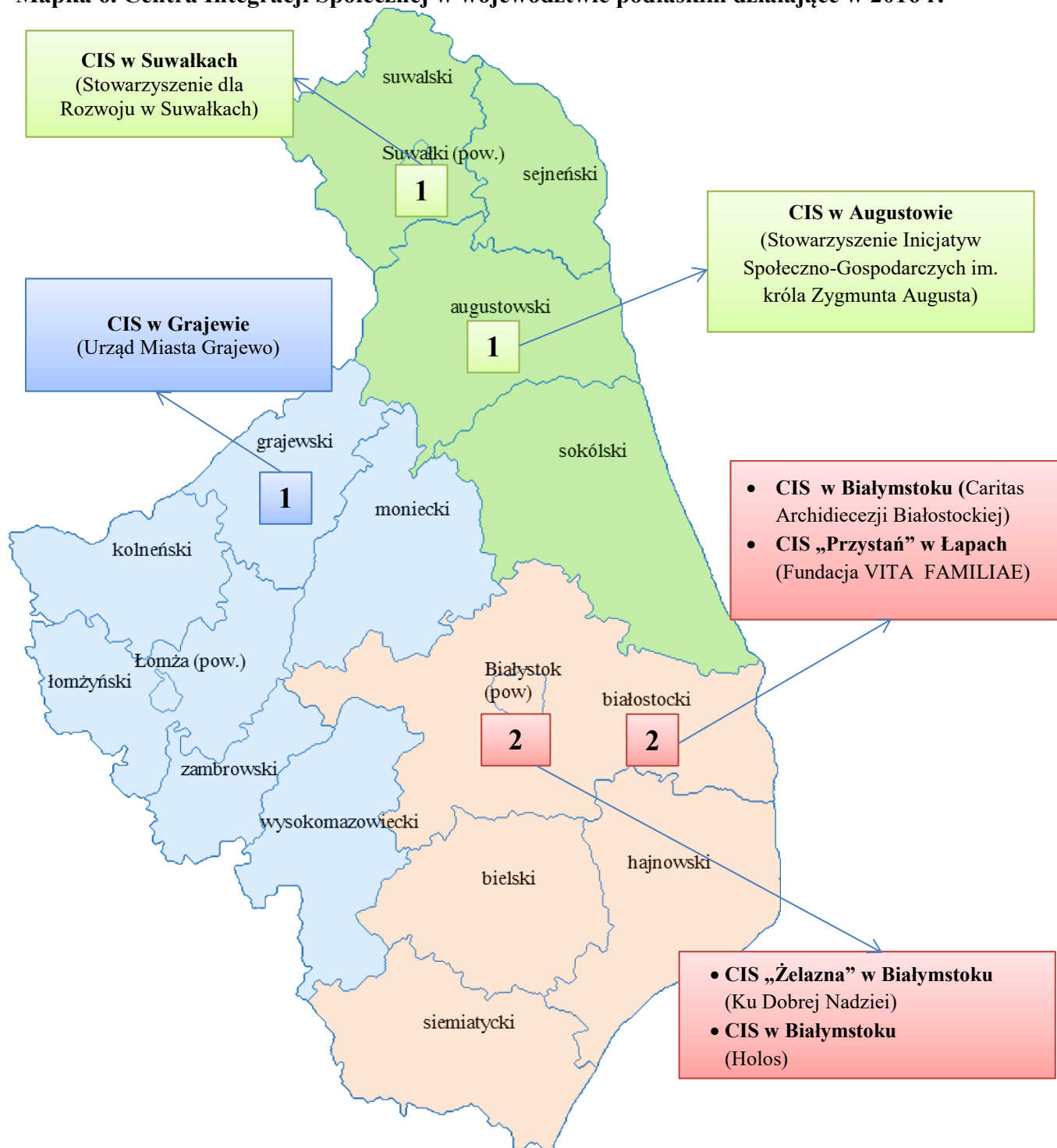
długotrwale bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Centrum Integracji Społecznej jest miejscem, które daje szansę na ponowne włączenie się do życia społecznego oraz prawidłowe pełnienie ról zawodowych i rodzinnych przez uczestników CIS. Podejmowane przez Centrum działania z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej dążą do usamodzielnienia uczestników i wyprowadzenia ich poza system pomocy społecznej. Podstawą prawną umożliwiającą funkcjonowanie CIS jest ustawa o zatrudnieniu socjalnym z 13 czerwca 2003 r., która określa zasady tworzenia i działalności Centrów Integracji Społecznej, definiuje pojęcie wykluczenia społecznego, określa warunki uczestnictwa.

Dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku pozyskane z rozpoznania telefonicznego informują, że na terenie województwa podlaskiego w 2016 r. aktywnie działało **7 Centrów Integracji Społecznej** (*według rejestru Wojewody - 10*). W porównaniu do roku 2015 liczba ta spadła o 2 placówki, gdyż dwa centra zawiesiły swoją działalność. Były to CIS w Łomży i w Białymstoku (oba prowadzone przez Fundację Edukacji i Twórczości w Białymstoku). Warto zauważyć, iż liczba CIS w skali województwa sukcesywnie spada. W roku 2015 również zanotowano likwidacje 2 centrów. Był to CIS w Bielsku Podlaskim prowadzony przez Fundację Edukacji i Twórczości w Białymstoku oraz CIS w Krasnopolu prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Krasnopol Charyzma.

Dane Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2016 informują, że w 7 centrach integracji społecznej zatrudnionych było łącznie 29 osób, o 15 mniej niż w roku 2015 i 43 osoby mniej niż w roku 2014. Spadek liczby osób zatrudnionych nie przyczynił się jednak do zauważalnego spadku liczby uczestników CIS. Dane OZPS informują, iż w roku 2016 uczestnikami zajęć CIS były łącznie 234 osoby. Było to o 4 osoby mniej niż w roku 2015 i 26 osób więcej niż w roku 2014. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania CIS-ów w 2016 r. wyniósł łącznie 1 808 770 zł, zaś w roku poprzednim 1 840 557 (spadek o 31 787 zł).

Na poniższej mapce przedstawiono dane dotyczące CIS funkcjonujących na terenie województwa podlaskiego w 2016 r.

Mapka 6. Centra Integracji Społecznej w województwie podlaskim działające w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych ROPS

1) Centrum Integracji Społecznej w Grajewie **Instytucja tworząca CIS - Urząd Miasta Grajewo**

Dane adresowe CIS: Grajewo, os. Południe 36/1,

CIS w Grajewie rozpoczął swoją działalność w grudniu 2014 r. Jest to pierwsza jednostka w województwie podlaskim, którą powołał samorząd – UM Grajewo. Centrum Integracji Społecznej ma celu zwiększenie szans na otwartym rynku pracy mieszkańców miasta Grajewo poprzez zatrudnienie socjalne w ramach realizowanych programów. CIS jest przede wszystkim przedsięwzięciem edukacyjnym, w którym osoby wykluczone, uczestnicząc w różnego rodzaju kursach, warsztatach i spotkaniach integracyjnych, uczą się zachowań społecznych i ekonomicznych, przygotowując się do pracy na otwartym rynku.

Z monitoringu WPRES wynika, że w 2016 r. CIS otrzymał na działalność z budżetu gminy 100 tys. zł dotacji. Liczba pracowników zatrudnionych w Centrum w roku 2016 to 8 osób. Było to 3 pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy (instruktorów zawodu) oraz 5 innych pracowników tj. kierownik, księgowy, psycholog, doradca zawodowy, obsługa BHP. Liczba osób, które rozpoczęły w 2016 r. zajęcia w CIS to 17, które uczestniczyły w zajęciach to 29 osób. W efekcie zajęcia ukończyło 9 osób (z czego było to 7 osób długotrwale bezrobotnych i 2 osoby niepełnosprawne).

2) Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach **Instytucja tworząca CIS - Stowarzyszenie dla Rozwoju w Suwałkach**

Dane adresowe CIS: Suwałki, ul. Szkolna 7, 16-400 Suwałki

Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach jest to jednostka prowadzona przez Stowarzyszenie dla Rozwoju w Suwałkach zajmująca się reintegracją społeczno-zawodową osób długotrwale bezrobotnych, wykluczonych społecznie lub zagrożonych takim wykluczeniem. CIS w Suwałkach powstał w marcu 2015 r. Z monitoringu wynika, że w 2016 roku podmiot otrzymał ogółem dotacje w kwocie 321 tys. zł (z czego 116 tys. zł pochodziło z budżetu gminy i 205 tys. zł z innych źródeł). W roku 2016 w CIS zatrudniono 5 osób oraz dodatkowo 4 specjalistów. Liczba osób, które rozpoczęły w 2016 r. zajęcia w CIS to 43, które uczestniczyły w zajęciach to 62 osoby. Dane CIS informują, iż zajęcia ukończyło łącznie 35 osób (z czego było to 17 osób długotrwale bezrobotnych, 11 niepełnosprawnych, 1 osoba bezdomna, 1 uzależniona od alkoholu, 1 osoba chora psychicznie i 3 inne). W ramach CIS odbywały się warsztaty zawodowe w ramach działalności wytwórczej, handlowej i usługowej (35 osób), zajęcia z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, w tym w formie

spółdzielni socjalnej (35 osób). W roku 2016 - 35 osób korzystało z indywidualnego poradnictwa psychologicznego lub terapeutycznego. Dane monitoringu wskazują na fakt, iż w 2016 r. w Centrum przeprowadzono również następujące warsztaty: ogrodniczo-porządkowe dla 15 osób, budowlano-remontowe dla 9 osób, gastronomiczne dla 11 osób.

3) Centrum Integracji Społecznej w Augustowie

Instytucja tworząca CIS - Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta

Dane adresowe CIS: Augustów, ul. Rynek Zygmunta Augusta 27, 16-300 Augustów

CIS w Augustowie rozpoczął swoją działalność w lutym 2014 r. Instytucją tworzącą Centrum jest Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta. Centrum jest przeznaczone dla osób zagrożonych i wykluczonych społecznie i zawodowo, zamieszkałych na terenie powiatu augustowskiego. Miejszem odbywania się zajęć jest siedziba Stowarzyszenia w Augustowie oraz Ośrodek Rehabilitacyjno-Szkoleniowy w Kuriance k/Lipska, gdzie prowadzona jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych.

Monitoring WPRES wykazuje, że w 2016 r. Centrum nie korzystało z dotacji. W analizowanym roku CIS zatrudniał: 5 instruktorów zawodu i 1 pracownika socjalnego, doradcę zawodowego oraz księgową. Zebrane dane liczbowe informują, że na dzień 31 grudnia 2016 r. liczba uczestników zajęć w CIS to 42 osoby, z czego 20 osób ukończyło zajęcia (14 osób długotrwale bezrobotnych i 6 osób niepełnosprawnych). Pozyskane dane wskazują na fakt, iż 8 uczestników Centrum w 2016 r. zatrudnionych zostało u pracodawcy bez zatrudnienia wspieranego. CIS w Augustowie w 2016 r. wydatkował łącznie 402 tys. zł.

4) Centrum Integracji Społecznej w Białymstoku

Instytucja tworząca CIS – Caritas Archidiecezji Białostockiej

Dane adresowe CIS: Czarna Białostocka, obręb Chmielnik 15, 16-020 Czarna Białostocka

Centrum Integracji Społecznej prowadzone jest przez Caritas Archidiecezji Białostockiej. CIS rozpoczął swoją działalność w 2011 r. W 2016 r. Centrum nie korzystało z dotacji zewnętrznych. W analizowanym roku Centrum zatrudniało 1 osobę, zaś uczestnikami usług reintegracji zawodowej i społecznej było: 7 osób, które rozpoczęły zajęcia, 12 które uczestniczyły i 10, które zakończyły swój udział. Wśród osób, które

zakończyły zajęcia największą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (7 osób), 1 osoba uzależniona od alkoholu, 1 zwolniona z zakładu karnego i 1 osoba niepełnosprawna.

5) Centrum Integracji Społecznej PRZYSTAŃ w Łapach

Instytucja tworząca CIS – Fundacja Vita Familiae

Dane adresowe CIS: ul. Leśnikowska 54, 18-110 Łapy

Centrum Integracji Społecznej „Przystań” w Łapach powstało w 2012 r. z inicjatywy Fundacji Vita Familiae z Łomży oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łapach. W 2016 r. Centrum pozyskało na swoją działalność środki finansowe z budżetu gminy w kwocie 242 tys. zł. W analizowanym roku placówka zatrudniała 12 osobową kadrę. Pozyskane informacje wskazują na fakt, iż udział w zajęciach CIS w 2016 r. rozpoczęło 26 osób, 50 osób uczestniczyło w zajęciach, w efekcie udział zakończyło łącznie 39 osób. Wszystkie osoby objęte wsparciem Centrum to osoby długotrwale bezrobotne.

6) Centrum Integracji Społecznej „Żelazna” w Białymstoku

Instytucja tworząca CIS – Stowarzyszenie Ku Dobrej Nadziei

Dane adresowe CIS: ul. Grunwaldzka 76, 15-893 Białystok

Centrum Integracji Społecznej „Żelazna” w Białymstoku prowadzone jest przez Stowarzyszenie Ku Dobrej Nadziei. W 2016 r. Centrum działało całkowicie bez dotacji z zewnątrz, ze środków własnych stowarzyszenia, w związku z tym cała kadra CIS (kadra kierownicza, instruktorzy grup, psycholog, pracownik socjalny, doradca zawodowy) prowadziła zajęcia wolontaryjnie. W danym tygodniu, przez 4 dni odbywały się zajęcia praktyczne (reintegracja zawodowa), a w 1 dzień zajęcia reintegracji społecznej. Zajęcia prowadzone w CIS odbywają się w grupach:

- rękodzielniczo-porządkowej,
- gastronomiczno-porządkowej,
- opiekun domowy,
- porządkowej
- remontowo-budowlanej.

Monitoring wykazuje, że w 2016 r. CIS Żelazna przyjął 8 osób, 21 osób zrealizowało zadania w Centrum i uzyskało status absolwenta, zaś 3 osoby zrezygnowały z udziału w CIS.

7) Centrum Integracji Społecznej HOLOS

Instytucja tworząca CIS – Stowarzyszenie na rzecz rodziny i osób zagrożonych wykluceniem społecznym Holos

Dane adresowe CIS: Białystok, ul. E. Orzeszkowej 9A, 15-081 Białystok

Centrum Integracji Społecznej HOLOS w Białymstoku prowadzone jest przez Stowarzyszenie HOLOS, a swoją działalność rozpoczęło w 2012 r. W ramach działań CIS odbywają się zajęcia reintegracji zawodowej i społecznej. Ich uczestnikami w 2016 r. było 37 osób, które rozpoczęły zajęcia, 52 osoby, które uczestniczyły w zajęciach i 30, które je ukończyły. Wśród beneficjentów znalazło się: 13 osób długotrwale bezrobotnych, 7 uzależnionych od alkoholu, 7 zwolnionych z zakładów karnych i 3 osoby niepełnosprawne. W 2016 r. wydatki CIS ogółem wyniosły 687 tys. zł.

Kluby Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej (KIS) to jednostka, której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. KIS działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. To jednostka pomagająca samo organizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. KIS zostaje powołany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową.

Według rejestru prowadzonego przez Podlaski Urząd Wojewódzki w roku 2016 roku na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 6 klubów integracji społecznej. Rok wcześniej liczba zarejestrowanych KIS była taka sama. Kluby wpisane do rejestru Wojewody prezentuje poniższa tabela.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Tabela 5. Kluby Integracji Społecznej w województwie podlaskim w 2016 r.

Lp.	Dane podmiotu prowadzącego KIS (nazwa, adres, nr tel. faks, e-mail)	Dane Klubu Integracji Społecznej (nazwa, adres, nr tel. faks, e-mail)	Data utworzenia KIS	Data rozpoczęcia działalności KIS	Imię i nazwisko osoby kierującej KIS	Data wpisu KIS do rejestru wojewody
1.	Suwańskie Stowarzyszenie WYBÓR ul. Szpitalna 77 16-400 Suwałki tel. 505215315	Klub Integracji Społecznej MASZ WYBÓR ul. T. Kościuszki 71 16-400 Suwałki. tel. 875662444; 502026099 stowarzyszenie.wybor@wp.pl	04.01.2010r.	04.01.2010r.	Beata Andruczyk	08.06.2012r.
2.	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie DROGA ul. Proletariacka 21 15-449 Białystok tel/fax 856525906	DROGA DO PRACY – Klub Integracji Społecznej ul. Proletariacka 21 15-449 Białystok tel/fax 856525906 stowdroga@wp.pl tomulewicz@op.pl	21.03.2011r.	21.03.2011r.	Anna Tomulewicz	11.06.2012r.
3.	Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe ul. Rynek Kościuszki 2 15-091 Białystok tel/fax 856526107 biurozarzadu@polskiestowarzyszenie.pl	Klub Integracji Społecznej w Zabłudowie ul. Rynek 8 16-060 Zabłudów tel./fax 856526107 kislapy@polskiestowarzyszenie.pl	29.02.2012r.	01.03.2012r.	Anna Moskwa	20.09.2012r.
4.	Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe ul. Rynek Kościuszki 2 15-091 Białystok tel/fax 856526107 biurozarzadu@polskiestowarzyszenie.pl	Klub Integracji Społecznej w Łapach ul. Dolna 4 18-100 Łapy tel./fax 856526107 kiszabludow@polskiestowarzyszenie.pl	29.02.2012r.	01.03.2012r.	Anna Moskwa	20.09.2012r.
5.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łapach ul. Leśnikowska 54 18-100 Łapy mgopslapy@pro.onet.pl	Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” ul. Leśnikowska 54 18-100 Łapy tel/fax 857152550 mgopslapy@pro.onet.pl	28.10.2012r.	01.01.2013r.	Urszula Andrejuk	18.12.2012r.
6.	Agencja Rozwoju Regionalnego „Ares” S.A. w Suwałkach ul. Noniewicza 42A 16-400 Suwałki tel. 87 566 61 06 fax. 87 566 74 97 arrares@ares.suwalki.pl	Klub Integracji Społecznej Agencji Rozwoju Regionalnego „Ares” S.A. w Suwałkach ul. Noniewicza 42A 16-400 Suwałki tel. 87 566 61 06 w. 117, 118, 120 fax. 87 566 74 97 mkis@ares.suwalki.pl	15.05.2013r.	15.05.2013r.	Błażej Krynicki	24.05.2013r.

Źródło: rejestr Wojewody, Podlaski Urząd Wojewódzki

Analiza danych pozyskanych z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2016 dowodzi, że w 2016 r. na terenie województwa podlaskiego aktywnie działał tylko jeden klub

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

integracji społecznej. Był to Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” w Łapach prowadzony przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Rozpoczął on swoją działalność w styczniu 2013 roku. Zadaniem Klubu jest zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób bezrobotnych z terenu gminy Łapy, zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Formuła Klubu ma umożliwić jego uczestnikom wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności, jak również uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, z którymi borykają się na co dzień osoby długotrwale bezrobotne. KIS w Łapach „Sukces w działaniu” spełnia wiele funkcji tj.: organizuje szkolenia i kursy podnoszące lub uzupełniające kwalifikacje zawodowe, oferuje poradnictwo z zakresu informacji zawodowej, pomoc psychologiczną, pomoc prawną, udostępnia fachową bibliotekę, nieodpłatny dostęp do prasy, jak również pomoc w przygotowaniu profesjonalnych aplikacji zawodowych. Specyfika KIS polega na całościowym podejściu do pracy z klientem, z uwzględnieniem jego indywidualnych predyspozycji, wartości i celów. To koncentracja na pozytywach, odkrywanie potencjału, budowanie i wzmacnianie jego zasobów osobistych. Uczestnik zmienia postawę wobec siebie, innych oraz otoczenia. Podczas trwania całego programu, beneficjenci wypracowują nowe umiejętności, które w przyszłości wykorzystać będą mogli w codziennym życiu, różnych sytuacjach społecznych oraz zawodowych. W Klubie prowadzone są zajęcia grupowe oraz indywidualna praca z klientem. Każdy z uczestników jest diagnozowany przez psychologa i doradcę zawodowego przy współpracy z pracownikiem socjalnym, w celu dokładnego określenia jego potrzeb, deficytów oraz sytuacji życiowej. Beneficjenci są kwalifikowani do uczestnictwa w warsztatach obejmujących taką tematykę jak: samoocena, dokumenty aplikacyjne, rozmowa kwalifikacyjna, radzenie sobie ze stresem, komunikacja społeczna, autoprezentacja, wyuczona bezradność, prawo pracy. Kursy zawodowe dobierane są odpowiednio do preferencji i możliwości zawodowych uczestników, a także zidentyfikowanego przez pracowników KIS zapotrzebowania lokalnego rynku pracy. Uczestnicy Klubu mają również stworzoną możliwość aktywnego spędzenia czasu wolnego w formie zajęć sportowych, rekreacyjnych, wyjścia do instytucji kulturalnych. Jest to realizowane w ramach funkcjonowania grup samokształceniowych prowadzonych przez animatorów. Ich celem jest pobudzenie samodzielności uczestników KIS, bowiem współuczestniczą oni w przygotowywaniu zajęć edukacyjnych z zagadnień społecznych, ekonomicznych, naukowych, kulturowych, jak również wspólnie spędzają czas wolny. Zakres

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

programowy spotkań dostosowany jest do problemów z jakimi borykają się uczestnicy tj. nieumiejętność gospodarowania pieniędzmi, relacje wewnątrzrodzinne, uzależnienia, problemy występujące na terenie gminy Łapy, w tym zwłaszcza problem bezrobocia. W Klubie Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” istnieje możliwość skorzystania z porad psychologa, prawnika, doradcy zawodowego, pracownika socjalnego. Ponadto zapraszani są specjaliści z różnych dziedzin, w zależności od zgłaszanych przez uczestników potrzeb, np. radni, dietetycy, lokalni przedsiębiorcy, pracownicy PUP, księża. Uczestnicy KIS otrzymują również wsparcie finansowe.

W 2016 r. w KIS zatrudniony był 1 pracownik, zaś liczba beneficjentów Klubu wyniosła na koniec roku 2016 - 13 osób. W stosunku do roku poprzedniego zanotowano znaczny spadek ogółu kadry jak i uczestników zajęć w skali województwa. Spowodowane to było zawieszeniem działalności większości Klubów działających aktywnie w 2015 r. Warto zauważyć, iż w 2015 r. większość Klubów Integracji Społecznej prowadzona była przez stowarzyszenia. Oznacza to, iż źródłem ich utrzymania były głównie środki pochodzące z dotacji konkursowych. Zmiana perspektywy finansowej Unii Europejskiej oraz ograniczona alokacja środków finansowych przyczyniły się do tego, iż rok 2016 był niekorzystny dla funkcjonowania klubów integracji społecznej.

W 2016 r. Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” w Łapach realizował następujące działania:

- ☐ kontynuowano projekt „*Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych - edycja 2015 r.*” finansowanego ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W ramach projektu zorganizowano: prace społecznie użyteczne na terenie gminy Łapy dla grupy 8 osób, zatrudnienie na podstawie umowy zlecenia dla grupy 4 osób. W wyniku projektu 2 osoby uzyskały zatrudnienie na otwartym rynku pracy.
- ☐ warsztaty z psychologiem obejmujące m.in. taką tematykę jak: stres, emocje, mocne i słabe strony,
- ☐ warsztaty z zakresu prawa obejmujące m.in. taką tematykę jak: egzekucja komornicza, rodzaje umów,

Ponadto wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom uczestników KIS zorganizowano szereg spotkań o charakterze integracyjno-informacyjnym. Ich celem było

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

m.in. organizowanie możliwości spędzania czasu wolnego, pobudzanie twórczej postawy, umacnianie jakości komunikacji interpersonalnej, współpraca ze środowiskiem lokalnym. Uczestnicy KIS aktywnie włączali się również w organizację takich lokalnych przedsięwzięć jak:

- ☐ Zawody Sportowe dla Osób Niepełnosprawnych „Szansa na Start”- aspekt techniczny oraz przygotowanie drobnych upominków dla drużyn sportowych z województwa podlaskiego biorących udział w wydarzeniu
- ☐ Happening pod hasłem „Otwórz oczy-zareaguj przeciwko przemocy”- pomoc w obsłudze technicznej przedsięwzięcia
- ☐ III Łapskie Mikołajki Miejskie- pomoc w obsłudze technicznej przedsięwzięcia
- ☐ Kampania społeczna pod hasłem „Nie wiedzieć, to być w zagrożeniu”- przygotowanie pamiątkowych „Kolorowanek antystresowych” dla przybyłych gości.

Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” wziął również udział w V Podlaskich Targach Ekonomii Społecznej organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku oraz Federację Organizacji Pozarządowych Miasta Białystok. Jest to największa impreza w województwie podlaskim podejmująca tematykę ekonomii społecznej. Na stoiskach wokół placu zaprezentowały się organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne i inne instytucje – przedstawiając swoją aktywność związaną z ekonomią społeczną. Na stoisku „Kolorowe kis-owe lata 60-te” uczestnicy zaprezentowali m.in.: „muffiny motywacyjne”, ekologiczne torby w stylistyce lat 60- tych, tiulowe kule, obrazki z afirmacją, a także rękodzieło. Ponadto istniała możliwość wykonania zdjęcia polaroid w stylistyce lat 60- tych. Stoisko Klubu Integracji Społecznej „Sukces w działaniu” cieszyło się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców Białegostoku.

W roku 2016 KIS wziął również udziału w Dożynkach, a także konkursie na najlepszy produkt lokalny Gminy Łapy - IX edycja. Produkt lokalny przygotowany przez uczestników Klubu Integracji Społecznej ściśle związany był z gminą Łapy, nawiązywał do tradycji. W konkursie zaprezentowano torbę ekologiczną „Łapy na właściwym torze” oraz brelok „Łapy- moja stacja”. Brelok nagrodzony został w kategorii: Rękodzieło i artystyczna twórczość lokalna, uzyskując I miejsce. Stoisko promocyjne KIS cieszyło się dużym zainteresowaniem, stąd też zdobyło nagrodę w kategorii specjalnej.

3.4. Podmioty działające w sferze pożytku publicznego

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna prowadzona przez **organizacje pozarządowe** lub **szczególne podmioty w sferze zadań publicznych**. Sfery zadań publicznych dzielą się na następujące kategorie:

- polityka społeczna i zdrowie,
- działalność pomocowa,
- kultura i tożsamość narodowa,
- edukacja, sport i środowisko ,
- zrównoważony rozwój,
- tworzenie społeczeństwa obywatelskiego,
- gospodarka i rynek pracy,

Działalność pożytku publicznego może być prowadzona nie tylko przez organizacje pozarządowe, ale także przez podmioty tj.:

- *osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego,*
- *stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,*
- *spółdzielnie socjalne,*
- *spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy o kulturze fizycznej, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.*

Warto zauważyć, iż w celu prowadzenia działalności pożytku publicznego nie trzeba posiadać statusu organizacji pożytku publicznego. Działalność taka może być prowadzona jako **nieodpłatna** lub jako **odpłatna**. Zarówno działalność nieodpłatną jak i odpłatną należy

zaliczyć do działalności statutowej, oba rodzaje działalności wynikają z celów statutowych. Działalność ta nie jest działalnością gospodarczą.

Organizacje pozarządowe

Organizacjami pozarządowymi są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne utworzone na podstawie przepisów ustaw. Organizacje pozarządowe zwykle działają jako **stowarzyszenia** lub **fundacje**.

Fundacje są to organizacje mające w założeniu realizowanie celów społecznych lub społeczno-gospodarczych (przy założeniu, że cele gospodarcze nie mogą być celami zarobkowymi). Ich fundatorami mogą być osoby fizyczne lub osoby prawne. W ramach aktywności fundacje mogą prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji ich celów, przy czym wartość środków majątkowych przeznaczonych na ten cel nie może być mniejsza niż 1000 złotych. Środki uzyskane z działalności gospodarczej powinny być przeznaczane na działalność statutową.

Stowarzyszeniem jest natomiast dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenie ludzi w celach niezarobkowych, opierające swoją działalność na pracy społecznej członków. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach z zastrzeżeniem, że dochód z tej działalności będzie przeznaczony na cele statutowe, a nie zostanie oddany do podziału między jego członków.

Organizacja pozarządowa może jednocześnie prowadzić działalność nieodpłatną pożytku publicznego, odpłatną pożytku publicznego, pozostałą działalność statutową i działalność gospodarczą. Z zastrzeżeniem, że prowadzenie tych działalności wymaga rachunkowego wyodrębnienia różnych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z nich. A także pod warunkiem, że działalność odpłatna i gospodarcza nie dotyczą tego samego przedmiotu działalności. **Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego** jest działalność prowadzona w sferze zadań publicznych, za którą nie jest pobierane wynagrodzenie. W praktyce są to działania finansowane np. z dotacji, ze składek członkowskich lub z darowizn. **Działalnością odpłatną pożytku publicznego** jest natomiast działalność prowadzona w sferze zadań publicznych, za

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

którą pobierane jest wynagrodzenie lub sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych oraz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także sprzedaż przedmiotów darowizny. Przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego.

Z badania ogólnopolskiego „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015” przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor wynika, że w Polsce zarejestrowanych jest 17 tys. fundacji oraz 86 tys. stowarzyszeń (nie licząc Ochotniczych Straży Pożarnych)². Aktywnych jest około 70 tys. z nich. Najwięcej organizacji pozarządowych zajmuje się sportem, turystyką, rekreacją i hobby – to podstawowa dziedzina działalności 34% organizacji. Organizacje, których głównym obszarem aktywności jest edukacja i wychowanie, stanowią 15% sektora pozarządowego. Organizacje zajmujące się kulturą i sztuką to trzecia pod względem liczebności branża sektora – stowarzyszenia i fundacje aktywne na tym polu stanowią 13% sektora. Mniej organizacji zajmuje się usługami socjalnymi, ochroną zdrowia oraz rozwojem lokalnym – każda z tych dziedzin stanowi główne pole działania dla 6–8% organizacji. Działania wyłącznie na poziomie najbliższego sąsiedztwa prowadzi 5% organizacji, 32% organizacji jest aktywnych co najwyżej na terenie gminy lub powiatu, a 25% – na terenie województwa, 28% działa na skalę ogólnopolską, a 10% międzynarodową.

Według danych z badania „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”, przeprowadzonego w 2016 r. przez Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, podlaski sektor pozarządowy to niemal 3 tys. zarejestrowanych podmiotów. Gdyby definicję sektora poszerzyć o Ochotnicze Straże Pożarne, których w województwie jest 723, to liczba zarejestrowanych w województwie podmiotów społecznych wyniesie 3684. Przykładając tę liczbę do ogółu organizacji pozarządowych w całej Polsce możemy obliczyć, że podlaski sektor pozarządowy stanowi 3% polskiego sektora pozarządowego: w całej Polsce jest zarejestrowanych 132 tys. organizacji pozarządowych, w tym niemal 17 tys. OSP.

² Stan według REGON na dzień 31.12.2014 roku.

Tabela 6. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim, podregionach województwa podlaskiego i w całej Polsce

	Podlaskie	podregiony			Polska
		białostocki	łomżyński	suwalski	
fundacja	475	338	70	67	20602
stowarzyszenie rejestrowe (bez OSP)	1442	722	384	336	53675
stowarzyszenie kultury fizycznej	671	302	215	154	26615
stowarzyszenie ogrodowe	1		1		28
stowarzyszenie zwykłe (bez OSP)	167	69	38	60	8607
jednostka terenowa stowarzyszenia posiadająca osobowość prawną	76	43	18	15	2145
jednostka terenowa stowarzyszenia nie posiadająca osobowości prawnej	83	41	26	16	2279
związek sportowy	36	23	9	4	670
federacja, związek stowarzyszeń	10	6	2	2	513
OSP (działają w formie stowarzyszeń rejestrowych lub stowarzyszeń zwykłych)	723	165	394	164	16911
Razem:	3684	1709	1157	818	132045

Źródło: „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”, Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego

Analiza danych liczbowych wskazuje na fakt, iż najwięcej organizacji pozarządowych znajduje się w podregionie białostockim (1709), nieco mniej w łomżyńskim (1157), a najmniej w suwalskim (818). Oznacza to, że niemal połowa, a dokładnie 46% podlaskich organizacji pozarządowych, jest zlokalizowanych w podregionie białostockim.

Tabela 7. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim w podziale na powiaty

powiaty	liczba organizacji
<i>m. Białystok</i>	1152
<i>białostocki</i>	358
<i>m. Suwałki</i>	228
<i>sokólski</i>	199
<i>m. Łomża</i>	198
<i>wysokomazowiecki</i>	179
<i>augustowski</i>	175
<i>łomżyński</i>	156
<i>hajnowski</i>	150
<i>bielski</i>	148

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

<i>siemiatycki</i>	140
<i>grajewski</i>	132
<i>moniecki</i>	103
<i>suwalski</i>	101
<i>kolneński</i>	96
<i>zambrowski</i>	90
<i>sejneński</i>	79
Podlaskie	3684

Źródło: „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”,
Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego

Kiedy spojrzymy na wielkość sektora pozarządowego na wsi, w miastach i mieście wojewódzkim to okaże się, najwięcej organizacji jest zarejestrowanych na terenach wiejskich – 36%, czyli 1318 podmiotów. 33% podlaskich organizacji, czyli 1214 podmiotów, jest zlokalizowanych w miastach województwa (poza Białymstokiem), a 31%, czyli 1152 podmiotów, w samym Białymstoku.

Tabela 8. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim zarejestrowanych w Białymstoku, innych miastach oraz na wsi

	wieś	miasta	Białystok	Podlaskie
<i>fundacja</i>	73	129	273	475
<i>stowarzyszenie rejestrowe (bez OSP)</i>	361	566	515	1442
<i>stowarzyszenie kultury fizycznej</i>	165	308	198	671
<i>stowarzyszenie ogrodowe</i>		1		1
<i>stowarzyszenie zwykłe (bez OSP)</i>	24	81	62	167
<i>jednostka terenowa stowarzyszenia posiadająca osobowość prawną</i>	7	30	39	76
<i>jednostka terenowa stowarzyszenia nie posiadająca osobowości prawnej</i>	4	41	38	83
<i>związek sportowy</i>	2	13	21	36
<i>federacja, związek stowarzyszeń</i>		5	5	10
<i>OSP (działają w formie stowarzyszeń rejestrowych lub stowarzyszeń zwykłych)</i>	682	40	1	723
Razem:	1318	1214	1152	3684

Źródło: „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”,
Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Na terenie województwa podlaskie najwięcej organizacji (971) działa w sferze wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu. Dwukrotnie mniej organizacji (470) działa w sferze nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania. Nieco mniej zajmuje się kulturą i sztuką (449) oraz działalnością wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych (420). 322 organizacje działają w sferze pomocy społecznej, 291 – w ochronie i promocji zdrowia, a 207 zajmuje się działalnością na rzecz osób niepełnosprawnych. 205 organizacji działa w sferze podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, a 204 zajmuje się wypoczynkiem dzieci i młodzieży. Liczebność wszystkich sfer pożytku w województwie podlaskim oraz w całej Polsce prezentuje poniższa tabela. Warto jednak zauważyć, iż jedna organizacji może działać w kilku sferach jednocześnie.

Tabela 9. Liczba organizacji pozarządowych działających w różnych sferach pożytku

Sfera działania	Podlaskie	Polska
Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	971	37260
Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	470	16014
Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	449	14976
Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych	420	13065
Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie ich szans	322	12148
Ochrona i promocja zdrowia	291	10219
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	207	7444
Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	205	5526
Wypoczynek dzieci i młodzieży	204	6469
Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego	196	5814
Turystyka i krajoznawstwo	195	6455
Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości	193	5790
Upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka, swobód obywatelskich oraz działań wspomagających rozwój demokracji	169	5252
Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami	162	5903
Promocja i organizacja wolontariatu	146	4711
Promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy	132	3409
Działalność charytatywna	129	5219
Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	102	3507

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	92	1755
Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	81	2353
Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym	65	2472
Działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn	60	2065
Porządek i bezpieczeństwo publiczne	56	1958
Działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechnianie i ochrona praw dziecka	51	1923
Wspieranie organizacji pozarządowych	49	1571
Promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą	47	1116
Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą	36	1283
Wspomaganie rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności, rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w gospodarce	35	973
Ratownictwo i ochrona ludności	35	1186
Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów	25	809
Pomoc Polonii i Polakom za granicą	23	454
Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej	22	639
Działalność na rzecz kombatanów i osób represjonowanych	11	377
Obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej	11	344
Inne	121	4700

*Źródło: „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”,
Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego*

Dane na temat liczby zarejestrowanych w województwie podlaskim organizacji pozarządowych pochodzą z rejestru REGON (stan na 31 grudnia 2015 roku). Warto zauważyć, że liczba figurujących w rejestrze organizacji nie jest tożsama z faktyczną wielkością podlaskiego sektora pozarządowego. Spora część organizacji zawiesza lub kończy swoją działalność, nie wyrejestrowując się z wykazów REGON. Bazując na ostatniej weryfikacji rejestru REGON, przeprowadzonej przez Główny Urząd Statystyczny przy okazji badań organizacji w 2008 roku, można zakładać że udział „martwych dusz” w całej populacji organizacji pozarządowych nie przekracza 25% ogółu zarejestrowanych podmiotów. Przy założeniu, że w przypadku sektora podlaskiego odsetek ten jest podobny, można szacować, że w regionie podlaskim działa 2,2 tys. organizacji pozarządowych (bez OSP).

Z badania „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania” wynika, że organizacje pozarządowe działają zazwyczaj w kilku obszarach jednocześnie. Sytuacja, w której organizacja prowadzi działania tylko

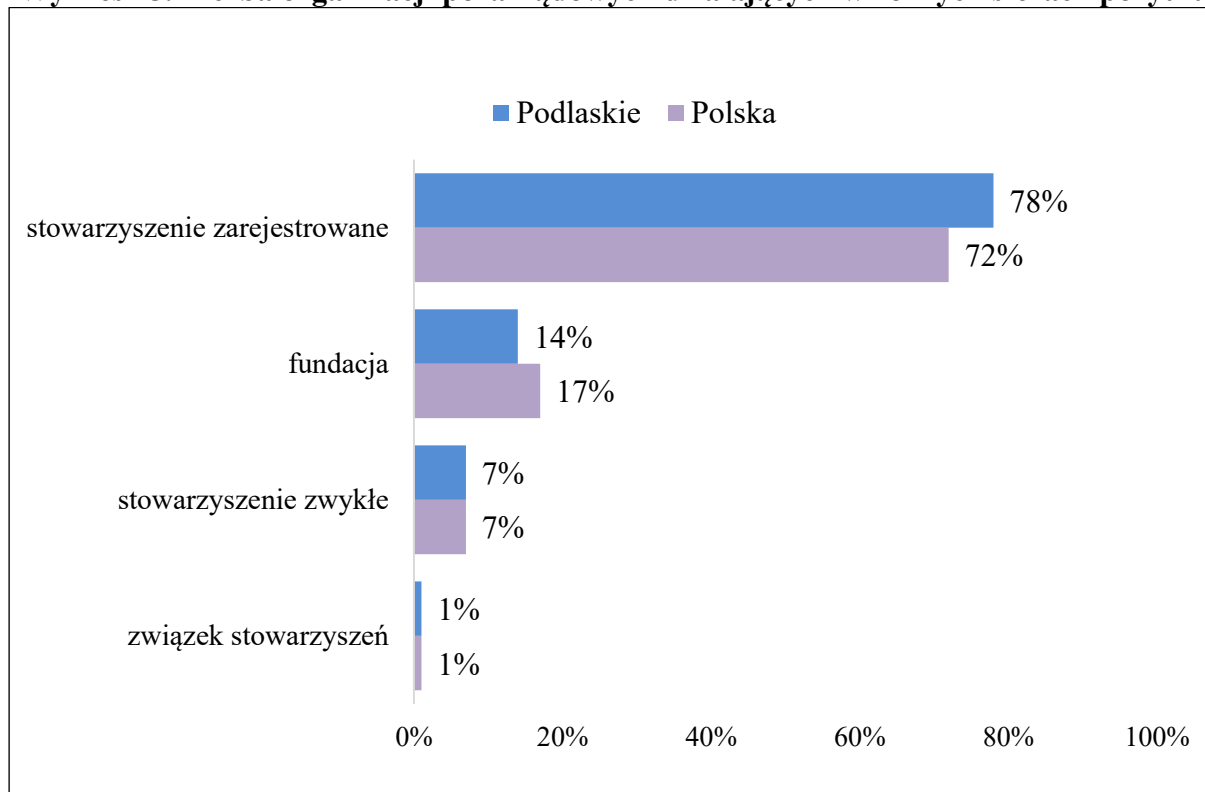
**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

i wyłącznie w jednym obszarze dotyczy 26% organizacji z województwa podlaskiego. Oznacza to, że pozostałe 74% podlaskich stowarzyszeń i fundacji w swojej aktywności łączy kilka obszarów tematycznych.

Najpowszechniejszym obszarem aktywności podlaskich organizacji pozarządowych jest „sport, turystyka, rekreacja i hobby”, 61% stowarzyszeń i fundacji prowadzi działania w tym zakresie. Drugą co do wielkości branżą podlaskiego sektora pozarządowego jest „edukacja i wychowanie” – działaniami edukacyjnymi zajmuje się 57% organizacji. Trzecia w rankingu branża to „kultura i sztuka”, 45% stowarzyszeń i fundacji działa w tym zakresie. 25% zajmuje się „rozwojem lokalnym”, 20% – „usługami socjalnymi i pomocą społeczną”, a 18% działa w polu „ochrona zdrowia”. Inne, mniej popularne obszary aktywności podlaskich organizacji pozarządowych to m.in. obszar ekologii i ochrony środowiska, w którym działa 16% organizacji, 12% organizacji deklaruje, że wspiera organizacje pozarządowe, a 10% zajmuje się rynkiem pracy i zatrudnieniem. Mniej niż co dziesiąta organizacja z województwa podlaskiego zajmuje się działalnością badawczo-rozwojową (8%), prawem i jego ochroną, prawami człowieka (7%), religią (6%), działalnością międzynarodową, pomocą rozwojową (6%), ratownictwem (4%), sprawami pracowniczymi, branżowymi (2%). Inną, nie dającą się zakwalifikować w zaproponowane kategorie działalność, prowadzi 6% podlaskich stowarzyszeń i fundacji.

Wyniki badań wskazują na fakt, iż w województwie podlaskim, najpowszechniejszą formą prawną organizacji pozarządowych jest stowarzyszenie – 78%. Mniej powszechne są z kolei fundacje, których w województwie podlaskim funkcjonuje 14%, a w całej Polsce jest ich 17%. Odsetek stowarzyszeń zwykłych oraz związków stowarzyszeń jest na identycznym poziomie – odpowiednio po 7% oraz 1% w województwie podlaskim i w całej Polsce.

Wykres 15. Liczba organizacji pozarządowych działających w różnych sferach pożytku

Źródło: „Potrzeby i możliwości organizacji pozarządowych województwa podlaskiego. Raport z badania”,
Stowarzyszenie Klon/Jawor na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego

Wśród podlaskich stowarzyszeń i fundacji najwięcej jest organizacji najmłodszych, działających nie dłużej niż 5 lat – jest ich 36%. Organizacji mających 6-10 lat oraz powyżej 15 lat jest tyle samo, czyli po 24%. Najmniej jest organizacji „w średnim wieku”, czyli liczących sobie między 11 a 15 lat – 19%.

Lokalny zasięg działania charakteryzuje 36% organizacji z województwa podlaskiego. Oznacza to, że w swojej aktywności nie wykraczają one poza granice najbliższego sąsiedztwa, np. wsi, osiedla, dzielnicy (4%) oraz gminy czy powiatu (32%). Działania o zasięgu co najwyżej regionalnym prowadzi 28% stowarzyszeń i fundacji z województwa podlaskiego. Inaczej mówiąc, nieco więcej niż co czwarta organizacja z podlaskiego działa nie szerzej niż na terenie województwa (choć może działać też na niższym, lokalnym poziomie). Kolejne 24% organizacji z regionu podlaskiego obejmuje swoimi działaniami cały kraj (mogąc jednocześnie działać na poziomie lokalnym i wojewódzkim). Na skalę międzynarodową działa 13% stowarzyszeń i fundacji z województwa podlaskiego. Oznacza to, że 37% podlaskich organizacji działa na skalę ogólnopolską lub międzynarodową.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

W województwie podlaskim najczęściej podejmowaną formą działań przez organizacje pozarządowe jest organizowanie wydarzeń, np. koncertów, festynów czy zawodów, robi to 64% organizacji z regionu. Nieco mniej powszechne jest bezpośrednie świadczenie usług członkom, podopiecznym lub klientom organizacji – w ten sposób pracuje 56% podlaskich organizacji. 36% stowarzyszeń i fundacji z województwa podlaskiego prowadzi działalność informacyjną, do tego zalicza się też prowadzenie serwisów internetowych, a 31% mobilizuje i edukuje opinię publiczną dla poparcia działań organizacji, prowadzi kampanie społeczne. Organizacją debat, seminariów i konferencji zajmuje się 29% organizacji z województwa, a 27% animuje współpracę między organizacjami/instytucjami w Polsce, np. poprzez inicjowanie wspólnych akcji, spotkań. Reprezentowanie i rzecznictwo interesów członków, podopiecznych bądź klientów organizacji to praktyka stosowana przez 26% podlaskich organizacji, z kolei 25% uczestniczy w debatach, sporach z administracją publiczną i samorządem, np. w konsultacjach społecznych, kampaniach, protestach.

Lokalne Grupy Działania

Lokalna Grupa Działania (LGD) jest to rodzaj partnerstwa terytorialnego tworzonego zwykle na obszarach wiejskich, zrzeszającego przedstawicieli lokalnych organizacji (z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego) oraz mieszkańców danego obszaru wyznaczonego granicą gmin członkowskich. Członkami tych organizacji mogą być m.in. przedstawiciele samorządów gmin, placówek oświaty, kultury, parafii, organizacji i stowarzyszeń działających na danym terenie, firm, spółdzielni itp., a w stowarzyszeniach także zwykli mieszkańcy. LGD najczęściej zarejestrowane są w Krajowym Rejestrze Sądowym jako stowarzyszenia (rzadziej jako fundacje lub związki stowarzyszeń), posiadają statut i wybrane władze: radę, zarząd i komisję rewizyjną.

Na terenie województwa podlaskiego w 2016 r. istniało i aktywnie działało 12 Lokalnych Grup Działania (LGD). Obejmują one swym zasięgiem cały obszar województwa. Dysponują funduszami przeznaczonymi na rozwój społeczności lokalnych, organizacji, tworzenia i wsparcia przedsiębiorczości.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Poniższa tabela przedstawia dane Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego dotyczące danych teleadresowych oraz obszarów działania działających w województwie podlaskim Lokalnych Grup Działania.

Tabela 10. Lokalne Grupy Działania z terenu województwa podlaskiego w latach 2016/2017

Lp.	Nazwa LGD	Adres LGD	nr telefonu	Obszar objęty LSR
1	Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania - Tygiel Doliny Bugu”	ul. Warszawska 51/7 17-312 Drohiczyń Agnieszka Wojtkowska – Prezes biuro@tygiel dolinybugu.pl	856557706	Miasto i Gmina Drohiczyń, Gmina Dziadkowice, Gmina Grodzisk, Gmina Mielnik, Gmina Milejczyce, Gmina Nurzec Stacja, Gmina Perlejewo, Gmina Siemiatycze, Miasto Siemiatycze, Gmina Huszlew, Gmina Czeranów, Miasto i Gmina Łosice, Gmina Olszanka, Gmina Platerów, Gmina Korczew, Gmina Sarnaki, Gmina Stara Kornica, Gmina Jabłonna Lacka, Gmina Repki, Gmina Sabnie, Gmina Sterdyń, Gmina Sokółów Podlaski, Miasto i Gmina Kosów Lacki, Gmina Przesmyki, Gmina Paprotnia
2	Lokalna Grupa Działania - Puszcza Knyszyńska	ul. Piłsudskiego 17 16-030 Supraśl Adam Kamiński - Prezes lga@puszczaknyszynska.org	857108850	Gmina Czarna Białostocka, Gmina Dobrzyniewo Duże, Gmina Gródek, Gmina Jasionówka, Gmina Juchnowiec Kościelny, Gmina Knyszyn, Gmina Michałowo, Gmina Supraśl, Gmina Wasilków, Gmina Zabłudów
3	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie”	ul. Ludowa 15 18-200 Wysokie Mazowieckie Katarzyna Śniecińska – Prezes biuro@bramanapodlasie.pl	862752592 w. 38 lub 39	Miasto Brańsk, Gmina Brańsk, Gmina Ciechanowiec, Gmina Czyżew, Gmina Klukowo, Gmina Kołaki Kościelne, Gmina Kulesze Kościelne, Gmina Nowe Piekuty, Gmina Rudka, Gmina Rutki, Gmina Szepietowo, Gmina Szumowo, Gmina Wysokie Mazowieckie, Miasto Wysokie Mazowieckie, Gmina Zambrów, Miasto Zambrów
4	Lokalna Grupa Działania „Puszcza Białowieska”	ul. Parkowa 3 17-200 Hajnówka Eugeniusz Kowalski - Prezes biuro@lga-puszcza-bialowieska.pl	856825026	Gmina Białowieża, Gmina Bielsk Podlaski, Gmina Boćki, Gmina Czeremcha, Gmina Czyże, Gmina Dubicze Cerkiewne, Gmina Hajnówka, Miasto Hajnówka, Gmina Kleszczele, Gmina Narew, Gmina Narewka, Gmina Orla
5	Lokalna Grupa Działania Biebrzański Dar Natury	Wojewodzin 2 19-200 Grajewo Stanisław Szleter – Prezes lga.biebrza@op.pl	862738044	Gmina Bargłów Kościelny, Miasto Grajewo, Gmina Grajewo, Gmina Jedwabne, Gmina Przytuły, Gmina Rajgród, Gmina Radziłów, Gmina Szczuczyn, Gmina Wąsosz
6	Stowarzyszenie N.A.R.E.W. – Narwiańska Akcja Rozwoju Ekonomicznego Wsi	ul. Lipowa 4 18-106 Turośń Kościelna Urszula Jabłońska – Prezes biuro@stowarzyszenie-narew.org.pl	856505104	Gmina Choroszcz, Gmina Kobylin Borzymy, Gmina Krypno, Gmina Łapy, Gmina Poświętne, Gmina Sokół, Gmina Suraz, Gmina Turośń Kościelna, Gmina Tykocin, Gmina Wyszki, Gmina Zawady
7	Stowarzyszenie „Sąsiedzi”	ul. Szosa Zambrowska 1/27 18-400 Łomża Jolanta Dobrzycka – Prezes lga.sasiedzi@gmail.com	864735335	Gmina Łomża, Gmina Miastkowo, Gmina Piątnica, Gmina Śniadowo, Gmina Wizna
8	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Szlak Tatarski	ul. Grodzieńska 1 16-100 Sokółka Piotr Bujwicki – Prezes	857115050	Gmina Krynki, Gmina Kuźnica, Gmina Sidra, Gmina Sokółka, Gmina Szudziałowo

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

		szlaktatarski@gmail.com		
9	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Mlekiem Płynąca”	ul. Krótka 15 18-516 Mały Płock Elżbieta Parzych – Prezes biuro@krainamlekiemplynaca.pl	862791910	Gmina Grabowo, Gmina Kolno, Miasto Kolno, Gmina Mały Płock, Gmina Nowogród, Gmina Stawiski, Gmina Turośl, Gmina Zbójna
10	Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański	ul. Plac Kościuszki 21 16-150 Suchowola Michał Matyskiel – Prezes sekretariat@biebrza-leader.pl	857128307	Gmina Dąbrowa Białostocka, Gmina Goniądz, Gmina Janów, Gmina Jaświły, Gmina Korycin, Gmina Lipsk, Gmina Mońki, Gmina Nowy Dwór, Gmina Suchowola, Gmina Sztabin, Gmina Trzcianne
11	Stowarzyszenie „Suwalsko-Sejneńska” Lokalna Grupa Działania	ul. Kościuszki 71 16-400 Suwałki Jarosław Rżany – Prezes s-s.lgd@o2.pl	791357688	Gmina Bakałarzewo, Gmina Filipów, Gmina Jeleniewo, Gmina Przerośl, Gmina Raczki, Gmina Suwałki, Gmina Szypliszki, Gmina Wiżajny, Gmina Giby, Gmina Krasnopol, Gmina Puńsk, Gmina Sejny, miasto Sejny, Gmina Nowinka, Gmina Rutka-Tartak
12	Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania - Kanał Augustowski”	ul. Wojska Polskiego 51 16-300 Augustów Elżbieta Pszczola – Prezes lgd@lgd-rospuda.pl	876431144	Gmina Augustów, Miasto Augustów, Gmina Płaska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego

3.5. Podmioty sfery gospodarczej

Podmioty sfery gospodarczej tworzone są w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie spełniają wszystkich cech i warunków dotyczących działalności przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na trzy podgrupy:

- organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych,
- zakłady aktywności zawodowej (*zostały opisane w podrozdziale dotyczącym podmiotów reintegracji społeczno-zawodowej*),
- spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie,
- pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

W poniższym zestawieniu tabelarycznym zaprezentowano dane na temat spółdzielczości w województwie podlaskim. Z danych Krajowej Rady Spółdzielczej wynika, że w województwie podlaskim funkcjonuje łącznie 374 podmiotów o charakterze spółdzielczym.

Tabela 11. Branże spółdzielcze w województwie podlaskim w 2016 r.

Branża	Czynna w działalności	Czynna w likwidacji	Czynna nieaktywna	Wykreślona z rejestru	Razem
Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”	40	8	1	5	54
Spółdzielnie Mleczarskie	11	0	0	1	12
Spółdzielnie Ogrodniczo-Pszczelarskie	0	0	0	0	0
Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne	16	5	0	6	27
Spółdzielnie Kółek Rolniczych	17	9	0	6	32
Banki Spółdzielcze	31	0	0	0	31
PSS „Społem”	10	1	0	1	12
Spółdzielnie Mieszkaniowe	85	8	1	5	99
Spółdzielnie Pracy i Usług i Spółdzielnie Budowlane	17	5	3	7	32
Spółdzielnie Inwalidów i Niewidomych	8	0	0	0	8
Spółdzielnie „Cepelia”	1	0	0	0	1
Spółdzielnie Rzemieślnicze	2	1	0	3	6
Spółdzielnie Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe	0	0	0	0	0
Spółdzielnie Grupy Producentów Rolnych	12	2	1	0	15
Razem	291	41	8	34	374

Źródło: Krajowa Rada Spółdzielcza

Spółdzielnie Pracy

Spółdzielnie pracy są dobrowolnymi zrzeszeniami nieograniczonej liczby osób i o zmiennym funduszu udziałowym, która w interesie swoich członków prowadzi wspólne przedsiębiorstwo w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnia może także prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz środowiska, w którym żyją. Takie spółdzielnie mają prawo do korzystania z pomocy organów władzy państwowej oraz administracji rządowej i samorządowej, jak też ze zwolnień i ulg w świadczeniach publicznoprawnych.

Dane liczbowe wskazują na fakt, iż w Polsce aktualnie istnieje ponad 700 spółdzielni pracy. Zakres ich działalności obejmuje pełen zakres produkcji i usług na terenie całego kraju. Poza takimi branżami, które są już pewną tradycją w spółdzielczości pracy, jak: spożywcza, odzieżowa, tekstylna, obuwnicza, galanteryjna, gastronomiczna, dynamicznie rozwijają się inne. Są to przede wszystkim spółdzielnie lekarskie, farmaceutyczne czy kosmetyczne. Na uwagę zasługuje także fakt tworzenia i działania spółdzielni zabawkarskich, oświatowych i edukacyjnych, turystycznych czy dziennikarskich. W społeczeństwie informacyjnym szczególnej roli nabiera fakt tworzenia w formie spółdzielni rozgłośni radiowych, stacji telewizyjnych, redakcji prasowych czy portali internetowych.

Według danych Krajowej Rady Spółdzielczej w województwie podlaskim funkcjonuje 17 spółdzielni pracy.

Spółdzielnie Inwalidów i Niewidomych

Spółdzielnie Inwalidów i Niewidomych posiadają status Zakładu Pracy Chronionej. Jest ich w kraju **350**. Spółdzielczość inwalidów to przede wszystkim sklepy, zakłady produkcyjne, usługowe - świadczące także usługi dozoru mienia czy sprzątania. W spółdzielniach inwalidzkich zatrudnionych jest ogółem **około 27000** osób. Około **82%** tej liczby to zatrudnieni inwalidzi z różnym stopniem niepełnosprawności. Spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych dużą wagę przykładają do działań związanych z rehabilitacją zatrudnionych osób niepełnosprawnych. Co druga z nich prowadzi zakładowy ośrodek zdrowia i rehabilitacji. Znaczna część osób niepełnosprawnych zatrudnionych w spółdzielni uczestniczy w turnusach rehabilitacyjnym. Indywidualnym programem rehabilitacji objętych jest prawie 28 % osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Działalność tę finansowo zasila zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych. System dofinansowania pozwala zakładom kompensować podwyższone koszty zatrudnienia niepełnosprawnych, co pozwala oferować produkty i usługi najwyższej jakości i w ten sposób umożliwia skuteczne konkutowanie na wolnym rynku.

Z informacji uzyskanych od Krajowej Rady Spółdzielczej na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje 8 Spółdzielni Inwalidów i Niewidomych. Są to:

- Spółdzielnia Inwalidów Spinwar z Białegostoku,
- Spółdzielnia SNB Białystok,
- Spółdzielnia Inwalidów Spins ze Szczuczyna,

- Medbial Spółdzielnia Inwalidów z Białegostoku,
- Wojewódzka Handlowa Spółdzielnia Inwalidów Podlasie z Białegostoku,
- Podlaska Spółdzielnia Pracy Jubilat z Białegostoku
- Spółdzielnia Inwalidów Głuchych im. J. Rogowskiego Signa w Choroszczy-Nowosiólkach.

Zakłady Pracy Chronionej

Zakłady Pracy Chronionej to podmioty, które przystosowano do zatrudniania osób z wyższym stopniem niepełnosprawności – zapewniają im odpowiednią opiekę, rehabilitację i aktywizację oraz funkcjonują w oparciu o *ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*.

Do głównych celów jego funkcjonowania należy nie tylko wypracowanie zysku, jak w każdej firmie, ale także aktywizacja zawodowa osób, które nie poradziłyby sobie na otwartym rynku pracy. Decyzję w sprawie nadania statusu zakładu pracy chronionej wydaje wojewoda. By otrzymać taki status przedsiębiorstwo musi:

- *prowadzić działalność gospodarczą przez co najmniej 12 miesięcy;*
- *zatrudniać co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na etaty;*
- *przez co najmniej 6 miesięcy osiągać następujące wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych: co najmniej 50%, w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych, stanowią osoby ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności albo co najmniej 30% pracowników stanowią osoby niewidome, psychicznie chore lub upośledzone umysłowo, zaliczone do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;*
- *posiadać obiekty i pomieszczenia odpowiadające przepisom oraz zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy, spełniające wymagania dostępności do nich i uwzględniające potrzeby niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych i ciągów komunikacyjnych;*
- *zapewnić doraźną i specjalistyczną opiekę medyczną, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne.*

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Opierając się na półrocznych informacjach składanych przez wojewodów do Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych można wykazać, iż na koniec czerwca 2016 roku w Polsce działało 1120 zakładów pracy chronionej zatrudniających łącznie 129 302 osoby niepełnosprawne, z czego 16 takich zakładów funkcjonowało na terenie województwa podlaskiego – to o 1 mniej niż w roku ubiegłym, o 5 mniej niż w roku 2014 (i o 11 mniej niż w roku 2010). Łącznie zatrudniały one 1 431 osób, w tym - 1 116 osób niepełnosprawnych (149 osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, 654 o umiarkowanym i 313 o lekkim)³.

Z kolei Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, w ramach informacji lokalnych na rok 2016, wskazuje, iż w regionie funkcjonują 22 podmioty tego typu. Ich wykaz prezentuje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 12. Zakłady pracy chronionej w województwie podlaskim w 2016 r.

L.p.	Nazwa zakładu	Dane teleadresowe	Rodzaj produkcji/usługi
1	Spółdzielnia inwalidów „MEDBIAL”	15 – 111 Białystok Al. 1000-lecia Państwa Polskiego 6 tel. 85 676 10 64 fax. 85 676 10 29 zbyt@medbial.com.pl www.medbial.com.pl	produkcja odzieży medycznej, szpitalnej, ochronnej roboczej oraz pościelowej szpitalnej i hotelowej
2	Podlaska Spółdzielnia Pracy „JUBILAT”	15 – 875 Białystok ul. Krakowska 5 tel. 85 748 70 50 85 748 70 51 jubilat@pspjubilat.com.pl www.pspjubilat.com.pl	usługi: porządkowe, ochrona mienia, zdalne monitorowanie, montaż instalacji alarmowych, plakatowanie, krawiectwo
3	Spółdzielnia Inwalidów „SPINWAR”	15 – 471 Białystok ul. Chmielna 21 tel. 85 675 01 77 tel. 85 745 67 34 email: marketing@spinwar.pl www.spinwar.pl	produkcja szerokiego asortymentu wyrobów gospodarstwa domowego (m.in. blachy i formy do pieczenia, tortownice, patelnie)
4	Spółdzielnia SNB	15 – 025 Białystok ul. Kraszewskiego 26/2 tel. 85 745 67 70 85 745 67 71 email: snb@snb.pl www.snb.pl	produkcja szerokiego asortymentu wyrobów gospodarstwa domowego (m.in. blachy i formy do pieczenia, tortownice, patelnie)
5	„DIKPAK” spółka jawna J. Dołęgowski., R. Ignaciuk, R. Kasjański	15-530 Białystok- Zaścianki ul. Usługowa 13 tel. 85 741 86 09 fax. 85 741 85 14	produkcja szerokiej gamy wyrobów z folii (m.in. torebki, worki na śmieci i do selektywnej zbiórki odpadów)

³ Portal Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych: www.niepelnosprawni.gov.pl/p,84,dane-dotyczace-zakladow-pracy-chronionej (stan na: 27.09.2016)

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

L.p.	Nazwa zakładu	Dane teleadresowe	Rodzaj produkcji/usługi
		18-210 Szepietowo ul. Przemysłowa 1 tel. 86 275 01 01 e-mail: dikpak@dikpak.com.pl www.dikpak.com.pl	
6	Przedsiębiorstwo Produkcyjne „D.K. LAMIN” S.J. P. Daniluk, W. Kiersnowski	15-522 Białystok Zaścianki Szosa Baranowicka 72 d tel. 85 741 89 00 fax. 85 741 86 37 www.dklamin.com.pl	produkcja folii, laminatów, opakowań (w tym do artykułów spożywczych), wykonywanie nadruków techniką fleksograficzną
7	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „JARD” J. Dziemian	15-703 Białystok ul. Jana Pawła II 54 tel. 85 662 81 00 fax. 85 662 81 02 www.jard.pl	działalność wielobranżowa: hotele, gastronomia, rozrywka, media (radio, TV), usługi medyczne, handel (sklepy garmazeryjno-spożywcze SWOJAK) Warsztaty Terapii Zajęciowej
8	Impel Security Polska Sp. z o. o. Wrocław, Biuro Terenowe w Białymstoku	15-085 Białystok ul. Branickiego 17 d tel. 85 732 04 87 fax. 85 732 03 13 infolinia 800 190 911 (71 711 00 00) cc.info@impel.pl www.impelsecurity.pl	ochrona osób i mienia
9	Impel Cleaning Sp. z o.o. - Wrocław, Oddział w Białymstoku	15-085 Białystok ul. Branickiego 17 a (III piętro) tel. 85 732 04 35 cok@impel.com.pl www.impel.pl	usługi porządkowo - czystościowe
10	Telewizja Kablowa „VECTRA” S.A., Zakład w Białymstoku	15-073 Białystok ul. Starobojarska 27 tel. 58 624 83 52 bialystok@vectra.pl www.vectra.pl	usługi: telewizja kablowa, Internet i telefonia
11	Przedsiębiorstwo Usługowe „ROKA” w Piotrkowie Trybunalskim Region Północny Oddział w Olsztynie Filia w Białymstoku	15-110 Białystok ul. I Armii Wojska Polskiego 8/30 tel. 85 675 00 44 kom.: 530 249 280 bialystok@roka.pl www.roka.pl	usługi porządkowe (sprzątnięcie)
12	Spółdzielnia Inwalidów Głuchych im. J. Rogowskiego „SIGNA”	16-070 Choroszcz ul. Warszawska 52 tel. 85 719 11 63 fax. 85 719 13 95 kontakt@signa.biz.pl www.signa.biz.pl	przetwórstwo i hurtownia tworzyw sztucznych, skup odpadów z tworzyw sztucznych, recykling, nadruk na opakowaniach, metalizacja próżniowa, sprzedaż zniszczy
13	"STEKOP" S.A.	Kolonia Porosły 52 16-070 Choroszcz tel. 85 748 90 15 sekretariat@stekopsa.pl www.stekopsa.pl	dozór i ochrona mienia, usługi porządkowe (sprzątnięcie)
14	Spółdzielnia	17-100 Bielsk Podlaski	produkcja opakowań z papieru

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

L.p.	Nazwa zakładu	Dane teleadresowe	Rodzaj produkcji/usługi
	Inwalidów „PRZYSZŁOŚĆ” ⁴	ul. Dąbrowskiego 3 tel. 85 730 77 65 do 68 fax. 85 730 73 70 sip@sip-sip.com.pl www.sip-sip.com.pl	i kartonu, etykiet, materiałów reklamowych, usługi poligraficzne
15	Polska Grupa Farmaceutyczna spółka z o.o.	18-400 Łomża ul. Nowogrodzka 151 A tel. 86 215 56 56 fax. 86 216 77 29 sekretariat_lomza@pgf.com.pl www.pgflomza.pl	handel artykułami farmaceutycznymi i drogeryjnymi, usługi medyczne
16	Zakłady Spożywcze „BONA” Spółka z o.o.	18-400 Łomża ul. Fabryczna 9 A tel. 86 216 01 71 fax. 86 216 01 85 bona@bonavita.com.pl www.bona.lomza.pl Biuro handlowe 15-113 Białystok ul. Gen. W. Andersa 38, lok. 306 tel./fax. 85 662 36 06	produkcja spożywcza (majonez, musztarda, syropy, sosy, keczup)
17	PPHU „OKRUSZEK” Spółka jawna E. Gadomska	18-400 Łomża ul. Przykoszarowa 16 tel. 86 212 55 19 fax. 86 218 03 75 okruszekzpchr@wp.pl www.okruszek.eu	produkcja i sprzedaż wyrobów piekarniczych i cukierniczych
18	Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Łomży	18-400 Łomża ul. Sikorskiego 222 tel./fax. 86 218 23 28 kpslomza@poczta.onet.pl www.pkps.org.pl	usługi pomocy społecznej
19	„HETMAN” spółka jawna	18-500 Kolno ul. Kolejowa 7 tel. 86 27 84 193 hetman@hetmankolno.pl www.hetman-kolno.pl	produkcja odzieży roboczej, wykonywanie nadruków na odzieży
20	Spółdzielnia Inwalidów „SPINS”	19-230 Szczuczyn ul. Kilińskiego 19 A tel. 86 273 51 42 fax. 86 272 56 07 www.spins.pl	produkcja wyrobów chemii gospodarczej i kosmetyków
21	Biuro Ochrony POSEJDON	15-399 Białystok ul. Handlowa 7 lok. 114 tel./fax. 85 878 23 07 posejdon6@vp.pl www.bialystokochrona.pl	ochrona osób i mienia
22	JARHEAD Sp. z o.o.	15-062 Białystok ul. Warszawska 43 lok. 3 Tel +48 603 77 11 60 fax: +48 (022) 300 83 41 biuro@jarhead.com.pl www.jarhead.com.pl	ochrona osób i mienia, monitoring

Źródło: informacja lokalna WUP „Zakłady Pracy Chronionej i Zakłady Aktywności Chronionej w Województwie Podlaskim”, 2016

⁴ Spółdzielnia Inwalidów Przyszłość w Bielsku Podlaskim jest w stanie likwidacji – wpis w KRS 23.05.2016 r.

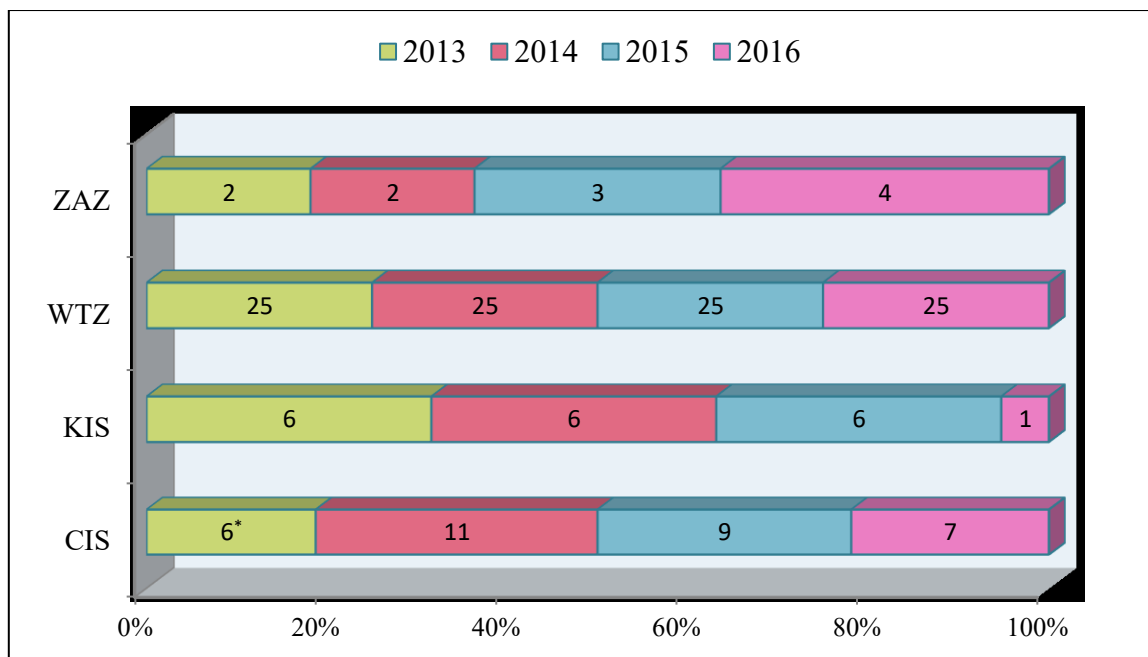
Wnioski i rekomendacje

Na podstawie danych dotyczących sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim, zebranych celem opracowania *Monitoringu Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013-2020 za rok 2016* sformułowano następujące wnioski:

- 1) Rozwój ekonomii społecznej w województwie podlaskim, w porównaniu z innymi regionami kraju jest na niskim poziomie, świadczy o tym mała liczba podmiotów ekonomii społecznej.
- 2) Niestabilna sytuacja istniejących podmiotów (w szczególności dotyczy to spółdzielni socjalnych). W roku 2015 w województwie aktywnie działało 37 SS, natomiast w roku 2016 już tylko 23.
- 3) Brak stabilności finansowej podmiotów wpływa na ich likwidację lub zawieszanie działalności. PES często uzależnione są od źródeł zewnętrznego finansowania, w szczególności środków publicznych z różnych poziomów: unijnych, rządowych i samorządowych. W wyniku utraty zewnętrznych źródeł dochodu ich sytuacja staje się niestabilna, co zagraża dalszemu funkcjonowaniu, a w efekcie powoduje likwidację lub zawieszenie działalności.
- 4) Wśród problemów powodujących zawieszanie bądź zamykanie działalności podmiotów ekonomii społecznej można wyróżnić *wewnętrzne* (wynikające z organizacji pracy i sposobu zarządzania) oraz *zewnętrzne* (wynikające z systemu finansowania, koniunktury gospodarczej oraz braku zaufania społecznego do podmiotów ekonomii społecznej).
- 5) *Zasadnicze problemy wewnętrzne* to: brak umiejętności zarządczych, brak rozeznania rynku, problemy z pozyskaniem kadry, problemy z utrzymaniem płynności finansowej oraz zakończenie projektu, do którego realizacji powołano podmiot). Natomiast *problemy zewnętrzne* to: utrata finansowania, niższa konkurencyjność oraz negatywne stereotypy dotyczące grup defaworyzowanych zawodowo, które stanowią trzon podmiotów ekonomii społecznej.
- 6) Nie powstają nowe podmioty, co przekłada się na słabość sektora.

- 7) Niewielka ale dość stabilna liczba podmiotów reintegracyjnych. W przypadku WTZ nie zanotowano zmian. Powstał 1 ZAZ oraz działalność zakończyły dwa CIS-y. Niestabilność w funkcjonowaniu KIS-ów.

Wykres 16. Liczba podmiotów reintegracji społecznej i zawodowej w województwie podlaskim w latach 2013-2016

* dane liczbowe wskazują na fakt, iż w 2013 r. zarejestrowanych było 12 CIS-ów, jednak działalność prowadziło tylko 6

Źródło: opracowanie własne

- 8) Podmiotami ekonomii społecznej są również organizacje pozarządowe. Ogólna ich sytuacja w województwie podlaskim jest dobra. Chociaż borykają się one z różnymi problemami (finansowymi, kadrowymi i lokalowymi), to samodzielnie są w stanie je rozwiązać. Największym problemem podlaskich NGO są trudności w zdobywaniu funduszy oraz sprzętu niezbędnego do prowadzenia działalności. Pomimo tego, że budżety organizacji pozarządowych od 2011 systematycznie rosną, to barierą ich rozwoju wciąż pozostaje mała płynność finansowa.
- 9) Poziom wiedzy mieszkańców województwa podlaskiego na temat przedsiębiorczości społecznej nadal pozostaje na niskim poziomie. Ekonomia społeczna wciąż jest nowym zjawiskiem w życiu społecznym i gospodarczym nie tylko mieszkańców województwa podlaskiego ale również całego kraju. Pojęcie to jest słabo zakorzenione w świadomości społecznej, co świadczy o tym, że ekonomia społeczna jest mało znana przeciętnemu obywatelowi.

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

- 10) Na terenie województwa podlaskiego 58,8% JST (OPS/PCPR) współpracuje z podmiotami ekonomii społecznej. Najczęstsze obszary współpracy to pomoc społeczna i socjalna, sport, turystyka i rekreacja oraz kultura i sztuka.
- 11) Jedynie niewiele ponad 3% podlaskich jednostek samorządu terytorialnego udziela lokalnym PES klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.
- 12) Suma wydatków JST na działalność PES w 2016 r. to 7 912 866 zł (średnio wydatki na gminę stanowiły 4,6% budżetu gminy).

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy obszaru ekonomii społecznej w województwie podlaskim **rekomenduje się następujące kierunki działań:**

- 1) Pobudzenie rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim, w szczególności poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.
- 2) Zacieśnianie i koordynacja współpracy pomiędzy: podmiotami ekonomii społecznej, przedstawicielami instytucji publicznych i biznesu.
- 3) Podnoszenie wiedzy na temat roli ekonomii społecznej oraz upowszechnianie jej na różnych płaszczyznach. Konieczne jest uświadamianie zbiorowości mieszkańców województwa podlaskiego ważnej roli - adaptacyjnej i integracyjnej, jaką pełnią podmioty ekonomii społecznej.
- 4) Tworzenie regionalnych sieci współpracy np. klastry PES.
- 5) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej poprzez wzrost kompetencji, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania PES, w tym podmiotów o charakterze reintegracyjnym.
- 6) Inicjowanie stosowania klauzul społecznych oraz publicznych zadań zleconych przez jednostki samorządu terytorialnego. Władze samorządowe powinny wspierać PES poprzez zlecanie im większej liczby zadań publicznych. Urzędy pracy natomiast poprzez dofinansowywania wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy w podmiotach ekonomii społecznej.
- 7) Zwiększanie widoczności PES na poziomie regionalnym. Władze samorządowe powinny promować lokalne podmioty w mediach lokalnych, w trakcie imprez targowych i imprez okolicznościowych (np. festynów lokalnych).

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

- 8) Inicjowanie działań promocyjnych np. organizacja Targów Ekonomii Społecznej czy nadawanie PES Znak Jakości „Zakup Prospołeczny”.
- 9) Realizacja działań edukacyjnych podnoszących kwalifikacje kadry specjalizującej się w ekonomii społecznej.
- 10) Prowadzenie systematycznych badań i analiz w obszarze sektora ekonomii społecznej.
- 11) Promowanie dobrych praktyk w obszarze ekonomii społecznej, promocja produktów i usług wytwarzanych przez podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne zarówno na poziomie lokalnym jak i innych regionów.

Spis mapek

Mapka 1. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim działające w 2016 r.....	12
Mapka 2. Promocja i edukacja ekonomii społecznej w województwie podlaskim w 2016 r.....	16
Mapka 3. Liczba podmiotów ekonomii społecznej powstałych w 2016.....	17
Mapka 4. Spółdzielnie socjalne w Polsce w 2016 roku (N=1287)	43
Mapka 5. Zakłady Aktywności Zawodowej w województwie podlaskim w 2016 r.	53
Mapka 6. Centra Integracji Społecznej w województwie podlaskim działające w 2016 r.	72

Spis tabel

Tabela 1. Wydatki JST z województwa podlaskiego przeznaczone na wsparcie działalności PES w 2015 r.....	31
Tabela 2. Spółdzielnie socjalne w województwie podlaskim w 2016 r.....	44
Tabela 3. Przyczyny zamykania/zawieszania PES w województwie podlaskim (N=15).....	47
Tabela 4. Liczba warsztatów terapii zajęciowej w ujęciu powiatowym na terenie województwa podlaskiego w 2016 r.	57
Tabela 5. Klubu Integracji Społecznej w województwie podlaskim w 2016 r.	77
Tabela 6. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim, podregionach województwa podlaskiego i w całej Polsce	84
Tabela 7. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim w podziale na powiaty.....	84
Tabela 8. Liczba organizacji pozarządowych w województwie podlaskim zarejestrowanych w Białymstoku, innych miastach oraz na wsi	85
Tabela 9. Liczba organizacji pozarządowych działających w różnych sferach pożytku	86
Tabela 10. Lokalne Grupy Działania z terenu województwa podlaskiego w latach 2016/2017	91
Tabela 11. Branże spółdzielcze w województwie podlaskim w 2016 r.....	93
Tabela 12. Zakłady pracy chronionej w województwie podlaskim w 2016 r.....	96

Spis wykresów

Wykres 1. Rodzaje podmiotów ekonomii społecznej, z którymi JST z województwa podlaskiego obecnie współpracują (N=69)	22
Wykres 2. Obszary współpracy JST z podmiotami ekonomii społecznej w zakresie usług użyteczności publicznej (N=69).....	23
Wykres 3. Rodzaje udzielanego podmiotom ES wsparcia finansowego przez JST (N=48)....	24
Wykres 4. Udzielanie przez JST klauzul społecznych dla PES w zamówieniach publicznych (N=64)	25
Wykres 5. Powody, dla których JST nie udzielają podmiotom ES klauzul w zamówieniach publicznych (N=62).....	26
Wykres 6. Rodzaje pozafinansowej współpracy pomiędzy JST a podmiotami ES (N=64)	27
Wykres 7. Rodzaje pozafinansowego wsparcia udzielanego podmiotom ES przez JST (N=64)	28
Wykres 8. Uczestnictwo przez podlaskie w działaniach zmierzających do pogłębienia współpracy i partnerskich relacji na linii JST-PES (N=69)	29
Wykres 9. Korzyści dostrzegane przez JST, które wyniknęły z podejmowanej współpracy z PES (N=69)	29
Wykres 10. Czynniki zniechęcające JST z województwa podlaskiego do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej (N=69)	30
Wykres 11. Czynniki sprzyjające i ułatwiające JST z województwa podlaskiego współpracę z podmiotami ES (N=69)	31
Wykres 12. Plany podlaskich JST pod względem tego, czy planują zakładanie w przyszłości podmiotów ekonomii społecznej (N=69).....	32
Wykres 13. Kluczowe przyczyny niepodjęcia współpracy z PES (N=49)	33
Wykres 14. Deklaracja prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe (N=515).....	51
Wykres 15. Liczba organizacji pozarządowych działających w różnych sferach pożytku	89
Wykres 16. Liczba podmiotów reintegracji społecznej i zawodowej w województwie podlaskim w latach 2013-2016	100

„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Kwestionariusz ankiety

Cel główny			
Zwiększenie udziału ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego.			
Cel szczegółowy	Główne wskaźniki	Wartość wskaźnika w 2016	Uwagi/źródło finansowania
I. Promocja i edukacja ekonomii społecznej			
Jakie działania promocyjne i edukacyjne z obszaru ekonomii społecznej w 2016 r. podejmowała Państwa jednostka?			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
Priorytet I, Cel 1. Upowszechnianie wiedzy i informacji o ekonomii społecznej oraz dobrych praktyk	Liczba wysłanych Newsletterów		
	Liczba spotkań, konferencji i innych wydarzeń informacyjno-edukacyjnych skierowanych do mieszkańców regionu i otoczenia ekonomii społecznej		
	Liczba uczestników tych wydarzeń		
Priorytet I, Cel 2. Budowanie więzi podmiotów ES z samorządami terytorialnymi	Liczba podlaskich samorządów terytorialnych, których przedstawiciele objęci zostali działaniami z obszaru ekonomii społecznej		

„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Priorytet I, Cel 3. Zwiększenie świadomości organizacji pozarządowych w zakresie ekonomii społecznej	Liczba organizacji pozarządowych, których przedstawiciele objęci zostali działaniami z obszaru ekonomii społecznej		
	Liczba organizacji pozarządowych, które na skutek wsparcia OWES rozpoczęły działalność gospodarczą <i>Uwaga. Nie wpisywać tu podmiotów ES, które są wymienione w Priorytecie II. Cel 3.</i>		
Priorytet I, Cel 4. Budowanie więzi pomiędzy ekonomią społeczną a biznesem	Liczba przedsiębiorstw, których przedstawiciele objęci zostali działaniami z obszaru ekonomii społecznej		
II. Rozwój działających przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej oraz tworzenie nowych			
Jakie działania rozwijające działalność przedsiębiorstw społecznych oraz podmiotów ekonomii społecznej w 2016 r. podejmowała Państwa jednostka?			
Priorytet II, Cel 1. Zwiększenie liczby przedsiębiorstw społecznych	Liczba przedsiębiorstw społecznych, w tym nowoutworzonych, których przedstawiciele objęci zostali działaniami z obszaru ekonomii społecznej <i>W tym (wymienić jakie to przedsiębiorstwa i ile):</i>		

„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

			
Priorytet II, Cel 2. Usamodzielnienie się przedsiębiorstw społecznych i podniesienie jakości działań	Liczba podmiotów udzielających pożyczek i/lub poręczeń dla PES <i>Jakie to podmioty?</i>		
Priorytet II, Cel 3. Wzmocnienie istniejących i tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej	Liczba nowoutworzonych (2015r.) podmiotów ekonomii społecznej <i>W tym (wymienić jakie to przedsiębiorstwa i ile oraz stan zatrudnienia):</i>		
	<i>Centra Integracji Społecznej</i>		
	<i>Kluby Integracji Społecznej</i>		
	<i>Spółdzielnie socjalne</i>		
	<i>Warsztaty Terapii Zajęciowych</i>		
	<i>Zakłady Aktywności Zawodowej</i>		
	<i>Organizacje pozarządowe</i>		

**„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

	Inne, jakie?		
III. Wzmocnienie i rozwój koordynacji i współpracy instytucjonalnej w obszarze ekonomii społecznej			
Jakie działania w obszarze współpracy instytucjonalnej w 2016 r. podejmowała Państwa jednostka?			
Priorytet III, Cel 1. Wykorzystanie istniejących i pozyskanie nowych źródeł finansowania rozwoju ekonomii społecznej	Liczba pozyskanych nowych źródeł finansowania przez podmioty ES <i>Jakie to źródła?</i>		
Priorytet III, Cel 2. Rozwój stabilnych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)	Liczba wdrożonych certyfikacji i standaryzacji OWES		
Priorytet III, Cel 3. Przystępne i przejrzyste akty prawne	Liczba podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i otoczenia ekonomii społecznej w regionie, <u>które otrzymały informacje</u> dotyczące regulacji prawnych i ich zmian		

„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
